

QUAESTIONES PISISTRATEAE.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

AD MAGISTRI HONORES

AB AMPLISSIMO

ORUINE HISTORICORUM ET PHILOGORUM
DORPATENSIIUM

R I T E I M P K T R A N D O S

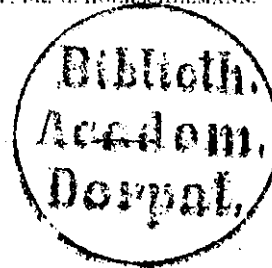
S Q K I P S I T B T P U B L I O E D E P B N D E T

I O A N N E S T O E P E F E R

LIVONUS.

ADVERSARIORUM PARTES SITSCIPIENT:

CAND. V & SCHOEFFER. - PROF. DR. G. HOERSCHIELMANN. - PROF. DR. L. MENDELSSOHN

DORPATI.

TYPIS U. LAAKMANNI.

1886.

GEORGIO LOEMRGO

Ex decreto otuinis Historicomm et Pliilologorum publicatum.
porpati u. XXIV m. Maii a. MDCCLXXXVI
Nr. 72.

Dr. G. Hocrschelmann
ii, t. dCO.tllUS.

ODALRICO »IIL1I0IITM0BLLIH0IH.

Quaestiones Pisistrateae.

- I. De bello Salaminio P- 1
- II. De Sigeo. p. 61
- III. De Pisistrati imperiis quaestio chronologica . . . p. 115

^x_yγ

SS

I.

Pisistrati noraen primum apparet in eo bello, quod Athenienses cum Megarensibus de Salamine gesserunt. Quam insulam Solonis aetate Megarensium fuisse eoque vivo in Atheniensium potestatem redactam esse, constat. Salamis insula historiae lumine Solonis demum temporibus collustratur, cui ipsi maximo honori datum est, quod gravissimam illam insulam Atheniensibus in perpetuum subiecisset. Cuius rei gloria non minoris ducebatur ea, quam legibus conscribendis conquisiverat Solo.

Nec tamen desunt, qui etiam Pisistratum maximum illo bello honorem consecutum esse referant. Res ab eo illo bello praeclare gestae postea quasi fundamentum eius tyrannidis exstitisse feruntur.

Recentiores scriptores quidquid de bello illo scripserunt, maxime eis nituntur, quae Plutarchus in vita Solonis de tempore et duce belli Salaminii exposuit. At narrationi Plutarchaeae quamvis in his rebus copiosissimus et uberrimus fons sit, nimiam homines docti auctoritatem attribuisse videntur.

Tradit Plutarchus (Sol. 8) Athenienses, versibus elegiacis Solonis auditis, persuadente imprimis Pisistrato, bellum contra Megarenses decrevisse bellique ducem fecisse Solonem. Scquuntur duae narrationes, inter se plane differentes, quibus ipsa insulae expugnatio describitur. Priorem -A O^KOOT T<OV Xqo-

uivwv esse autumat Plutarchus. Solonem una cum Pisistrato ad Coliadem profectum doloso inde in Megarenses impetu facto, Salamine esse potitum. Tn altera narratione, quae usu quodam vetere probatur Plutarcho, uno Solonc ducc insula expugnatur.

Quae narrationes, si temporum rationes spectamus, summas nobis praebent difficultates. Plutarchus enim Salaminis expugnationem multo ante Solonis magistratum ponit, quem ol. 46,3 = 594/3 archontis muncre functum esse constat (Socicrates apud Diog. L. I § 62). Jam vero cum Pisistratus ol. 63,1 = 528/7 demum mortem obierit, nullo pacto fieri potest, ut in illo bello iam consilio ac factis praestiterit. Plutarchum igitur hic inter se pugnantia retulisse, apertum est.

Cui discrepantiae foedissimae ut mederentur alii aliam ingressi sunt viam.

Westermannus (Adn. ad Plut. Sol. 3) quondam temporum difficultates ita dimovere studuit, ut eum Pisistratum, quem Plutarchus commemorat, tyranni avum fuisse sumeret. Sed quamvis Graecorum mos sit tritissimus, nepoti idem nomen dare, atque avo inditum fuerat, Westermanni opinio tamen

1) Salaminis occupatio etiam bello Criseo Epimenidisque Athenarum lustrationi praemissa est. Hinc vulgo ipsum belli Salaminii tempus definitur: Dunckerus G. d. A. VI¹ p. 146. At iniuria. Bellum Criseum ol. 47,3 = 590 demum confectum esse verisimile est: Niesius, Histor. Unters. A. Schafer gewidmet. Bonn 1882 p. 16. De ipso archonte non constat. In Proleg. schol. Pind. Pyth. p. 298 B. primo *Sinuvifyg*, tum *2tyeoi* affertur. In M. P. s. ep. 37 exhibetur *JSifuo*. Landwehrius, qui nupev (Philol. S. B. V, 1884, p. 100 sq.) uberius de hac re disputavit, admodum dissolutein aestimanda auctoritate singulorum testimoniorum versatus est. — Jam vero ea, quae de Epimenide tradita sunt, omnino ad certos annos revocari nequeunt. De eius persona diversissima his temporibus augurati sunt: Hillerus M. Rh. XXXIII, p. 525 sq. Rohdius M. Rh. XXXIII p. 208 sq. Niesius l. l. p. 12 sq. Loeschckius, Die Enneakronosepisode bei Paus. Dorp. 1883 p. 23 sq. Busoltius Gr. G. Ip. 509. Veterum scriptorum de Epimenide testimonia satis diligenter congressit Schnltessius, De Epim. Crete. Bonnae 1877, supra nihil fecit.

diserto Horodoti testimonio refellitur V, 65: em TO-JTOU oe x<t TWUTO OUVUJUZ finrefjivYjA^vsoosv '17nrozpa'TY]s T(B 7r<tot ftealibt TOV lletataTp<TOV, S7It TOO NeOTOpOs" lletOtaTpaV/J 7T0tc'J[A&V0J TIjV ETC(OVU]iLvjV.

Alii ut temporum ordo restitueretur, de Pisistrato, ol. 27,4 = 669 archonte eponymio (Paus. II. 24,7), cogitaverunt. Sed hic prae nimia senectute non magis, quam minor ille prae nimia iuventute bello Megarensi interesse potuit. Omnino vero Plutarchus, si alium Pisistratum, atque Atheniensium tyrannum intellexisset, procul dubio hoc clare significasset.

Nec profecto est, cur Pisistratus, Hippocratis illius, quin bello Salaminio interfuerit, in dubium vocetur. Probatur Plutarchi illud testimonium cum ab aliis, tum a gravissimo scriptore Herodoto I. 59: eoefTo" TS TOU orjfftoo (UeiataTp<TOs) cpX<-y.if Ttvos Ttpis «OTOO xopvjaat, TpoTep^ov eu8oxtUY;a«s" sv TYJ Tcpo? M e y < p e < ; -(evojjivYj aTp<T7)ynrj, N t o < t a v TS eXwv z<t aXX« aiToSeiajjLevos [ieYa'X« IpY«.

Itaque cum de Pisistrati praefectura ambigi nequeat, Plutarchi temporum descriptionem non esse rectam, cogitur.

Grotius (II p. 17 sq. Meiss.) quidem quamvis in corrupto Plutarchi temporum ordine offenderit, tamen eundem, atque ille, sequitur ipse. Omnino certum est proprium iudicium de rebus hoc bello gestis apud Grotium desideratur. Sufficit ei Plutarchii narrationem cum omnibus discrepantiis ac diversitatibus repetere nec quas praebet offensiones tollere aut certi quidquam statuere conatur ipse. Quod ad Herodoti illud testimonium de Pisistrati imperio attinet, Grotius eum posterius quoddam inter Athenienses et Megarenses bellum intellexisse suspicatur. De ipso Herodoto ille haec facit verba satis perplexa IKp. 120: „In der Auffassung des Herodot und nach dem, was ich einen Fehler in seiner Chronologie zu nennen

wage, lauft der Zwischenraum zwischen 600 und 560 vor Christo von 40 Jahren zu wenig oder nichts zusammen.¹')

Curtius (Gr. G. 1^s p. 309) bellum Salaminium post Solonis aetatem renovatum esse sumit. In altero hoc bello Pisistratum praestitisse. Ita et Plutarchi temporum ordinem servat nec removet Pisistratum.

Dunckerus (G. d. A. VI^s p. 135 sq. 224 sq.) idem Plutarchi controversias ita tollere studet, ut duo bella statuatur, quorum alterum ante Solonis legumlationem gestum, Salamine expugnata conficitur, alterum, Nisaea a Pisistrato capta, componitur. Atque cum Plutarchus duas diversas de insulae expugnatione narrationes exhibuerit, — quarum videlicet alterutra genuina potest esse — Dunckerus temere utraque usus, bis Salamina captam esse hinc deducit. Alteram quidem Plutarchi narrationem ille praefert eamque ad prius bellum revocat, quippe cura prior narratio propter Pisistrati societatem ad hoc bellum non conveniat. Ergo hanc cum eis, quae de Pisistrati rebus bello Salaminio gestis commemorat Herodotus (I. 59) Dunckerus secure conglutinat.

Similem rationem in diiudicanda hac quaestione secuti sunt **Prinzus**, De Sol. Plut. font. Bonnae 1867 p. 6. **Bohrenius**, Philol. XXX p. 185. **Meinholdius**, De reb. Salamin. Regim. 1879 p. 11 sq. **Arnoldus Hug**, M. Rh. XXXII p. 631.

Quam duplicandi rationem non iam nostrae aetatis arti criticae convenire, primus, quod scio, **Thirlwallus** (Hist. Gr.

1) Eandem sententiam, paulisper recoctam, nuper protulit **P. Stettiner**, Ad Solonis aetatem quaestiones criticae. Regim. 1885 p. 47: „Constat inter omnes a patre historiae spatium triginta annorum, quod inter Solonis archontatum et Pisistrati tyrannidem intercessit, neglectum esse.“

II, p. 26 Schm.) monuit. Ad eum se applicat **Grundnerus** (Quo temp. et duce bell. Salam. gest. sit. Ienae 1875), qui etsi recte statuit, unum bellum et id quidem a Pisistrato, non a Solone, esse gestum, tamen dubito, num eis, quae protulit argumentis, cuiquam sententiam suam probaturus sit. Nimis enim levi brachio rem egit.

Post eum **Begemannus** (Quaest. Solon II. Regim, 1878) idem iterum demonstrare conatus est. Qui quamquam Grundneri commentationuculam prorsus ignorasse videtur, ultra eum novi vix attulit quidquam.

Expressius hanc sententiam his temporibus obtinuerunt **Benedictus Niese** 1. 1. et **Udalricus de Wilamowitz-Moellendorff** (Herm. IX p. 319. XII p. 342. Kydath. p. 124). Nec tamen desunt, qui etiam postmodo secus statuerint, veluti **Alfredus de Gutschmid** (Flach, Gesch. d. Griech. Lyr. II. 1884, p. 365) **Iosephus Ionas** (De Solone Atheniensi. Monasterii 1884, p. 21 sq. [^]**Busoltius** (Griechische Geschichte 1885. I p. 521) ')*

Itaque cum hominum doctorum opiniones valde inter se discedere videamus, operae fortasse erit pretium, rem saepius pertractatam iterum vocare in medium. Atque ut ex fontibus denuo excussis quod quidem novitate renideat redundaturum haud existimo, ita si iam accuratius definitum fuerit, quaenam ratio inter singula sciptorum testimonia intercedat, etiam rerum fidem certius, quam adhuc licuit, diiudicari posse, non despero.

Primum quid veteres ipsi de Solonis belli Salaminii admi-

1) Qui liber commentatione hac iam confecta in conspectum demum cecidit meum. Attamen in ipsa verborum serie cur mutarem quidquam non habui. Reicietur obiter contraria **Bulsoltii** sententia per adnotationes. Idem valet de **Holmio** (Griechische Geschichte. Berlin 1886. I p. 481), qui eiusdem canonis novissimus exstitit vindex.

nistratiōe tradiderint, perlustrabo. Praeter Plutarchum (Sol. 8—9) rem commemoraverunt Polyaeus I. 20 § 2 et Aelianus v. h. VII. 19. Quae testimonia acriter inter se diuigenda sunt. Quippe narratio Aeliana — de qua infra videbimus — ex eodem, atque altera Plutarchea fonte manavit, Polyaeus vero priorem Plutarchi relationem expressit. Quod, si Polyaei strategema Solonis cum narratione Plutarchea contulerimus, liquido patescet:

P l u t a r c h u s

(_Xioν) TcXsuqac STC! Ku)Xta'6«
(j,frdt TOO 1letataTporoo x<t v.axo-
Xapthv aoio^t Tca'a«- TOCJ 70-
vaJxa? TYJ AY(j,7Tpt TYJV Tcarptov
Duatav eTctTsXouaac STCSJ,4SV avopa
ΠΙΤΑΤΟV ets 2«X«|juv« TcpoaTcotou-
(xevov «OTQJAOXOV e7v<t xeXeuovv.
TOOJ Meyftpsrc, et [3ouXovT<t TWV
'AOYjvadov tdc TtptoTOi Xaj3e?v
^uvalxas §TCI KwXtdoa TcXctv JLET
aOIOU TTIV Ta^tOTTjV.

'Q? os TestaOsvTs; ot Ms^apsTj. .
(_Xu>v) Totc (LSV ^ovatxaj SXTCO-
Swv dmsXOstv sxsXsoas. . .
axsoaaajjivoosxat Xa^ovTac
p(8ta xpoICTa TMICZV) v.a.) /opsoetv
TtpoaeTaSe Tapos TTJ OaXdaaTj.
OoTU) 0£ TOOTUJV TCp«TTO(J,£VUJ)V
oTcay^vTec ol Ms^apst? TYJ etyet
xai Tcpoap.(SavTe; 6770; £ESTCYJOUJ
w>? STCJ ^ovafxa?.

P o l y a e n u s .

_Xu>v STCXSOOSV SIC? KtoXtdooj,
svtta at ^ovafxs? AY[j,YjTpi sopr)]v
ereXoov SIC «OTYJ TTJ OaXdaaTj.
AUTO';,JOXOV SKICEJATCET ip'Xidv aq-
7SXOUVT« Me^apeoar *Jiv eVt
KwXtdoos TtXcoaYjTe, Ta? Aib]-
vatov ^uvafxac aipf^asTS yopsooo-
aac dXXd |J.Y] fjiXXs-c.

Ms^apsf? tyj a-aiYj TcstttovTat.
^tiXojv os Tdc: 7uvatxa; dva/w-
pYjaat xsXsust.. .
xpuTCTotc e7j(Etpt8toti ioTcXta;xeva
TCAPD ttjV f,tova TcatCstv xat yo-
psustv £Ta;£v.
ot 3£ Me^apet? TYJ cfyet TOJV oVfs-
vstvw xat TYJ sai)YJTT Twv 7uvatxu)v
S;aTCaTU>(J.SVO! TO)V vsUUV dTCOjBaVTS:
sTcetpwvTO auXXa(ji[3a'vstv ola Sf]
^ovatxa?.

Finem narrationis paulisper ad oratoriam dictionem accommodavit Polyaeus, id quod ipsa libri eius natura postulabat. ') Consensus inter utrumque vero tain est insignis, ut Polyaeum totam narrationem ex ipso Plutarcho delibasse, vix possit negari. Quamquam cogitari potest, utrumque ex eodem fonte hausisse, quem — si hoc malumus — paene ad verbum ab iis esse exscriptum, necesse est. ') Parvulas discrepantias, quae non nisi ad elocutionem pertinent, e varia librorum natura et dispositione natas esse apparet.

Una quidem differentia commemoranda est, qua tamen haec inter utrumque scriptorem ratio non modo non labefactatur, sed haud scio an comprobetur: Polyaeus unum Solonem insulam expugnasse tradit, cum Plutarchus eum Pisistrato socio usum esse perhibuerit. Sunt, qui Polyaeum, quippe cum in confusa Plutarchi temporum descriptione offenderet, consulto ab eo discessisse sumpserint. ') Sed dubito, num Polyaeus tantoperc in temporum ordines inquisiverit tantumque acuminis omnino isti scriptori liceat attribui. Quod unum Solonem rem gessisse refert, non nisi ex opris eius indole explicandum est. Polyaeus librum suum ita instituit, ut sub nomine unius cuiusque viri deinceps eius res gestas, utpote quibus hominis mores illustrarentur, enarraret. Itaque cum in Plutarchi illa narratione primas ageret Solo, Pisistratus vero illi quasi comes esset adiunctus, Polyaeus non dubitavit militare illud facinus soli

1) Plutarchi narratio versus finem non est integra.
2) Otto Knott, de fide et font. Polyaei (Comment. phil. Ie-nens. 1884) p. 83 quae apud utrumque scriptorem pariter referuntur strategemata ad communem auctorem recedere arbitratur, Sed dubito^ num eius ratiocinationes hominum doctorum plausum latu-rae sint.
3) Arnoldus Hug, M. Rh. XXXII, p. 630. Bobrenius Philol. XXX p. 188.

Soloni, de quo verba fecit, vindicare. Totura igitur Polyaei testimonium per se non flocci pendendum est.

Itaque, quoniam brevis imperii Solonis commemoratio Aeliana ex eodem atque Plutarchi altera narratio fonte delibata est, nullius nisi Plutarchi testimonium iam relinquatur. Ab omnibus reliquis scriptoribus Solo habetur is, qui civium animos concitaverit, non, qui vi et armis bellum confecerit ipse.')

Plutarchi igitur narrationi quatenus fides habenda sit, explorandum est. Quam si nullam ei esse vindicandam invenerimus, de Solonis quoque illo imperio secus erit statuendum.

Plutarchus duas relationes exhibet, inter quas nulla omnino intercedit ratio. Converto me primo ad alteram, cuius haec fere est summa: Solo oraculi Delphici iussu postquam heroibus Salamiis sacra fecit, cum quingentis voluntariis una navi triremi multisque navigiis Salarina vehitur. Megarenses de hac re certiores facti navem mittunt exploratum. Quam captam Solo fortissimis Atheniensibus complet eosque ad urbem vehi iubet. Ipse

1) Begernanno quidem Salamina ipso Solone duce expugnatam esse etiam Diogenis Laertii testimonio comprobatur (Quaest. Solon. I, p. 10). At Diogenes, qui omnibus iis locis, quibus cum Plutarcho consentit, sicut ille Herinippum compilasse videtur, de bello Salaminio mirum quam est parvus I § 46: (*Sokwv fiaiva&at. jiQoanoiijaafisvog . . . aviyyw Sia xr|Qvxog TU cvrsivovra JTSQI JSakafitvog sksysta xal naQWQfitiasv avrov. xal av&tg nQog loig MsyuQiaq snoksfirticav xal evlxwv <St< 2'bkwva.* Extremis his verbis indicari sibi persuasit Begemannus, Solonem ipsius belli fuisse d u c e m. At iniuria ille quidem. Repugnant eius sententiae ipsae rationes grammaticae, cum *svixwv Jta Sbkwva* significet, vicisse Athenienses propter Solonem, minime vero eo duce. Quippe spectant Diogenis haec verba non nisi ad versus illos elegiacos, quibus Solo cives ad bellum concitavisse fertur. Fuit Diogenis auctor in hac parte certe alius atque is, quem secutus est Plutarchus. Nec minus quae Valer. M. V, 3 Ext. 3, Ps. Demosth. Erotic. 49 sq. alii seriores in Solonem laudibus efferendum congesserunt, ex ipsa eius elegia deducta sunt. Quod quomodo factum sit, optime Polyaei testimonio illustratur I. 20, § 1: *Sbkwv Ss fidka s&avfia&TO, xal IOV vbfirov kvcaq TT| fiavla xal TOV nbksfirov viY.r|c>(i.g T/J firovGixtj.*

terra eodem profectus, cum hostibus congregitur. Sed proelio nondum confecto, ii, quos navi imposuerat Solo, ipsa urbe potiuntur.

Spectat huc ipsum levidense et abruptum testimonium Aelianum (v. h. VII, 19) quod ad eundem fontem revocandum est: Solo in pugnam de Salamine insula proficiscitur duobusque Megarensium navigiis potitus Athenienses iis imponit. Cum his, postquam hostium arma induerunt, furtim in alium portum invectus (*fxs&optJiiaoVK 6Y <TOfarjc*) multos Megarensium occidit inermes. Cui narratiunculae, monstrose quidem decurtatae, quin eiusdem rei memoria subiaceat, dubitari non potest.) Quocirca vile hoc Aeliani testimonium pro pleniore et puriore Plutarchi narratione plane posse praetermitti, nemo non concedet.

Revertimur ad Plutarchum. Dunckerus eius narrationem pro re historiae fide comprobata ducit alteramque hanc Plutarchi de Salaminis occupatione relationem refert ad Solonem, priorem Pisistrato vindicat.) Nec non Plutarchus ipse alteram narrationem, quippe quae usu aliquo antiquo bene comprobetur, praefert priori.

Ad diiudicandam auctoritatem huius narrationis maxime

1) Parum feliciter F. Rudolphus, Leipz. Stud. VII (1884) p. 15q. quos auctores in conscribenda varia historia expresserit Aelianus nuper studuit definire. *

2) G. d. A. VI¹ p. 145: 'Die Verbindung Solons mit Delphi ist sicher. Ftlr die Tradition uber den Hergang der Eroberung hat die zweite Erzählung bei Plutarch jedenfalls den Vorzug. Ftlr sie sprechen die Grtlndung des Heiligthums des Enyalios auf dem Vorberge Sciras bei Alt-Salamis und die von Plutarch angeführten Gebrauche, mit welchen die Athener die Wiedereinnahme der Insel feierten, endlich die Beziehung, mit welcher sie Solon mit Delphi zeigt.' Simplicior Bohrenius, cui plerique recentiores se applicaverunt I. I. p. 188: 'Offenbar aber giebt die richtige Darstellung der Solonischen Expedition Plutarch im folgenden Capitel (cap. 9).' Dunckeri partitionem receperunt etiam Busoltius Gr. G. I p, 521 et Holmius Gr. G. I p. 481.

potitos esse constat, in orientali Salaminis parte, ad Athenas ipsas vergente, novam urbem extruxisse ab omni abhorret probabilitate. ') Quapropter huius urbis aedificationem in ea demum tempora differendam esse, quibus insula iam Atheniensium facta erat, necessario cogitur.

Itaque illa aetate, qua inter Athenienses et Megarenses de Salaminis proprietate bellabatur, nisi antiqua ista urbs, in meridiano insulae fine sita, nulla omnino Salamine fuisse potest.

Qua re constituta iam ad narrationem nostram accedamus. Refert Plutarchus (Sol. 9): "ΑΧΧοτ Μ ρπατν ου ΤΟΥΤΟV ΤΟV xp6-Tuov -yeviobai ΤΥJW xaTaXYjcpiv, ocXXd . . . (ScjXcova) dvaypEvxa au^vatg dXta'atv ocjxa TptaxovT6''pou oufX7rapa7rXeouaY]? ucpopfxtaaa&ac ΤΥJ laXafxFvt xaTa NJXYV Ttva Ttpo? ΤΥJW Eu[3otav dTropXeTrouaav. Ou-Ooffivooc ok ΤΟΥJ Iv SaXafxcvt MsYapef? fx Ttvoc φ^XY]? ouSsv (3s(3atov, auTou? fj.ev st? Ta oTcXa Oopu[3oufAe*vouc faMZew, vauv 8' aTroaxeFXai xaTaax&cf;ofjtEVY]v T(5v 7ToXep.t'u)v rfi £YT'' cX&ouaYjc; xpaTYjaat TOV SO*-Xwva xa£ xa&sFp^at ΤΟΥ? MsYapstc. 'E;x(3t(3a'a«t 8e Tuiv 'A&Yjvafcov Touf xpaTfoTou? xsXsuavTa TUX'FV iirl TYJW TtiXtv (5? cv ivSs^tat fxdXtaTa xpuTTTOvTa? SauTous. "Ajxa 8s TOOS #XXou? 'Ad7]va(ooj ava-Xa(3o'vTa TISCYJ aufxcpilpsa&at TOFC MeY«peoor xat TTJC ^XI^ ^" ~ ~ £OTcoaYj? cpOccaat TOUS OCTO TYJ ve&s xaTaX«(36vTa? TYJW TC^XCV. Verba ucpopfx(0aa&ci TYJ ^aXttjxTvt xa^d NJXYJW Ttva Trpd? TYJW Eu[3otav aTropXeTrouaav ferri nequire in quacumque insulaa ^&rte Solonem egressum esse statuimus nemo non videt. Hoc mddo quam in partem ulla Salaminis lingula spectaverit, significari omnino non potest. Nec qui Eu(3otav in Ntaatav, Mtvwv, AtYtvav mutaverunt rem ipsam coniecturis suis promoverunt, quoniam locum istura necessario ad oram Atticam fuisse conversum, apertum est.

Quid in corruptela lateat, sagacissime mihi perspexisse videtur Wilamowitzius, qui pro STBOIAN substitui iubet OYMOI-TAN'). Qui locus exadversus ipsam Oynosuram paeninsulam (ad quam nimirum Plutarchi verba xaxd x^!^ T''W- pertinent) est positus'), subter quam milites occulte eduxisse putandus est Solo. Thymoeta .vero vel Thymaeta vetustus fuit portus Atticus, unde Atheniensium expeditionem egressam esse haud scio an finxerint seriores (Plut. Thes. 19).

Revertor ad Plutarchum. Solo Salaniine milites divisisse dicitur: partem navi, quam ceperat a Megarensibus, imponit eosque, quam possint clam, contra urbem iubet vehi, cum altera ipse terra hostes aggressurus est. Hic de nulla re alia, nisi de subita et necopiuaata oppressione agi, ex toto belli apparatu elucet. Eventus expeditionis — id quod illis temporibus saepissime cernitur — in furtivo accessu ac repentino impetu videlicet erat positus. Ipsa igitur escensio Soloni ita erat instituenda, ut quam minimo intervallo Athenienses ab hostibus abessent.

Adparet hinc luce clarius, de antiqua illa urbe Salamine, quae in meridiano insulae fine iacebat, nequaquam hic posse cogitari, sed totam narrationem Plutarcheam non nisi ad novam urbem spectare, quam supra Cynosuram ad portum Ambelaki, qui hodie vocatur, sitam fuisse constat. Iam vero cum hanc urbem ab Atheniensibus demum ipsis conditam esse supra viderimus, narcatio ista, qua Salaminis expugnatio collustratur, tum demum divulgata esse potest, cum antiquae urbis memoria iam evanisset neque ulla alia esset nota, nisi ea, quae

1) De ipso nominis fine adhuc non plane constat, sed aliorum exemplis haec forma satis probatur.

2) Milchhoefer, Text zu den Karten von Attika. p. 10.

1) Megarenses certe urbem condidissent in amplo et ipsi proximo sinu Koluri qui hodie audit.

in orientali insulae ora in Atheniensium conspectu erat posita.¹⁾
Hoc fore ut concedatur spero.

Iam me convertor ad usum antiquum, quo narrationem suam comprobari autumat Plutarchus. Cuius summa eo continetur, quod navi Attica ad insulam appulsa, vir armatus cum clamore in Sciradium promunturium accurrerit. De Sciradii situ qui postremus egit Lollingius (Mitth. d. Arch. Inst. I p. 134 sq.) promunturium illud inter septentriones et orientem solem (in conspectu praedii Attici monasterialis Skarmanga) ex adversus parvulam insulam Leron iacuisse sumit.²⁾ Hic Lollingius inscriptionem invenit in saxum incisam, in quo nomina sua prytanes Hippothontidis tribus, qui deam coluerant, inscripserunt. Tituli verba suos [3YjaavTsc; TYM t>s6v «UTOUC; dvs^pacjjav ipsa nomina partim mutilata sequuntur. Ad hunc locum pristinum Sciradium revocat Lollingius, cum, nisi Minervam Scirada, nullam in ullo Salaminis promunturio deam cultam fuisse notum sit nec de simili cultu alius deae Salamine quidquam habeamus compertum. Ergo Arapis montem, qui hodie nuncupatur, priscum illud dxpov ^xtpaotov fuisse, ubi Minerva Sciras culta fuisset. Nec multum inde ipsius deae templum abfuisse. In propinquo Lollingius etiam illius, cuius Plutarchus mentionem fecit, Enyalii templi reliquias invenisse sibi videtur.

Quae ratiocinationes satis sunt probabiles nec repugnavit iis adhuc quisquam. Non iniuria fortasse. Attamen una saltem

1) Fert omnino tota res posterioris fictionis vestigia prae se. Ipsam enim urbem Salamina, quae tamdiu Atheniensium armis restitisset, unius navis impetu potuisse capi, ab omni abhorret probabilitate. Sed origo huius narrationis certe a satis antiquis temporibus repetenda. Verisimile est, eam postero tempore in Atheniensium annalibus fuisse descripcam.

2) Lollingio nuper adstipulatus est Robertus, Herm. XX p. 349.

parte labascere mihi videtur argumentatio Lollingiana, id quod silentio praeteriri hoc loco non oportere opinor.

Sed refert hic paullo accuratius iam ea percensere, quae de pugnae Salaminiae locis tradiderint veteres. Quorum testimoniis nisus Loeschckius (N. Jahrb. f. Philol. 115 p. 25 sq.) propriam hac de re protulit sententiam, quae tamen hodie vix potest probari.¹⁾ Nec parum ad eam debilitandam attulisse mihi videtur Lollingius ipse (Hist. u. phil. Aufs. E. Curtius gewidm. p. 4 sq.). Ex Herodoti verbis VIII. 85: Kaxa ulv 8YJ Afbjvaiouc ks.xdyo.xo Oofvtxsc ouTOt jdp sfyov T6 7cp6? 'EXsuofvtk TS y.al iairlpYjc xlpav y.axd S^AaxESaffjovtooc; 'ICOVEC; ourot o sfyov T6 7up6r r)lv Y]to TE v.ol T6V Uzioaia septentrionalis freti Salaminii exitus Phoenicum navibus saeptus fuit, meridianus vero ab Ioniibus occupatus. Phoenicibus in sinistro Graecorum cornu respondebant Athenienses, Ionibus, qui ad Piraeum vergebant, Lacedaemonii, dexterum cornu obtinentes. Hinc utrorumque classem ita fuisse instructam, ut Persae tergis in Allicam, Graeci in Salamina essent conversi, adparet. Loeschckius Diodori (Ephori?) auctoritate (XI. 18) nisus, apud Herodotum 'EX^oaTva mutat in 2ctX<p.rva proeliumque navale in meridiana parte freti Salaminii, ubi mare utroque latius diffunditur, commissum esse sumit, ita ut Graeci tergis ad septentrionem, Persae ad meridiem vergebant. At iniuria. Diodorum enim, quippe qui Phoenices dexterum Persarum cornu (XI. 17), Athenienses vero sinistram Graecorum obtinuisse referret (XI. 18), eadem atque nos apud Herodotum legissc, rectissime monet Busoltius (M. Rh.

1) Loeschckio assensus est Volquardsenus, Burs. J. B. XIX, p. 58. Oblocuti sunt praeter eos, quos supra attuli, Dunckerus G. d. A. VII' p. 282 et Jemstaedtius, HtypH. mhh. Hapo/rH. npocB. 1882, CCXX p. 105.

XXXVHI p. 627). Omnino vero Diodori illa ἡς Τε Χεουαυ xal Τ6V Τεορὸν [xeTa&u SaXajxtvoc xat HpaxXetou xaTsf/ov cum ceteris testimoniis vel optime possunt consociari, si haec verba ad primum Graecorum impetum referimus, quorum dexterum cornu pugnam iniisse constat.) Itaque ne levissima quidem subest causa, cur de gravi ac simplici Herodoti narratione deflectamus. Nec non cum eo consentit qui ipse pugnae interfuit Aeschylus.

Comprobatur autem pugnae Salaminiae descriptio Herodotea vel felicissima Lollingii emendatione. Herodotus Persas, fallaci Themistoclis consilio audito, ut Graecos in ipso freto includerent, hac usos esse machinatione testatur VIII. 76: ΕΤΟΙΒΥ] ifhovzo fxsaaT VUXTSC, dvYjyov piv T6 dbc eaTcdpYjc xs'pac xoxXou[xevot Τερ6c ΤΥV 2a-Xau.i~va (dvYJYov 81 ol d[xcpl ΤΥV Keo,'v TE val ΤΥV Kuvdaoupav TSTaYfisvot) xaTsfyov 8e uiypt Mouvtxfyc¹⁾ TcdvTa TOV TopOp6v TYjat vYjua(. Cum his si superius Herodoti testimonium (VIII. 85) comparamus, dexterum Persarum cornu d jx cp 1 T Y J V Keov, sinistrum vero d [xcp { ΤΥV Kovdaoopav collocatum fuisse adparet. Sed quid hoc loco Ceus insula, quae in tota hac narratione ferri omnino nequit? Dimovit luculentissime difficultatem Lollingius, cum KEON, quod aperte depravatum

1) Aesch. Pers. 399: ρο ο*ι%ιov fjev ngunov evrdxroig xiQtg ijyeTio xoGfioj. Quaesibi Breitungus N. Jabrb. f. Philol. 1884 p. 859 hac de re persuasit, probare nequeo. Nam quod ille totam Graecorum aciem primo id ipso freto collocalam, cum pugna inciperet, ad meridianum exitum se convertisse ponit, hoc nec scriptum est usquam uec cum eis, quae scripta sunt, concinit.

2) Conspirant prorsus cum his quos exhibet Herodotus VIII. 77 oraculi versus:

*AXE oxav "AarifuSog XQVOUOQOV ISQOV dxrtv
vfyol yerpvQalocuOi xal slvaUtyv KVV000VQUV
eXniSi fiaivofivri XmuQag niQOuvrsg *A&t)vag

Quod oraculum evaQyiwg liyovu Bdxidi adscriptum post pugnam ipsam compositum esse nemo negabit. Dianae teQog dxxt) Munichia scilicet est paeninsula, ubi deae templum olim condidisse ferebatur Munichus. Suid. s. v. "EftfiaQog.

est, mutaret in AEPON. Quo nomine etiamnunc parvula illa insula vocatur, quae septentrionali freti Salaminii ori proiecta est.

Adfulget autem hinc lux narrationi illi de Corinthiorum ante pugnam Salaminiam fuga, de qua Herodotus VIII. 94 et Plutarchus de Her. mal. c. 39 verba fecerunt. Quae narratio etsi ab historiae fide abhorret, tamen ad locorum situm restituendum idonea est, quippe quae eo tempore, quo inventa est, nimirum ita institueretur, ut cum locis congrueret. Hinc profecti Leakius (Demen p. 214 West.) Corinthios per septentrionalem, Wachsmuthius (Stadt Athen p. 443) per orientalem transitum fugisse coniecerunt. Secundum autem hanc ratiocinationem ille Sciradium in septentrionali insulae parte fuisse sumit, ubi nunc monasterium Fanaromeni est, hic promunturii illius situm ad meridianum insulae finem revocat. Lollingius se Leakio adplicavit ita, ut Adeimantum post terga Atheniensium, per angustum freti os septentrionale perripisse statueret, id quod parum quidem est verisimile, cum Persarum acies longissima fuerit Phoenicumque naves sinistrum Graecorum cornu, ubi erant positi Athenienses, longe excessisse constet (Herod. VIII. 76). Nec credibile est, Athenienses inter suas naves et ipsum insulae litus intervallum reliquisse, cum si hoc fecissent, facillime a Phoenicibus potuissent circumcludi. Accedit, quod Diodorus XI. 17 diserte testificatur, fretum Megarense Persarum navibus fuisse saeptum: εὐ&uc ουv (6' jSaiXeuc) TO TOV A?YUTCT(IDV vaoTix6v ECETCPC) TcpoaTajac £[xcppd"£tv TOV jxsTaSu Tc6pov TYC TS 2aX«[xtvoc voX TYC MeY«ptooc /cop«c. Obtinebant praeterea Corinthii dexterum Graecorum cornu, ubi cum ceteris Lacedaemoniis etiam Aeginetas et Megarenses positos fuisse constat (Diod. XI. 18). Iam vero cum ex narratione Herodotea Corinthii aiMxa xaT dpydc e&c auvepuaYov at vesc fugam capesserint, celoce autem ad Sciradium conspecta

reverterint, ita ut SIC ecJepYaafxlvioiat demum kg xb oTpaTcfrsSov pervenerint, promunturium illud nequaquam exadversus L e r u m insulam situm fuisse potest, ubi ipsum proelium inter Phoenices et Athenienses flagrabat. Evanescunt omnes difficultates, si Adeimantum inter Cynosuram paeninsulam et Psyttaleiam domum aufugisse statuimus. Ac convenit optime cum hac re, quod apud Plutarchum Corinthiorum navi fugienti XIXTJC ille OOVTO^SIV dicitur Tcspt TD X^YOvxa TTJ s SaXafxtvfac; (cui loco apud Herodotum respondet T6 tspdv 'AOYjvatYjc SxtpcCSoc). Iam vero cum verba illa referantur ad aliquem, qui ex freto Salaminio tetenderit Corinthum, profecto, si simplici mente rem spectamus, meridianum insulae finem hic esse intellectum, omnes habet probabilitatis numeros.

Quae cum ita sint Lollingii verba: „So führt also auch die Angabe Herodots darauf, das skiradische Vorgebirge an der Skarmanga oder Eleusis zugekehrten Seite von Salamis zu suchen' (Mitth. I p. 135) imbecilla mihi videntur esse. Quippe cogimur ipsa narratione Herodotea, ut Sciradium in meridiana insulae parte, ubi Kokki mons in mare procurrit, quaeramus. Nec quae de Minervae Sciradis cultu Salaminio praedicat Lollingius ita manifesta sunt. Colebantur procul dubio Salamine in insula vel multae aliae deae, de quarum quidem sacris certiora nondum devenerunt ad nos.' Itaque pristinus ille, quem

1) Edoceatur his de rebus paene solis lapidibus. — Videtur autem ut Minervae Sciradis ita Cereris quoque cultus Salarninius ad rupem quandam adhaesisse: Suid. s. v. *SalafiTvog'* ean <Je yal 'AyiXaGTog nhQa xalovfienvj ... OTI exet exadic&rj r| JijfiTjTQa xlaiovGa, oie e&Tü TT|v XOQTIV. Quamquam qua est tota haec fabula mobilnate alii rupem quoque istam alio transtulerunt. — De Hecates simulacro Salamine reperto: Kekule" Ant. Bildw. d. Thes. u. 72. Furtwaengler, Mitth. III. p. 194. Ad eandem deam haud scio an referenda sit tabula votiva apud Schoenium (Griech. Rel. p. 108) depicta, quam quidem Sybel (Katal. 315) revocat ad Proserpi-

describit Plutarchus, mos, qua parte insulae concelebratus sit, certis terminis circumscribere non audeo. Quodsi scriptorum testimoniis fides habenda, locum illum in meridiano Salaminis fine, prope vetustum insulae caput fuisse situm, mihi quidem vero proximum videtur. Nec dubito, quin in ipsa narratione Plutarchea, non integra illa quidem, etiam celebrationis locus aliquomodo fuerit definitus. Plutarchus usum istum his describit verbis: "Eotxs 6s TO> Xcfyu TOOTO) xal Td Spwfxeva fxapxopetv. Naoc -yotp Tts 'ATTOCY) TcpoalTtXec ataiTcrj TO TcPWTOV, stra xpaoYYj xai dXaXaYfio) Tcpoacpepofxsvcov zTg DV/jp IVOTCXOC sgaXXiffxevoc FAXTD [BOYC edet icp6g dxpov T6 SxtpdStov *** sx 7-jc Tcpoacpspofxsvoc Quot vel quae verba post Sxtpdotov interciderint, vix potest divinari, verum probabile est, hic de distantia loci aliquid fuisse additum, velut: * aTct8ta dTc&/ov TYJC TOXSOCC ht yyjc Tcpoacpspofxlvoc. Sequuntur apud Plutarchum: nXyjatov 8e TOU 'EvuaXioo T6 tpo'v eartv tBpoaafxevoo 26Xa>voc. 'EvtxYjae y^P ^bg Msyaplac, xal 6aot xvj StscpddpYjaav ev TYJ [XD^yj, TcdvTac GTCOOTC&MOCC depYjxev.

Ad ipsum Sciradium et Enyalii illud sacrum certe vetustissimum pertinebat cultus. Sxtpoc, priscus Sciradii eponymus Salaminus, arte coniunctus est cum Scirone Megarensi.)

nam. — Quod Pausanias 1.36, 1 affert Dianae sacrum ad sinum Ambelaki iacuisse puto, ubi III. vel II. a. Chr. s. Bendidis templum fuisse ex inscriptione adparet illic reperta: C. I. G. I, 109 et Add. p. 901 a. — De Veneris cultu Salaminio certo non constat. Exhibet sane titulus in Piraeo inventus Salaminiorum decretum, quod pertinet ad solemnia Veneri acta C^V^{natv} VIII p. 138). Sed cum Citieos in Piraeo Veneris sacrum condidisse constet (C. I. A. II, 168) dubitari potest, an non decretum illud fuerit Cypriorum. Quamquam considerandum est, Salaminiorum nomini hic non adiectum esse *unb KVTVQOV* — quo additamento a Salaminis Atticis distinguebantur — id quod in pilis sepulcralibus fieri assolet (Kumanudes *'EmyQ.* «wro/i?». 2348. 2349. Koehler Mitth. IV p. 256).

1) Ut cum Salamine insula ita etiam cum Aegina Scironi angustae intercedebant necessitudines. Apollod. III. 12. 6: *rafiit de Alaxbg "EviStüida TTJV SxiQovog, e% rg auia itaideg eyevoVTO nqXevg re xul*

Fabularum Megarensium, quae ad hunc spectant, rudimenta etiamnunc exstant apud Paus. I. 39, 6 et 44, 6. De eodem heroe Megarensi egit Praxion in altero libro Megaricorum (Harpocr. s. v. Sxtrov). Qui quam anguste conexus fuerit cum Sciro Salaminio, vel inde patescit, quod Scironi adscribatur etiam aovotxiai TIV Sa X a p . t v a I n ipsis fabulis Salaminis Scirus Neptuni, filius est, Salaminis, Asopi filiae, maritus (Hesych. s. v. Ix&tpdc; 'Adr]va). Quarum fabularum primordia procul dubio in satis remota tempora redeunt. Ectissime igitur Robertus Herm. XX p. 354 autumat: „Alle diese Traditionen reichen in die Zeit hinein, wo Salamis mit Megara politisch verbunden war, so dass

TeXafiuv. Eandem affinitatem, a Pherecyde quidem in suspicionem vocatarn, commemorant Plut. Thes. 10. Paus. II, 29, 9. Schol. Eur. Andr. 687. Philostephanus Endeidis patrem affert Chironem: Schol. IX. 77, 14: AiuXbg b Athg xal Aiyivrg, ytfiag *Ev6rfi6a, rr)v Xeiqvvoq &vyaioa, ea%E dvo nuT6ag, IltjXia xal TsXaftvva. Nec tamen hic diversorum nominum confusionem statuendam esse, recte perspexit Robertus Herm. XX p. 354 Adn. 1. Quippe fuit haec fabulae Thesalicae forma (cuius memoriam servavisse videtur etiam Hyginus fab. XIV). Iam vero cum Aeacidae occupavissent Aeginam et Salamina insulas, Chironis vicem iam obtinuit Sciron.

1) Non plane accuratus Robertus (Herm. XX p. 353), cum ad verba: „Praxion hatte Skiron als Stifter des Heiligthums genannt“ adnotet: „iot> owotxiauvTog 2'aXafiTva setzen Suid. Phot. hinzu, wodurch die Identitae mit. 2'xTgog von Salamis ausdrücklich bezeugt wird“. Harpocr. s. v. 2XTQOV Kal^A&rjvuv 6S 2XIQU6U rtfiwatv 'Afrjvatot, rjv <DiXo%oQog fiev ev devreQU ^Ax&i^og unb 2xI QOV, Twbq 'EXEvotviov fidvrsojg xtxXjo&at, IIQa^iojv 6s sv f3 MeyaQtwwv dnb 2x IQWV o q. Ipsa haec verba transscripsit Suid. s. v. SXTQOV. Expressit praeterea Harpocratonis locum Musurus in ed. Ald. schol Aristoph. Eccles. 18, qui ex alio Suidae loco adiecit: TOV awoixioavrog SaXafuvu. Habent enim Suid. et Photius s. v. 2xTQoq' ot 6i <paov dnb SXIQOV TOV 'EXEvatviov fidvrewq ysviodat zi)v enwvvtiav TavTijv uXXot 6e dnb 2xiQov TOV avvotxiaavrog 2a-XafiTvu. Sed dubitari vix potest, quin etiam haec ex eodem fonte manaverint, ita ut ol Si respondeat Philochoro, verum dXXot 6e Praxioni. Quod si comprobatur, ex Harpocratonis etiam in hos locos Scironis nomen inserendum est. Lollingius (Mitth. I p. 128: „Der Megarenser Skiron sendet von Salamis aus dem Athener Theseus die Steuerleute Nausithoos und Phaiax“) in errorem incidit: cadunt haec in Scirum Salaminium: Plut. Thes. 17.

Skiron oder Skiros König der Insel wie Landschaft ist und bis in jene Zeit wird in der That die Gründung des Heiligthums der Athena Skiras zuruckdatirt werden dürfen.' Eadem autem haud scio an valeant de E nyalii illo templo, quem Megaris quoque sacrum habuisse traditum est.') Quae cum ita sint etiam celebrationis, quam ad ipsos hos locos revocat Plutarchus, originem ad eadem illa tempora recedere magnam sane habet probabilitatem. Inveniuntur omnino talium morum ad rem maritimam pertinentium vestigia Salamine in insula.')

1) Thuc. IV. 67.

2) Inscriptio illa ('Ey. ^AQX- 1884 p. 169/70) cuius mentionem supra inieci, haud pauca continuisse videtur, quae ad pernoscendas res Salaminias permagui fuerint ponderis. Quapropter valde dolendum est in lapide tam multa iam prorsus evanuisse. Liceat mihi tamen proponere eam partem, quae maxime huc ipsum videatur pertinere:

31. wv uv'r)xe Tr)t jro[At]t xu9[teQw]div w[o]o[r]sg[o]j' vnb] ...v XTiouvrog
Trjv vrjaov
32. xeTra]t r) aQ%uiu nbXtq [i] nQo]a ov[o /t]jaairel[a]ju Kv[%Qeiu, Tifisv]oq
Aiuvtog, b xufrieQwoe
33. v s<p ov xetiat TO 0[ffito]r[ox]Xeovg T[OOBWO]I' [X«T«] TeQOwv xat
noXvuv6oeTov xo->v
34. sv otg xal nQofrv[c]dfj,evolt e]v Tw[tjnQ]>g M[eyu]eug] ngb Tr)g vrjaov
noXi[u]wt' xrxnov ev KQ-

Levidenses quas feci litterarum mutationes Lollingii sunt, qu' liberalissime inscriptionem mea causa denuo examinavit. v. 34 pos' M lacuna 2 vel 3 litteris plus flagitat, quam, quod intercalavit Tsuntas, Mr)6ovg exhibet. Dubitat editor perperam MeyaQiaq vel Maxe66vag supplere, cum Lolliugio auctore quae M sequuntur litterae prorsuslam evanuerint. Ipsa inscriptio exeunte aetate liberae rei publicae Romanaenon est antiquior. De Themistoclis tropaeo: Paus. I. 36, 1: "£v 2'aXafiTvt 6e. . . . TQonaton tOTjxev unb T)g vixrg, rjv QefitCTOXrjg b Neo-xkiovg atTlog eyivTo yeviaSat ToTg "EXXrjot. cf. Schol. Aesch. Pers. 301. Hesych. s. v. 2tXrjviut. Idem Pausanias etiam Aiakis sacrum Salaminium exhibet (I. 35, 3.) — De reliquis rebus, quae illic commemorantur, perdifficile est iudicare. Ni fallor inter eas et epheborum titulos, in quibus Aeanteorum solemnia describuntur, aliqua intercedit ratio: C. I. A. II, 467: snXevouv 6e xat eig 2aXaftvTu ToTg [A]jav-xioig xai edvoav TOJ Aiavirt xat rIXXa xu&rjxovTa nocraavTeq dveatod(prjaav efadxTwg, s</ olg xat eTifirj9rjaav vnb TOV 6r)firov TOV 2'aXufitvuv. nQoav-

Salamis inde ab antiquissimis temporibus loci natura artissime cum rebus nauticis erat nexa. Quid quod ab ipso Sciradii heroe eponymo Theseum olim gubernatores accepisse, testis est Philochorus?') Hinc etiam vetustum illum, qui ad Sciradium celebrabatur, usum illustrandum puto. Postero tempore, cum Salamis insula iam in Atheniensium potestatem esset redacta, ut ipsi heroes Salaminii, ita etiam eorum solemnia ab Atheniensibus recepta sunt. Cernitur hoc vel in ea celebratione. quae

*nXevcuvieg de xai eni TQonuiov dvai nXoioig i&vcav iw Aii tw TQonuiv et ibidem 471: sig [le tug &vciug naQsyivovt]o xal IU ISQU IU xaiu irjv ywQav, ev oig dieüXovv &vovteg xai xuXXisQovvisg vneo TOV drjfiöv nu[Q]a- yevovxevot o*e[eni ib. . . . noXv]uvdQSiöv eaiscpuvwauv TS xul evijyciv lotg xuii noXeftöv isXevi^aaav vn[e]o irjg eXsvd SQiug . . . uvinXevauv 6[e xui] eni TQonuiov xul e&vaav iw Au iw TQo[nu]jico.*

1) Plut. Thes. 17: *(DiX6%oQog 6s nuQu 2'xiQov aprjaiv ex 2iaXa- fuvog ibv &rjaiu Xufietv xvlSe.Qvrjrjv fisv Nuvcid~oov, nQWQsa 6e (Paiaxu, firjSinw tbie twv ^Adjvviwv nQoatybvivw r7] x^aXuaar;.* Neque obliviscendum, in fabula Salamina pro Sciri patre haberi Neptunum. Curtii, Wachsmuthii, Lollingii aliorum opiniones, qui antiquissimis temporibus cum multis terrae Atticae locis, tum Salamine in insula populos transmarinos, quos pro Phoenicibus ducunt illi quidem, sedes habuisse existimant, iure Wilamowitzius oppugnavit Kydath. p. 142. Sed quae praeclare de terrae Atticae incolis praedicat hic: ,Ein ackerbauend Geschlecht wohnt um Athenas Fels, aus der Erde stammt es, stammen seine Koenige; der Sohn der Erde, der Wurm, ist seines Urahns Symbol' perinde valent de Salaminiiis. Erichthonio Atheniensi Cychreus plane respondet Salaminiius. Nec non Minervae Sciradi cum Phoenicibus ulla intercedere rationes iusto iure negavit Robertus Herm. XX p. 353. Quae Adolphus Holmius (Griech. Gesch. I p. 118) contra hanc opinionem nuperrime protulit admodum lubrica sunt. — Philochorus, qui *SuXafilvog xiiav* conscripsit, in huius insulae res veteriores accuratissime inquisivisse quibus cernitur vel abae exstant vestigia.

2) Ita Scirus in eorum fabulis vates factus est Eleusinius, qui impie ab Atheniensibus interfectus, honores postea apud eos consequitur divinos (Philochorus apud Harpocr, s. v. *Sxloov*. Paus. I. 36, 4). Prorsus eadem sors contigit alii heroi Salaminio Cychreo, quem a Cerere in templum receptum cultuque Eleusinio imbutum (Strab. p. 393) non minus postero tempore sibi vindicant Athenienses (Plut. Thes. 10: *xai Kv%oeu iiftug &ewv sysiv 'Ad-qvrjct, ibv SuXafiviov*). Haec in remota tempora incidunt. Rationes, quae Eurysaci et Philaeo cum Atheniensibus intercedunt, iam cum ipsa Salaminis occupatione cohaerent. Eodem autem tem-

in honorem Aiakis Telamonii Salamine condebatur, cuius caerimoniae sane aliqua ex parte ad illius, quem describit Plutarchus, antiqui moris similitudinem accedere videntur.')

Iam vero res est tritissima, in eo saepenumero homines veteres erravisse, quod enarrantes res gestas et ritus, qui ad eas pertinerent, id quod efficitur cum eo, quod efficit, confundunt. Confirmantur et comprobantur haud raro res gestae fabuloso aliquo usu, quamvis res ipsa demum inventa sit ad originem moris explicandam. Ac simile quiddam haud scio an acciderit hic quoque. Quid si ex ipso usu, qui inde a profunda

pore nescio an etiam Aiakis Telamonii memoria Athenis tantopere coepta sit celebrari. Clisthenis aetate haec res iam omnibus numeris perfecta est. Notatu dignum, etiam Aegeum, Pandionis filium, derivatum esse a Sciro Salaminio: nam apud Apollod. III. 15, 5 (*svioi ds Alyiu SXVQIOV slvai Xiyovai*) pro depravato *SXVQMV* restituendum esse *SXIQOV* recte nuper monuisse mihi videtur Robertus Herm. XX p. 354.

1) Plut. Sol. 9. *Nuvg yuo tig 'Atuxr; noocinXei, ciwnri ib nowiov, elia xouvylyr] xui dXuXayfiw nQoacpeoofiuvwv slg uvrjQ svonXog e^uXXofievog fieiu /3e%' 'strsi nQog uxooV TO 2'xioddiov. C. I. A. II, 470: snXsvauv xal scg 2u[afur]a . . . sdQaftov Jt xai fiuxQov <)[oldjuov saviwv nobg tovg ev SaXafuvi xai tvixrjauv.* Volgaris quidem opinio est, Aeantea post bella Persarum demum in memoriam pugnae Salaminae instituta esse: Mommsenus, Heortol. p. 411. Dittenberger, De ephib. Att. p. 68. Meinholdius 1. 1. p. 40. Sed qua re haec sententia fnlciatur, non video. Aiakis Telamonii cultus in ipsa Salamine certe erat perantiquus. Veterioribus carminibus heroicis quideni Aeacidarum cum Salamine et Aegina rationes necdum innotuerunt: Wilamowitzius Hom. Ent. p. 251. Sed apud Hesiodum iam saepenumero eorum incohatur mentio (Th. 1005. fr. 100. 101. 102. 225 Rzach). Iam vero Athenienses cum Salamina insulam in potestatem suam redigerent, ut Aiacem ipsum, ita nimirum eius solemnia sibi vindicasse, consentaneum est. Quae studia Atheniensium, ad Homeri quoque carmina adspirantia, in Pisistrati fere aetatem incidunt. Verum ipsa ea, quae Aeanteorum et antiqui illius moris, cuius memoriam quamvis laceram servavit Plutarchus, consimilia ac propria sunt, ad multo remotiora tempora revocaverim.

2) Luculenter hoc Robertus (Herm. XX p. 377) in alius fabulae argumento exposuit: Und wir dürfen mit um so grösserer Sicherheit für ein solches Verbrechen im Mythos den entsprechende Suhnritys im Cultus voraussetzen, als solche Mythen fast ausnahmslos zur Motivierung hestehender Siihngebräuche erfunden werden'.

scriptionis initium ita restituit: $\epsilon\theta\omicron\epsilon\nu$ $\tau\omicron\omicron$ $\sigma\upsilon\mu\mu$ [$\tau\omicron\omicron\upsilon\omicron$; $\underline{\alpha\upsilon\beta\nu\chi\alpha\gamma}$] $\omicron\tau\chi\epsilon\nu$ h $\sigma\alpha\chi\alpha\tau\chi\epsilon\nu\tau$ [$\alpha\upsilon\nu$ 'Advjvacocjac τ [$\epsilon\chi$]eTv $\chi\alpha\epsilon$ α Tpa. τ [$\epsilon\upsilon\epsilon\nu$ sq. Eodem iure autem primo versu nomen unius alicuius hominis (ad quem non est, cur non totum illud pertinuerit decretum) licet suppleri. Nec non $\alpha\upsilon\nu$ 'A&rjvai'oc]ac — id quod sane rectissime reposuisse mihi videtur Koehlerus — male quadrat ad eam, quam is sibi persuasit, sententiam. Quippe sapiunt verba haec potius peregrinum, qui opponitur Atheniensibus. Itaque equidem, etsi Athenienses oliin eis, qui in occupanda Salamine maxime praestitissent, agros in ipsa insula decrevisse minime negaverim, tamen valde dubito, num ex hac inscriptione ad ipsam Plutarchi narrationem redundet quidquam.')

Ac videamus denique iam de ipso oraculi argumento. D un ckerus G. d. A. VI^s p. 145 ad comprobendam Plutarchi narrationem praeter usum illum antiquum, ad Sciradium concelebratum, etiam rationes profert, quas inter Solonem et oraculum Delphicum intercessisse tradit Plutarchus. Cui rei historiae fidem nequaquam posse denegari.

At facere nequeo, quin statuam secus. Deus Delphicus Soloni haec fertur respondisse:

'ApyjfiYouc; y <hoaz I halai; 'rfitoaz svocxou;

Tkaao, Touc $\chi\delta$ /Vrocacv 'AacoTcedj ducptaXt'TCTf;c,

o? cp&fjjevot δ fpxovTac ec r]eXcov ouvovxa.

Ultimum versum mirum quantum conspirare cum argumentis, quibus Solo coram Lacedaemoniis arbitris usus esse ferebatur, vel primo obtutu adparet. Dicbantur enim Athenienses, ut suo iure se insulam obtinere efficerent, Lacedaemoniis de-

1) Koehler sententiae assensus est Busol tius Gr. G. I. p. 547. Qui quidem perperam ex narratione Plutarchea (Sol.9.), quam totam ad superius bellum relegat ipse, quingen to s illos voluntarios, quorum ope Solo insula potitus sit, depromit eosdemque cum colonis aequiparat, quos Athenienses altero bello confecto Salamina miserint.

monstravisse, Salaminios non eodem modo, quo Megarenses, sed quo Athenicnses sepelire mortuos. Quippe Megarenses corpora mortuorum ita condere, ut eorum oculi in solem orientem essent conversi, Athenienses vero et Salaminios, ut in occidentem spectarent (Sol. 10: $\omicron\mu\tau\tau\omicron\upsilon\alpha\epsilon$ δ 1 Meyaperc; $\tau\epsilon\pi\kappa$ $\iota\iota\omicron$ 'ou? vexpouc α TpecpovTec, 'A&rjvacoc $\delta\epsilon$ $\tau\epsilon\pi\kappa$ $\epsilon\alpha$ Tcepav). Hanc narrationem mere Atticam fuisse ipse adserit Plutarchus. Ison opus est verbis. Pythiam enim triginta fere annis ante (secundum computationem Dunckerianam G. d. A. VI^s p. 246) iam Atheniensium illa argumenta praesagiisse, vix sibi persuadebit quisquam. Oraculi igitur illos versus non minus, quam totam narrationem Plutarcheam postero demum tempore non sine ratione confictos esse contendo.

Possumus iam transire ad recensendam priorem Plutarchi de Salaminis expugnatione narrationem, quam is *id* $\sigma\rho\upsilon\iota\omicron\sigma\rho\iota$ $\tau\omega\omega$ $\chi\epsilon\upsilon\omicron\pi\epsilon\upsilon\omicron\upsilon\upsilon$ esse autumat. Descripserunt eandem rem, paulisper commutatam, praeter eum quattuor auctores: Polyaeus I. 20, § 2, Aeneas IV. 8, Iustinus II. 8, Frontinus Strat. IV. 7, 44. Quorum narrationes in duo genera dividenda sunt. Aeneae, Iustini (Trogi), Frontini relationem antiquiorem, Plutarchi et Polyaei recentiorem adpellare possumus. Dubitari nequit, quin omnibus his narrationibus una et eadem res subiacet: Megarenses Atheniensium mulieribus, quae in litore terrae Atticae solemnia agunt, insidias parant. Qua re comperta dux Atheniensium Megarenses ipsos adgressus maximam inter eos edit cladem.

Nec vero desunt, in quibus scriptores inter se differant.')

Commemorabilia imprimis haec sunt: in antiquiore traditionis

1) Singulae scriptorum discrepantiae notatae sunt ab Arnoldo Hug, M. Rh. XXXII p. 629.

genere strategema illud Pisistrato duce factui esse perhibetur. Megarenses de feminarum solemnibus certiores facti, ex urbe sua egressi Atheniensium feminas, quae Eleusine Cereri sacra faciunt, adgrediuntur. Qui impetus Pisistrati dolo ad irritum redigitur. — In altero vero genere idem fere facinus vindicatum est Soloni,¹⁾ qui per transfugam simulatum hostes ipsos in insidias illicit. Megarenses ex Salamine insula profecti ad feminas opprimendas Coliadem vehuntur et hic ab Atheniensibus ad unum occiduntur. Quo facto Salamine insula potitur Solo.

Omnium scriptorum, qui rem commemoraverunt longe anti-quissimus est Aeneas Stymphalius.²⁾ Apud eum igitur narrationis illius genuina forma quaerenda est. Iam vero cum Aenea mirum quantum consentit Trogus, qui in singulis rebus adeo eadem tradit, ut fieri non possit, quin his partibus artissimo necessitudinis vinculo cum illo conexus sit. Quam quidem narratiunculam a quo mutuatus sit Trogus nescimus. Nam etiamsi in universum quidem demonstratum est,³⁾ Trogum in Graecorum rebus describendis Ephorum esse secutum, in unaquaque parte hoc neutiquam tam certo potest adfirmari, quam nuper Begemannus fecit (Quaest. Sol. II p. 11). Neque enim minus in his rebus describendis Theopompum exprimere potuit Trogus. Quamquam equidem in hanc narrationem (etiam proximis locis diligenter inspectis) inquirens manifestum Theopompi vestigium indagare potui nullum. Attamen etsi ex

1) Apud Plutarchum Soloni rem gerenti comes adiunctus est Pisistratus.

2) Quem IV. a. Chr. saeculo degisse satis probavit Arnoldus Hug, Aeneas v. Stymph. p. 28 sq.

3) Wolffgartenus, De Ephori et Dinonis histor. a Trogo Pomp. expressis. Bonnae 1868. Eiusdem sententiae vindex existit Dunckerus G. d. A. VI¹ p. 245. Compilaveritne Timagenis scrinia Trogus (Gutschmidius M. Rh. XXXVII. p. 548) necne, scrutari in hac causa nihil refert.

ipsis Theopompi reliquiis coniecturam hac de re facere non licet, per se haud parvam habet probabilitatem, Trogum in conscribendis historiis Philippicis praeter Ephorum etiam Theopompi librum, eodem nomine inscriptum, inspexisse. Theopompum autem in excursu huius libri de Pisistrato eiusque filiis egisse constat (Athen. p. 532. Harpocr. s. v. Aoxsiov.) Pieri potest, ut Trogi de bello Salaminio narratio ex ipsa illa digressionem manaverit. Sed mitto potius quaestionem, quae opinionibus magis quam argumentis disceptari possit.

Hoc tenendum, miri inter Aeneam et Iustinum consensus causam non inde repetendam esse, quod Trogus vel eius auctor ex ipso Aenea hauserit. Nam Aeneam posterioribus rerum scriptoribus paene ignotum mansisse, res est satis explorata. Nisi Polybius, nemo eius facit mentionem.¹⁾ Quapropter et Trogi et Aeneae narratio ad communem antiquiorem fontem revocanda est, quem ab utroque paene ad verbum exscriptum esse necesse est.

Frontinus in omnibus, quae ad rem pertinent, cum Aenea et Trogo consentit. Quem auctorem ille secutus sit, indagari nec potest neque hac in re attinet, quippe cum eius narratione, in angustum coartata et lacerata illa quidem, quod Aeneas vel Trogus non plenius et enucleatius tradiderint, afferatur nihil.²⁾

Iam venio ad alteram relationem. Polyeni testimonium, utpote quod ex eodem, atque Plutarchi narratio, fonte vel potius ex ipso Plutarcho manaverit, per se nullius esse ponde-

1) A. Hug, Aeneas v. Stymph. p. 12.

2) Veri sinillimum mihi videtur, omnes trCs narrationes ex eodem fluxisse fonte. Aeneas in strategematis suis componendis maxime scriptos solebat compilare libros, velut persaepe Thucydidis historiam.

ris, supra effecisse mihi videor. Nihil ad rem, si cum omnino praetermittimus.¹⁾ Unus igitur hac parte restat Plutarchus.

Iam vero si Plutarchi narrationem cum superiore relatione conferimus, gravissimam nimirum discrepantiam ad ducis personam pertinere adparet. Ab hac summa differentia ceterae pendent minores. Velut cum eo, quod Plutarchus militare illud facinus attribuit Soloni, ipsius scilicet Salaminis expugnatio arte cohaeret. In antiquiore relatione huius insulae mentio omnino iniecta est nulla. Ut hic hostes Megaris exisse, ita Athenienses Megarensibus devictis Megara tendisse dicuntur. Non ita Plutarchus. Verbose eius narratio claudit: <οαξς υνϋSsva οV/cpuTsfv, dXXd Tcdvxac dTcoXSafraT y.al r))v vϋjaov sTctTcXsuaavxac so&oc systv xouc 'Advjvatouc.

Etiam locus, quo solemnia muliebria celebrantur, apud Plutarchum mutatus est. Cum enim apud Aeneam et Trogum Megarenses impetum in Eleusinem faciant, Plutarchus eos in promunturio Coliade ad Halimuntem Atheniensium matronas aggressos esse testis est. Cuius quidem narrationis auctor cur tandem feminarum sacra ex Eleusine transtulerit Halimuntem, nescire me fateor, quoniam Megarenses ex Salamine non minus commode in Eleusinem incursionem facere potuerunt, quam in Coliadem. Pieri potest, ut homo senioris aetatis rerumque Atticarum ignarus in eadem re iam offenderit, in qua haesitat Begemannus, cum haec verba facit Quaest. Sol. II p. 10: „Quod quidem cum Iustinus aliquo Eleusine factum esse narrent, in errorem inciderunt, quia feminarum sacra, de quibus

1) Admodum dissolute in examinanda fontium auctoritate versatus est Grundnerus, quem omnino fugit, inter singulas has scriptorum narrationes aliquam intercedere rationem. Itaque is et Polyaei et Aeliani relationes per se ipsas recenset. Prorsus eundem canonem secutus est Iosephuslonas, De Solone Atheniensi. Monast. 1884 p. 19.

agitur, non Eleusine, sed Halimunte ad Ooliadem fieri solita esse Plutarchus et Polyaeus recte docent.'

At verbum {JsaucopoptdCetv etiam de aliis mulierum solemnibus ac de solis Thesmophoriis dictum esse constat.¹⁾ Nec non in Eleusine talia sacra facta esse nunciam constat.²⁾ Quocirca non est, cur ob hanc causam Aeneae et Trogi testimonium adspargatur suspicione. Accedit, quod Begemannus, cum in promunturio Coliade Cereris sacra facta esse sumit, summam difficultatem, ad rem ipsam spectantem, narrationi obtrudit. Cum enim hostes ex ipsa urbe Megaris contra Athonienses profectos esse Begemannus ipse cum Aenea et Trogo statuerit, Megarensium quoque impetum non nisi ad Eleusinem potest referre. Megarenses enim, si ex urbe sua praeter oram Atticam usque ad promunturium Coliadem vecti essent, nimis audax et quod vix effici potuit facinus nimirum essent conati. Nec tale iter ab ullo antiquo scriptore usquam descriptum est sed nuperime demum a recentibus eiusmodi ficta est via.³⁾

Ac denique ut id, quod militari illo facinore effectum est, apud Plutarchum amplificatur et adaugetur, ita etiam ducis calhditas quodammodo apud cum elata et cumulata est: invitat Atheniensium dux ipse per transfugam hostes ad mulierum

1) Xenoph. Hellen. V. 2, 29. A. Hug, M. Rh. XXXII p. 629, quem utinam inspexisset Begemannus.

2) Schol. in Lucian. dial. meretr. VII, 4 (edita & Rohdio in M. Rh. XXV p. 528 sq.): *ev TUVT*] xui Teleri Tig eloayeTai yvvai-xtuv ev 'EXevoivt, xai nuidiai leyovrat, noilai y.ai axuffiaTa- stovai de yvvai-xtg elonoQevoftevai* sq. Quamquam pro "Elevolvi, an non scribendum sit hic 'ElsvotvUo dubitari potest. Sed huc certe solemnia ista translata erant ex ipsa Eleusine. Uberiora ad haec sacra pertinentia inveniuntur nunc apud Robertum Herm. XX p. 349 sq. et Rohdium Herm. XXI p. 116 sq.

3) Eundem ac Begemannus errorem committit Dunckerus G. d. A. VI¹ p. 244. Busoltius has singulorum scriptorum discrepantias omnino non attingit.

oppressionem. Quo additamento sane res subtilior fit atque id, quod dux ipse in re gerenda praestitit, magis et collustratur et commendatur.

Haec fere sunt quibus differant duo illae relationes. Utra utri sit praeferenda patescit. Ea enim narratione, quam Aeneas et Trogus consentientes pro, diderunt, procul dubio satis antiquum testimonium continetur. Contra Plutarchus (vel eius auctor) nihil aliud videtur fecisse, quam i d e r n militare facinus transtulisse ad Solonem, adiunxisse Salaminis expugnationem. Tota eius narratio posterioris et immutationis et confictionis manifesta vestigia ostendit.

Iam vero alia est quaestio, quaenam fides historica tribuenda sit ipsi ei memoriae, cuius purissimam et integerrimam formam conservavit Aeneas. De hac re expressum iudicium difficile est facere. Mulierum ille raptus, quem Megarenses meditantur et quae subsequuntur Pisistrati insidiae, sintne omnino res historiae fide comprobatae ambigi licet. Olet propria narrationis illius indoles, quippe cum ea, quae ad ipsam personam pertinent, tantopere emineant, veteres quasdam vel tabulas gentilicias vel commentarios domesticos vel talia. In his Pisistrati illam dptaxefav notatam et celebratam fuisse, non alienum est. Pisistratum quidem bello Megarensi praestitisse Nisaeamque expugnasse res est Herodoti testimonio prorsus confirmata. Hac de re ne levissima quidem dubitatio excitanda. Sed alia iam rei Eleusinae ratio mihi videtur esse.

Inveniuntur nempe haud ita dissimilium narrationum rudimenta vel p,lio .terrae Atticae loco. Quippe dicuntur Pelasgi, Lemno advecti, mulieres Attioas B r a u r o n c Dianae diem festum agentes, secum Lemnum abstulisse ibique pro paelicibus iis usi esse. H e r o d. VI. 138 : eo xe eTeTcioTa' iisvcit iol'g 'Adrjvaftov fipidc, TcevTexovTTjtpout: XTYjadpevoi eXtfy/jaav

ApTep-tot ev Bpaupwvt dyouaac: SpTYjv Tdc TIOV 'Aflyjvattov vovaT-
*ac-, sv&euiev 81 dpTcdaavTe? TOUTW TcoXXdc: ofyovTO drcoTcXtoov-
~ej, ZAT acpsa? se- Av;(lvov dyayrvVTec; TcaXXaxdc: sfyov. Quam
narrationem ab Atheniensibus ipsis in confinio VI. et V. saeculi non nisi ad Lemni insulae vindicationem comprobendam Philaidarumque gentis gloriam concelebrandam compositam esse, etiamnunc luculenter demonstrari potest.) Eandem memoriam exhibet Plutarchus de mul. virt. 8. Ipsa haec fabula in Atheniensium annalibus fuit descripta. Cernitur hoc ex Philochori testimonio paulisper iam infuscato: Schol. IX. A. 594: (PtXo/opoc: cpvjat neXaayouc: au-ouc- (TOUS StvTta?) ovTac: OUTOJ TcpoaaYopsudvjvat, eTcei TcXeuavieic; ek Bpaupwva xavYjcptfpouc-
~apf>lvouc: Yjp-aaav. Copiosior de hac re commentator ad Lucian. y.a-a-l. 1 eundem Philochorum excitans testem: Xpovto 81 uaTepov dTco TAUTYJC -ffi ahia; s/ftptoStbc: otaxsfu.svot TOc: 'Advjvafoic: <opo.Yjaav stc TcXofa xat xaTaayo"vTsc; stc; Bpaupbva TY;? 'A-tx^C, -qp-Tcaav TcapDevouc; dpXTsoouivac- TTJ rreto ev Bpaoptovfoc;. Ex hoc igitur testimonio non, sicut apud Herodotum scriptum est, Atheniensium niulieres, sed puellae, decimum actatis annum nondum egressae, ab hostibus auferuntur.) Reccentiorem hanc memoriam cum veteriore illa fabulae forma coagmentavit Plutarchus Qu aest. Graec. C 21: TuppYjvoucr cpaat TOU? Ta? 'AOvjvaftov Ouya-epacr

1) Quod satis ex iis adparet, quae in fine huius libri exposita sunt: Herod. VI, 139. 140. Eodem spectat Diod. X. fr. 48 Bekk. Athenienses nimirum rem inde a remotissima antiquitate repetiverunt, ipsorum Argonautarum pronepotes a Pelasgis, qui Braurone Atheniensium mulieres abstulissent, Lemno eiectos esse autemantes: Herod. IV, 145: twv EX rrijg ^Agyovg siri^axkov nuiSiov naiSsg £%s(a9svtsg vnb Ilkacyoiv vuv sx BQUVQiovog ?^ICUJISVWV Tug 'Afrjvaiwv yvvalxag sq. Veterum scriptorum testimonia ad Pelasgos pertinentia nuper satis diligenter congegessit Brunckius, Quae veteres de Pelasg. tradiderint. Vratisl. 1884.

2) Eandem fabulae formam quam exhibet Philochorus Aristophanes in Lemniis tractavit: Harpocr. s. v. AQXTSVSIV.

x«! pvaiv/c: sx Bp«uptovos dpTeda«VX«c sq. Ac continetur res haud ita diversa ab hac in fabula illa de Hymenaeo, quae item ad Brauronem revocanda videtur: Hymenaeus, iuvenis Argivus, navi praetervehens oram Atticam, virgines Atheniensium liberat a Pelasgis, qui illas in litore iam oppresserant (Schol. 'IX. E, 493. Eustath. ad eund. 1.) Quam fabulam etiam a Oallimacho in primo Aetiorum libro pertractatam esse suspicatur Schnciderus Oallim. II p. ;i2 sq. qui huc refert eius fr. 230: DPUORTC«p A«V«OJV -fffi STC! poovsvstov. (Et. M. s.v./ApuoL Hesych. s. v. pouysvs'ojv). Cum Argis huic fabulae nullae omnino intercedunt rationes.')

Ac vel unum huc addendum est. Spectat ni fallor ad Brauronem etiam usus quidam satis commemorabilis ille quidem: traditum est iuvenes Atticos ex Braurone rapere solitos esse puellas publicas. Annotat enim ad versus Aristophaneos (Pac. 873)

auxq OocoptV. 'oxtv, 7]v f^sl; —OXs

STC«FOUSV B p « o p o) v D o GTCOTCSTCQOXSC

haec scholiasta: sv B p « o p w v t 8s OYJOU XR,c'Axxtx^ TC0XX«! TCO'pv«- Ixsr 8s x«! XD Atov6at« TJYSXO, z«t x«D' sx«axov o^uov, sv oi? eusOov, usftoovxsj 8s TC O X X D c TC O p v « <; ff] p TC « C o v. Cuius rei notitiam unde hauserit commentator nescire me fateor. Re-deunt autem ad eum quae Suidas habet s. v. Bp«opcov.

Omnibus his testimoniis, quamvis passim dispersis, tamen commune quiddam, quo inter se coniungantur, inesse apertum est. Quod si tenemus, quin eodem etiam rem Eleusiniam referamus facere vix poterimus. Recurrit hic idem ille mulierum

1) In altera recentiore fabulae conformatione Hymenaeus iuvenis est Atheniensis, qui una cum virginibus sacrificantibus a piratis aufertur: Donat. ad Ter. Ad. V.7,6. Proclms apud Phot p 320 Bekk. Serv. ad Verg. Aen. I, 651. IV, 99. Ex Servio ut plerumque manaverunt quae scripta sunt apud Mythograph latin I p. 2H. TT p. 148 III, p. 229 Bode.

in litore operantium raptus, tantum quod res ad alium terrae Atticae locum et ad certum hominem revocata est. Res ipsa parum differt. Itaque haud scio an ita multum a vero aberremus, si etiam huius narrationis incunabula Braurone olim collocata fuisse suspicemur. Ex Braurone Pisistratus originem suam repetivit nec non hic familiae eius sedes paterna antiquitus erant sitae. Convenit optime cum his, quod tota ista narratio non visum ad effrendas Pisistrati artes et virtutes spectat. Eius calliditate efficitur, ut, quem Megareses moditantur, in mulieres Atticas impetus in Atheniensium commodum vertatur. Quam rem olim in commentariis domesticis illius gentis denotatam fuisse sane verisimile est. Admoneo, in ipso Braurone prorsus gemellam narrationem ad extollendas Philaidarum gentis virtutes esse confictam. Etiam res Eleusinia demum post Pisistrati victoriam illam Megaresum, cuius memoria optime est comprobata, composita esse videtur. Ita facillime fieri potuit, ut res, quae proprie ad Brauronem pertineret, iam illuc transferretur, ubi Pisistratum rein bene gessisse nemo nesciebat. Omnino ipsius huius narrationis mirum quanta fuit infirmitas ac mobilitas: quippe Eleusinae idem strategema postero tempore iam ad aliud terrae Atticae litus et ad alius hominis facinora concelebranda translatum est.

Immutatam hanc narrationis formam invenit Plutarchus. Ipsa quidem translatio quo tempore vel quo auctore facta sit nusquam traditum est. Nam praeter XD usv oov 8YJUCO8/J XWV XSTOUSVOJV xot«ox' saxtv de huius memoriae origine Plutarchus patefecit nihil. Nec cui auctori narrationem hanc debuerit ille scimus. De Plutarchi in vita Solonis fontibus sane haud pauca his temporibus conscripta sunt. Solent post Prinzius (De Sol. Plut. font. Bonnae 1867) et Begemannum (Quaest. Sol. I Holtesm. 1875) pleraque in vita Plutarchea ad Hermippum

Calliinacheum rovocari. Vclut Grundncrus maxima Hermippi vitiorum copia verbose enarrata non nisi propter focdissimam huius hominis fidem historicam ipsam hanc de Solone narratiunculam simpliciter abiciendam esse contcndit. Eandem rationem vel multi alii temere secuti sunt, Prinzii et Begemanni commentationibus nisi illi quidem.

Procul dubio Hermippi liber Tcspt xcbv euxt aocpcbv ut ab aliis scriptoribus (Diog. L. et Diod. IX) in enarrandis septem sapientium rebus, ita a Plutarcho in conscribenda hac vita persaepe compilatus est. Attamen unusquisque huius vitae locus per se et pensandus et diudicandus est. Expressit nempo Plutarchus in hoc opere cum plurimos, tum diversissimos auctores, quos valde dubito, num omnes per solum Hermippum inspexerit.

Prinziius, qui in universum de SolonisPlutarchei fontibus disputavit,Plutarchicapita VIII—X ne extremis quidem attigit digitis, Begemannus vero, ut ipsa haec capita ex Hermippo manasse demonstraret, quae refutatione vix digna sunt protulit.¹⁾

Equidem satis penitus hanc quaestionem perscrutatus, ex

1) Begemannus, Quaest. Sol. I p. 10 sq. sententiam suam duobus fulcit argumentis. Primum inde, quod Plutarchus elegiae Soloneae certum versuum numerum perhibuerit, Hermippum ab eo exscriptum esse concludit. Nam haec, sicut omnia eiusmodi, quae apud Diogenem inveniuntur, ab Hermippo e Callimacho repetita esse. Sed ut omnes paene istos numeros, quos Diogenes in septem sapientium vitis affert, postero demum tempore a, Lobone Argivo compositos esse constat (Hillerus, M.Rh.XXXIII, p.525), ita valde dubito, num apud Plutarchum huius numeri notitia ad Callimachum vel Hermippum liceat revocari. Acvaletidem de epigrammate illo Laertiano (I §62), quod non inter testimonia debuit referre Bussoltius Gr. G. I p. 520. — Altero vero, quod Begemannus protulit, argumento perversius vix potest cogitari quidquam. Nomina enim illa arbitratorum Lacedaemoniorum, quae Plutarchus certe ex optimo fonte petivit, Begemannus artificio quodam inventa esse sumit et cum fictio talis optime ad Hermippi consuetudinem et mores quadret, ipsam hanc Plutarchi narrationem ad eum reicere non dubitat. Cui argumentationi, quod scio, unus adstipulatus est Ionas, De Solone Atheniensi. Monast. 1884 p.23.

quo auctore Plutarchus narratiunculam illam sumpserit, certo omnino posse cvinci negaverim. Memoria illius rei adeo est singularis, ut ad solvendam hanc difficultatem prorsus nulla praebeatur ansa. Itaque in nesciendo opinor acquiescendum est. *)

Sed quisnam fuit, qui primus strategema illud a Pisistrato Iranstulit ad Solonem?

Begemannus Quaest. Sol. II p. 11 ut Plutarchum ex ipso Hermippo illas de Solone narrationes hausisse, ita Hermippum eundem primum facinus istud Soloni vindicasse sumpsit. At ipsa Plutarchi verba xd uiv ouv orucb8r, xcbv XsYopivcov xotaox saxf obstant, quominus utrumque factum esse possit. Si Hermippus ipse fuit auctor illius translationis, minime eam hoc modo potuit aut commendare aut comprobare.

Sane ex Hermippi reliquiis adparet, eum non fuisse alienum ab admiratione Solonis. Quid quod Plutarchus, qui et ipse Solonem favore quodam amplexus est, Hermippo immeritam Soloni belli gloriam tribuenti satis dignis argumentis adversatus est.²⁾ Attamen hinc ad nostram quaestionem diudicandam reduudat nihil. Immo Onkenius ipsas cas, quibus Pisistratus

1) Diogeni, qui in septem sapientium vitis describendis per multis locis certe Hermippi librum *TIEQI XWV ejixa aoywv* excussit, militaria illa Solonis facinora prorsus ignota sunt. Neque etiam apud Diodorum (IX) quidquam de iis traditum est. Quocirca Wilamowitzio adstipulari nequeo Hom. Uut. p. 251: ‚Die Besetzung ‚von Nisaia kennen wir in der Darstellung der Atthis durch Aeneas von Stymphalos, bei Hermippos (Plutarch und Diodor IX) steht auch das erst in jungerer Fassung.‘

2) Plut. Sol. 11. In hac re Plutarcho ipsi optimi fontes suppeditaverunt id quod in rebus ad oraculum Delphicum pertinentibus saepius cernitur. Hoc respiciendum fontium Plutarcheorum investigatoribus. Minime enim Ungero adsentior, qui (Phil. Anz. VIII p. 422) ex eo, quod testimonia a Plutarcho hoc loco allata gravissima et dignissima sunt, Plutarchum omnia haec in uno et eodem auctore (cogitat ille de DaemachoPlataeensi) congesta invenisse concludit.

praedicatur vitae Plutarcheae partes ex Hermippo derivat.¹⁾ At vcreor, ne a vero aberraverit. Quomodo Hermippus de Pisistrato iudicaverit, ex Marcellini vit. Thuc. § 29 optime potest cerni: '() os "Epijutejtoc xat aizb nstataTpaTtotbv atkov X&Y&t TOJ Topdvvtov IXxstv T6 YSVOC, oto xat otacpftovibv aoTo'v cpYjatv sv TYJ aoyYpacpTr] TOIC Tcspt 'ApaoStov xat 'ApiaroYeiTOva, XsrovTa wc oux £7&VOVTO Tupavvocp6vof ou Tap scp6vsuaav TOV Tupavvov, dXXd TOV d6sXcpov TOO Tupdvvoov "ITCT:apxov.) Quae nota vix sine consilio ac ratione facta est: adparet, eos qui Pisistratidarum causa scripserint ab Hermippo in suspicionem saltem esse vocatos.²⁾ Et profecto, valde dubium est, num ex Hermippi reliquiis omnino de illius translationis origine certi quid possit enucleari. Quin immo huius rei vestigia a multo superioribus temporibus repetenda sunt. Vero propius est totam hanc rem arte cohaerere cum eo, quod Solonis nomen iam inde a V. saeculo magis magisque cum Salamine insula conectebatur et coagmentabatur. Herodotus nihildum habet compertum de ulla ratione, quae inter Solonem et bellum Megarense intercesserit. Apud eum Pisistratus in illo bello strategi munere fungitur. Sed sensim Solonis nomen ut cuni ipso bello, ita etiam cum insula coalescit. Quod haud paucis comprobatur exemplis.

Ex ipsis Solonis canninibus Athenas eius patriam fuisse constat (fr. 2 Bergk). Nihilo minus postero tempore eum non

1) Staatsl. d. Arist. p. 450. Sed singula eius argumenta misero modo claudicare quavis, opinor, concedet.

2) Ex eodem fonte manaverunt, quae interpretes adnotavit ad Thuc. I, 20. Haec argumenta Begemannus Quaest. Sol. II p. 11 debuit arcessere. Quae Miiller-Strubing, Aristoph. u. d. hist. Krit. p. 534 hac de re protulit, rectissime redarguit Rankius, Weltgesch. I p. 199.

3) Wilamowitzius Herm. XII p. 339 Hermippum in eo offendisse suspicatur, quod Thucydides (I, 20 et VI, 54 sq.) res Pisistratidarum bis enarravisset.

Athenis, sed Salamine natum esse aperte contenditur.*) Quid quod IV. saeculo ineunte iam a Salaminis Soloni statua in ipsa insula posita est (Demosth. tc. Tcap«Tep. 251). Ac vel altius illius fabulae origo repeti potest, qua Solonis cinis per insulam Salamina dispersus esse ferebatur (Cratinus apud Diog. L. I §62).

Omnes hae fabulae ex Solonis illis versibus, quibus Athenienses ad Salaminis expugnationem incitaverat natae sunt. Hoc rectissime perspexerunt cura alii tum Wilamowitzius Hom. Unt. p. 251: ‚Solon ist lediglich hineingezogen durch die Elegie Salamis, an welche sich schon Anfang des vierten Jahrhunderts ein Sagenkreis angesetzt hatte.‘ Ita factum est, ut Solo, qui rei publicae temperatione maximam gloriam conquiverat, postero tempore suae claritatis fulgore Pisistrato tyranno

1) Diod. IX fr. 1 Bekk. Kluberus, Quellen d. Diod. im IX Buch. Wurzb. 1868 p. 29 ut pleraque, ita hoc quoque fragmentum revocat ad Ephorum. Quod quo iure fecerit ille non video, cum ad confirmandam suam sententiam nihil attulerit nisi haec: ‚Diodor und seine Quelle, in der wir auch hier Ephoros voraussetzen mttssu.‘ Et profecto, nihil est, quod ad comprobandum Ephori dominium afferatur. Itaque de Kluberi argumentatione cuivis, opiuor, licebit dubitare. Prorsus autem eadem apud Diogenem de Solonis origine scripta sunt (I § 45. 46. 62), quae ad Hermippum redire satis probabile est (Begemannus, Quaest. Sol. I, p. 5). Itaque mihi quidem ad fidem pronius videtur esse, plane geminum Diodori testimonium ex eodem fonte delibatum esse. Exhibet Diogenes I § 62 etiam epigramma, quod in statua Solonis incisum fuerit, unde Kluberus confusionis Diodoreae originem repetit: ‚Ephorus, der Schiller des Isocrates, sah gewiss das oben erwahnte Standbild und las seine Inschrift.‘ Sed quid de omnibus illis versibus iudicandum sit, quos in statu clarorum virorum inscriptos esse Diogenes perhibet, pluribus demonstravit Hiller M. Rh. XXXIII p. 525 sq. Quam commentationem si inspexisset Petersenius, De hist. gent. Att. Slesv. 1880 p. 101 vix ita penitus sibi persuasisset, Solonem contra atque ipse adserit Salamine esse natum. Stettiner, Ad Sol. aet. quaest. crit. Regim. 1885 p. 39 sq. Solonem ideo Salaminium vocatum esse autumat, quia is aQxtiY^Vi colouiae illic conditae fuerit. Idem 1. 1. p. 42 etiam patrociniū suscepit fabulae Cratinianae. Invenit ille plausorem Busoltinm Gr. G. I p. 529.

tenebras obduceret, praesertim cum de neutro illorum temporum memoria certi quid servavisset. Utriusque res gestae et mores posteriore demum aetate — in diversas quidem partes — et restituta et conformata sunt. Quod iam satis antiquis temporibus fieri coeptum est, cum V. et IV. saeculo eorum imagines iam densissima fabularum caligine plane obrutas videamus. Hac aetate etiam ista, quae apud Plutarchum enarrantur, militaria facinora in Solonem translata esse videntur.

Atque habemus etiam nunc testimonium, a recentioribus quidem illud nequaquam recte aestimatum, quod ad eam, quam protuli, sententiam corroborandam aliquid mihi videatur conferre. Plutarchus in Solonis cum Poplicola comparationis c. 4 ut Solonem a Poplicola belli gloria superatum esse ostendat haec facit verba: *xtbv piv-oi TuoxLixbv 26Xtovt piv obbk xd Tcp6? Msyapstc AaiLia/oc- 6 nXaxatsoc LtsLiapTuprjxsv, waTesp rju.stc 6tsXv|X6v}aLtsv*. Quae verba quid significant manifestum est.¹⁾ Nec non qui primi hac de re exposuerunt Odofredus Miiller (Dor. Ip. 176) et Grotius (II p. 73 Meiss.) quid iis contineretur recte perspexerunt. Attamen Prinzius, cui recentiores omnes adplicaverunt, haec profert I. 1. p. 10: „Sed his verbis, ex quibus certi nihil erui potest, Plutarchus fortasse dicere voluit, Daemachum res a Solone in bello Megarensi gestas non commemorare.²⁾ At Plutarchus si hoc dicere voluit non intellego cur non dixerit. Nam ou u.ap-upstv xv4 -i non significare non

1) Offensionem praebent tantum haec: *woneo rjfiety diskikyvdufisv*, cum in praecedentibus illius rei omnino nullam mentionem fecerit Plutarchus. Ponendum igitur, aut aliquid in vita intercidisse, aut Plutarcho, quae illic hac de re exposuerat, memoria excidisse. In editione Reiskiana et Didotiana Plutarchi haec verba parum recte translata sunt.

2) Adeo Grundnerus I. 1. p. 29 Prinzius concedit, argumentum illud non magni momenti esse. Prorsus autem eodem modo ac Prinzius verba Plutarchea nuper accepit Busoltius Gr. G. I p. 521.

commemorare a/iquid nemo negabit. Iam vero praeter rationes grammaticas res ipsa obstat, quominus ita, ut Prinzius voluit, illa verba interpretemur. Cur tandem, quaeso, Plutarchus Daemachum testem excitat? Nimirum ut Solonem a Poplicola rebus bellicis superatum esse demonstret. Hoc luce clarius est. Minime vero id ita potuit probare, ut hunc vel illum rerum scriptorera Solonis res bello gestas non commemorasse ostenderet. Nec praeterea adsequor, cur Plutarchus, si maxime id voluit efficere, Solonis res bello gestas a scriptoribus non esse commemoratas, non alios auctores, quam Daemachum testem haud locupletissimum attulerit? Herodotus nihilo magis ullum Solonis militare facinus commemoravit usquam nec scriptorura numerus, qui id non fecerant, erat rarus. Prinzius praeterea, ut Daemachi testimonium labefactaret, haec iniecit: „Neque ita multum lucramur, namque testimonium habemus, quod, unde sumptum sit, nescimus.“ Non repugno. Nam quo nomine ille liber, quo de Solone Daemachus egit, inscriptus fuerit, certo evinci non potest, sed aliunde satis adparet, hunc scriptorem in rebus ad septem sapientium vitas pertinentibus satis fuisse versatum. Velut Diogenes (I § 30) cum de sapientium illo tripode exponit, Daemachi Plataeensis et Buanthi cuiusdam Milesii discrepantia inter se testimonia adfert. Itaque licet de ipsius libri nomine non plane constet, disertum tamen illud de Solone testimonium minime idcirco in dubitationem vocandum est.³⁾ Iam vero cum

1) Haud inepte hoc loco Daemachi nomen restituit Casaubonus. Non dubito, quin Euanthes hic cum eo, quem Hermippus (Plut. Sol. 11) Samium vocat, equiparandus sit. Etiam hoc loco ab Hermippo Euanthi testimonium tribuitur, quod Daemachum oppugnasse scimus.

2) Fieri potest, ut Daemachus de his rebus in libro *KSQI evcsftelag* egerit (Plut. Lys. 12). De libro *6TQUT.r;yixu vnofivrfjiaTa*, quem idem conscripsit (Steph. Byz. s. v. *Aaxsdalftvv*), equidem propter Diogenis locum (I § 30) non cogitaverim.

praeter eas, quae in vita Solonis perhibentur, nullae usquam Solonis res bello Megarensi gestae commemoratae sint, Daemachum ipsa ea facinora, quae Soloni vindicavit Plutarchus, ab eo abiudicasse, consentaneum est. Quod si ille facere potuit, sequitur, iam ante III. saeculi initium fuisse, qui Soloni haec facinora vindicarent. [taque Hermippum Oalimacheum demum illius translationis auctorem fuisse omni caret probabilitate.

Aristotelis aetate omnino illi Solonis studio hinc illinc repugnari cernimus. Praeter Daemachum Plataeensem Theophrastus quoque etsi strictim has res attigisse videtur. Accepimus etiam eum aliter, atque ante factum erat, inter ea, quae Soloni quaeque Pisistrato tribuenda essent, disceptasse. Plut. Sol. 31: $\text{Q? } \delta\sigma\ \delta\ \sigma\epsilon\ \kappa\pi\ \text{«OTO? } \textit{ia}^{\wedge}\textit{pry.z, } \textit{y.al } \textit{i}\ \textit{o}\ \textit{v}\ \textit{\Pi}\ \textit{\Sigma}\ \textit{\delta}\ \textit{p}\ \textit{y}\ \textit{i}\ \textit{a}\ \textit{c};\ \textit{v}\ \textit{\alpha}\ \textit{O}\ \textit{V}\ \textit{O}\ \textit{U}\ \textit{2}\ \textit{6}\ \textit{X}\ \textit{o}\ \textit{>}\ \textit{v}\ \textit{S}\ \textit{\&}\ \textit{Y}\ \textit{J}\ \textit{X}\ \textit{S}\ \textit{V},\ \textit{d}\ \textit{X}\ \textit{X}\ \textit{d}\ \textit{l}\ \textit{l}\ \textit{s}\ \textit{t}\ \textit{o}\ \textit{f}\ \textit{o}\ \textit{i}\ \textit{p}\ \textit{«}\ \textit{i}\ \textit{O}\ \textit{?},\ \textit{i}\ \textit{p}\ \textit{T}\ \textit{Y}\ \textit{W}\ \textit{T}\ \textit{S}\ \textit{y}\ \textit{j}\ \textit{a}\ \textit{o}\ \textit{a}\ \textit{y}\ \textit{s}\ \textit{v}\ \textit{s}\ \textit{p}\ \textit{y}\ \textit{o}\ \textit{T}\ \textit{s}\ \textit{p}\ \textit{a}\ \textit{v}\ \textit{y}\ \textit{.al}\ \textit{T}\ \textit{Y}\ \textit{W}\ \textit{T}\ \textit{o}\ \textit{X}\ \textit{i}\ \textit{v}\ \textit{Y}\ \textit{j}\ \textit{j}\ \textit{s}\ \textit{p}\ \textit{«}\ \textit{(}\ \textit{O}\ \textit{T}\ \textit{^}\ \textit{p}\ \textit{«}\ \textit{v}\ \textit{S}\ \textit{T}\ \textit{C}\ \textit{O}\ \textit{T}\ \textit{Y}\ \textit{J}\ \textit{O}\ \textit{S}\ \textit{V}.$ Impugnat videlicet Theophrastus his verbis testimonium Herodoti, qui eandem legem adscripserat Soloni (11,177). Nec dubito, quin hoc iusto iure fecerit Theophrastus. Concinunt autem haec mirum quantum cum iis, quae Aristoteles in Politicis (V. 9,4) de usitata tyrannorum consuetudine edisserit. Itaque fieri potest, ut Theophrastus huius rei notitiam praeceptorum ipsi debuerit.) Elucet autem hinc, non modo illam, quam bello gerendo paraverit sibi gloriam Solo, sed etiam eam, quam legibus condendis et rei publicae administratione consecutus sit aliqua ex parte aliunde esse assumptam.

Atque quoniam Solonis cum bello Salaminio rationes per-

1) Onckenius, Staatsl. d. Aristot. p. 451 hac de re mera miracula somniavit: quippe sumit ille Plutarchum propter incredibilem cum Herodoto discrepantiam non ipso Herodoti libro usum esse, sed epitoma Theopompi. Alioqui enim Plutarchum gravem illam controversiam indicaturum fuisse. Qua ratiocinatione ductus Herodoti historiam periisse postremisque demum Plutarchi vitae annis ex longa oblivione expromptam esse suspicatur. Parco verbis. Nam argumentis refutare rem supersedeo cachinnum moventem.

lustravimus, oculos convertamus ad locum difficillimum, quo ii, qui bis Salamina expugnatam esse ponunt, imprimis nituntur. Plutarchus (Sol. 12) postquam bellum Salaminium Lacedaemoniorum arbitrio compositum esse narravit, Atheniensibus inter Cylonias perturbaciones Salamina et Nisaei ereptas esse refert: $\text{T}\ \text{«}\ \text{u}\ \text{T}\ \text{«}\ \text{t};\ \text{6}\ \text{s}\ \text{T}\ \text{«}\ \text{t}\ \text{j}\ \textit{xa.payaX: } \textit{y.al } \textit{M}\ \textit{s}\ \textit{Y}\ \textit{«}\ \textit{p}\ \textit{S}\ \textit{(}\ \textit{o}\ \textit{v}\ \textit{o}\ \textit{u}\ \textit{v}\ \textit{s}\ \textit{T}\ \textit{c}\ \textit{i}\ \textit{k}\ \textit{f}\ \textit{j}\ \textit{s}\ \textit{v}\ \textit{o}\ \textit{j}\ \textit{v}\ \textit{d}\ \textit{r}\ \textit{e}\ \textit{s}\ \textit{(}\ \textit{3}\ \textit{«}\ \textit{X}\ \textit{o}\ \textit{v}\ \textit{T}\ \textit{S}\ \textit{N}\ \textit{t}'\ \textit{o}\ \textit{«}\ \textit{t}\ \textit{«}\ \textit{v}\ \textit{ot}'\ \textit{A}\ \textit{i}\ \textit{b};\ \textit{v}\ \textit{«}\ \textit{t}\ \textit{6}\ \textit{t}\ \textit{y.al } \textit{^}\ \textit{«}\ \textit{X}\ \textit{a}\ \textit{u}\ \textit{t}\ \textit{v}\ \textit{o}\ \textit{c}\ \textit{S}\ \textit{J}\ \textit{S}\ \textit{T}\ \textit{C}\ \textit{S}\ \textit{O}\ \textit{O}\ \textit{V}\ \textit{«}\ \textit{u}\ \textit{i}\ \textit{h}\ \textit{g}.$ Quod testimonium, cum nulla re contextum, pendet sub liena. Neque enim in praecedentibus ulla Nisaeae expugnatio commemorata est, uel quidquam in sequentibus de Salaminis recuperatione constat. Utrumque autem factum esse constat. Praeterea, si proximos locos inspexerimus, Plutarchum in his rebus enarrandis prorsus nulla temporum ratione habita res diversissimas inter se confudisse et permiscuisse adparebit. Vult quae subsequitur de Epimenide narratio neque cum antecedentibus neque cum insequentibus ullo sententiarum vinculo conligata est. Quid quod ex ipsis cap. 13. verbis perspicue clucet, eum, qui haec scripserit, praemissam de Epimenidis lustratione narrationem prorsus ignorasse.) Movent praeterea haud levem suspicionem quae de Alcmaeonidarum damnatione scripta sunt. Thucydides, qui accuratissime has res enarravit, de Solone omnino nullam mentionem iniecit (I, 126). Iusto iure ergo Niesius l.1. p. 14 res ad posterius Alcmaeonidarum exilium pertinentes a Plutarcho in hanc narrationem intrusas esse coniecit.) Iam vero ex inversa

1) Plut. Sol. 13: $\text{O}\ \text{I}\ \text{(}\ \text{O}'\ \text{A}\ \text{d}\ \text{r}\ \text{i}\ \text{v}\ \text{a}\ \text{i}\ \text{o}\ \text{i}\ \text{r}\ \text{r}\ \text{«}\ \text{,}\ \text{K}\ \text{y}\ \text{h}\ \text{i}\ \text{t}\ \text{i}\ \text{v}\ \text{l}\ \text{o}\ \text{v}\ \text{T}\ \text{T}\ \text{f}\ \text{n}\ \text{a}\ \text{v}\ \text{i}\ \text{t}\ \text{v}\ \text{i}\ \text{j}\ \text{c}\ \text{T}\ \text{U}\ \text{Q}\ \text{u}\ \text{f}\ \text{i}\ \text{c}\ \text{x}\ \text{u}\ \text{l}\ \text{/}\ \text{i}\ \text{s}\ \text{d}\ \text{e}\ \text{c}\ \text{j}\ \text{T}\ \text{i}\ \text{T}\ \text{U}\ \text{J}\ \text{V}\ \text{i}\ \text{i}\ \text{d}\ \text{T}\ \text{i}\ \text{Q}\ \text{e}\ \text{i}\ \text{o}\ \text{r},\ \text{T}\ \text{u}\ \text{i}\ \text{T}\ \text{C}\ \text{O}\ \text{V}\ \text{i}\ \text{v}\ \text{a}\ \text{y}\ \text{w}\ \text{v}\ \text{T}\ \text{I}\ \text{J}\ \text{V}\ \text{n}\ \text{u}\ \text{l}\ \text{i}\ \text{u}\ \text{v}\ \text{u}\ \text{v}\ \text{d}\ \text{i}\ \text{c}\ \text{G}\ \text{T}\ \text{U}\ \text{G}\ \text{I}\ \text{V}\ \text{v}\ \text{n}\ \text{i}\ \text{o}\ \text{T}\ \text{T}\ \text{J}\ \text{Q}\ \text{n}\ \text{o}\ \text{f}\ \text{a}\ \text{T}\ \text{e}\ \text{i}\ \text{u}\ \text{c}\ \text{I}\ \text{G}\ \text{T}\ \text{U}\ \text{G}\ \text{L}\ \text{U}\ \text{L},\ \text{O}\ \text{V}.$

2) Quamquam Niesius mihi minus recte de ea lustratione cogitasse videtur, quam Clitheus temporibus factam esse refert Thucydides. Immo eodem fere modo, atque apud Plutarchum narratur in Alcmaeonidas consuluisse accepimus Pisistratum (Isocrat. XVI, 25). Quae lustratio statim post eorum fugam suscepta esse videtur, id quod pluribus infra demonstrabitur. Sed tota Plutarchi nar-

hac Plutarchi teraporum descriptione etiam illud de Salaminis et Nisaeae iactura testimonium illustrandum est. Athenienses post Lacedaemoniorum arbitrium et Salamina insulam et Nisaeam portum amisisse, res plane inaudita et absurda est. Iiectissime igitur Niesius, cum de superiore Plutarchi narratione disputaret, haec adnotavit 1.1. p. 23: „Freilich erwaeht Plutarch nachher den Verlust von Salamis. Das riihrt nun aber offenbar daher, dass die Anordnung seiner Erzaehlung der Zeitfolge der erzaehten Begobenheiten nicht entspricht und° die Ereignisse, an die diese Notiz vom Verlust von Salamis angeknüpft ist d. h. die Unruhen nach dem Kylonisehen Frevel, vor die Erzaehlung von Salamis Eroberung haetten gestellt werden miissen.' Et paullo infra: „Salamis wurde erst nach der Gesetzgebung Solons erobert und jene Notiz vom Verluste der Insel gehoert in die Zeit vorher: es ist daher nicht zu verwundern, dass die Erzaehlung von der Wiedereroberung unterbleibt.' Commodissime ille quidem. Attamen hac explicatione res nequaquam confecta est. Nam fac Plutarchum perturbationes Cylonias servato temporum ordine bello Salaminio praemisisse, Nisaeae et Salaminis ista commemoratio haud minorem praebet offensionem. Fingi enira omnino nequit, Athenienses iis temporibus, quibus civitatis opes maxime labefactatas fuisse constat, non modo Salaminem insulam, verum etiam ipsorum Megarorum portum Nisaeara praesidio tenuisse, cum eodem tempore Megarenses Theagene

ratio omnino admodum est depravata (velut illa *uQiGzivdriv dixugovTcov* pessime conveniunt cum Myrone Phlyasio). Quamquam in eo non offendendum est, quod in bello Sacro Alcmaeon iam Atheniensium dux adparet (Plut. Sol. 11), cum is hoc magistratu post ol. 46, 3 = 594 demum functus esse possit. — Quae Begemannus, Quaest. Sol. II p. 859, Meinholdius I. 1. p. 14, Petersenius 1. 1. p. 105 de hoc Plutarchi loco exposuerunt adeo et confusa et futilia sunt, ut diluere ea vix operae sit pretium,

tyranno (Thuc. 1,126) viribus et opibus maxime liorerent. Hoc sane aliquomodo Niesio explicandum fuit.

Sed iam paullo altius repetam necesse est. Fuit satis inveterata et posteris temporibus peuitus insita Atheniensium opinio, Salamina antiquitus cum ipsa terra Attica arte fuisse coniunctam. Cuius opinionis memoria in variarum fabularum ad ipsam hanc necessitudinem spectantium argumentis servata est. Athenienses ipsi quomodo de Salaminis proprietate iudicaverint, ex Pausaniae loco optime cernitur I. 40, 5: 60.0X070001 oe xal 'AOrjvaiot xpovov Tvd MsYapsuatv d-oar/jvat T/JC vfjaoo. Ex eodem fonte fluxerunt quae scripta sunt apud Aristidem 1 p. 708 Dind. dxouco oe xat TOUC TcoY^vouc vpbv TOUC SIC sxetvcov Ttbv xatpbv d-oaTffjvat 2aXapIvoc MeYapsuat -/prSvov saTtv ov. Nec non argumentis carebant Athenienses, quibus inveteratam hanc proprietatem efficerent. Iam ineunte VI. saeculo huius rei testis accitur Homerus. Apollodorus (apud Strab, p. 394): *ml cpaat ot uiv IlstataTpr/TOv ot 8s l* <5Xcova -apsYYpa^vTa sv Ttp vscbv xaTaXtfYco . . . [xdpTopt ^pvjaaa&at TCO TCOYJTYJ TOU TYJV vvaov e\$ dp/fjc 'AOrjvatcov uTcdpclat. Hoc tempore versus illi in Homeri carmina intrusi sunt, ad quos Athenienses coram arbitris Lacedaemoniis provocavisse postero tempore ferebantur. Quae res apud Plutarchum (Sol.10) tribuitur Soloni: ot ulv ouv TCOX-Xol TCO idXcovt auvaycovfaaoilai X^ouat TYJV 'Ou/Yjpou 8o"£av SJXPA-Xo"vTa yo/p AUTOV ITCOOC stc vstbv xaTdXoyov eirt TYJC SIXYJC dvaYvthvat cf. etiam Diog. L. I § 48.¹) Vindicant sibi praeterea Athenienses veteres heroes Salaminios, quippe qui ab ipsis civitate*

1) Volgarem hanc opinionem etiam Aristoteles refert in Rhet. I, 15 : *olov "A&tjvato^OfirJQi)) fiaQTVQi ixQJGuvto JISQi Zalaiivoq. Cuius rei notitiam exan nalibus Atticis ad Aristotelem manasse, dubito num recte statuerit Wilamowitzius Hom. Unt. p. 242 sq. cum Plutarchus (Hermippus?) expressis verbis addiderit haec (Sol. 10): AVTOX «P ^Ad-tjvuToi TavTa fiev OIOVTUI (pXvaQiuiv avai.*

donati, insulam sibi tradiderint. Plut. Sol. 10: xov 8e X6Xojvd cpaatv dTZoM&i xofs Stxaaxai?, 6xt (IhXatoc- xat Eupuadxrjc;, Aiav-xoc utot', 'AiWjvYjat TcoXtsetac- uexaXapdvxec- Trapeooaav XYJ v/jaov au-xot? xat xaxioxvjaav 6 uev ev Bpaupwvt xjc- 'Axxtx^c-, 6 oe ev MeXtxr]. ') Aliud argumentum, quod ex vario usu mortuorum condendorum repetivisse perhibebantur Athenienses iam supracommemoravimus.)

Omnia haec nihil nisi inanes fabulas esse, postero tempore ab Atheniensibus ipsis excogitatas in aprico est. Cernitur vel optime ex ipsis his argumentationibus Salamina antiquitus non fuisse XQJv v/jaov xujv SuoXoYouuevoj- TTJ 'ATTIXYJ Tcpoayv>pojv (Strab. p. 395).

Ac statuit ita Apollodorus ipse, cuius iudicium in his rebus certe permagni faciendum est (Strab. p. 395: eotxe 8e x6 TcaXat6v Y) vuv SaXauk xaff auxrjv dxxeaOat). Nec magis Herodoto quidquam de fabula illa, Salamina antiquitus Atheniensium fuisse innotuit aut, si innotuit, certe hunc rumorem neglexit ille. Hoc rectissime ex eius loco V, 66: (KXetadlvrc;) TOJv "IOJVOG- TcafSojv . . . dTcaXXd&a? xdc iTtojvuffiac-, e&eupojv 81 exepojv

1) Sane mirificum est, necessitudinis huius rationes pertinere ad eum locum, unde oriundus fuit Pisistratus, qui et ipse ab his studiis non alienus fuisse fertur. (Apollodorus.ap. Strab. p. 394). — Eodem Herodoti spectat locus VI, 35: *MiTiuSrjgb Kvtfiilov, SUJV oixitjg TSdQITi-nocpoQov, r« fisv dvixa&sv un 'Alaxov TS xal Aiyivrjg yeyovwg, TU SS VSWTSQU A&rjvulog, (PiXaiov TOV Aiavroq nuiddg, yevofisvov nQWTov rrijg oixirjs ravTjg 'ASTjvuiov. Ipsam genealogiam iam paulisper infuscavit Pausanias I 35, 2: (PLXutov Se TOV EvQvcdxovg rov AiavTog nuQuSovvat, Xiyovctv 'A&rjvuloig xrvj vrcov, ysvbfisvov vn UVTWV 'A&rjvaXov.*

2) Eadem atque Plutarchus hac de re exhibet Aelianus v. h. VII, 19: 'AQ%aiag yuQ d-rjxag uoi'tjg uniSst^s ndvrug 'AdrjvuLovg nQog Svctv xsifisvovq XUTU TO nd.TQi.ov ahoXq e&og, rovq Ss MsyqTug eixr) xal wg STV%S rsd-uffiivovg. cf. etiam V, 14. Quamquam Her eas Megarens'is (Wil amowitzius Comm. gramm. II p. 8) contenderat: xul MeyuQsXg nQog ecnsQav TEiQafisva TU cwfiata TWV VSXQWV rdivai. Dissentitum Plutarcho (Sol.10) et Aeliano etiam Diogenes I §48: uvuaxdipug Tivdg TU. (povg eSet^e Tovg vsxQovg nQog dvuToldq eCTQufifivovq, wq r)v e&og dunTSiv "'A&tjvaloig. Haec fontium investigatoribus respicienda sunt.

^pwojv iTcojvuufac-, eTcr/ojptwv TedpeS Atavxoc- xouxov 8e dxex daxu-Yertova xat auuuayov, Ijetvov e6vxa, TcpoaedsTO- conclusit Wilamowitzius Kydath. p. 228, qui Megarenses Salamina insulam umquam eripuisse Atheniensibus, iusto iure primus negavit (Herm. IX p. 323).') Idem autem ex Asclepiadis testimonio effeci, haud inlepide idem monuit Wilamowitzius (Herm. XII p. 342). Et profecto, si recta sunt, quae ille de Timodcmo quodam refert (Schol. Pind. Nem. II, 19: etxoc- eaxtv aux6v eTvat xibv TYJv La|a|ii|>a xaxaxXTjpouxvjadvxojv 'Advjvatojv) Salamina non antiquitus Atheniensium fuisse necessario hinc cogitur. Iam vero quod gravissimum est, probatur nunciam haec sententia ipsis nummis Salaminis. Quippe Salamina insulam posteris temporibus semper ius nummos cudendi quasi antiquae libertatis recordatione in retinuisse, docta nuper commentatione evicit Koehlerus Mitth. IV p, 250 sq.

Hinc Plutarchi illud de Salaminis amissione testimonium illustranduni est. Salamina Solonis aetate Atheniensium factam esse inter omnes constabat. Iam vero cum insula haec inde ab Aiacis temporibus semper Atheniensium fuisse crederetur aliquando eam ab iis amissam esse nimirum necessarium fuit. Quod quomodo finxerint Athenienses, optime ex Pausaniae testimonio cernitur (I. 40, 5), qui Megarensium narrationi hanc Atheniensium opinionem opponit: fiuoXoyouat 8e xat 'AOvjvatot Xpovov xtvd Meyapeuatv dTcoaxvjvat xrcj vfjaou, 26Xtova 8s uaxepdv cpaatv IXsYsfa TCOT^aavxa TcpoTpsepat acpa?, xaxaar^vat 8s ITC! xouxotck ducpta[3fXT]jatv 'Ai>7]vatbt, xpax^aavxe? 81 TcoXeuo) ^Lolapha aufte-eyetv.) Quidmirum, si haec Salaminis iactura ad ea tempora

1) ExHerodoti loco VIII, 53equidemadhancremnihildeduxerim: Wilamowitzius Kydath. p. 108. J. Steup. M. Rh. XXXV p. 640.

2) Eodem redeunt, quae apud Demosthenem scripta sunt 7t. nuQunQ. § 252: exeivoq (2,'oXwv) fiin ye depecr tjxvLuq ZaXufiXvoq ^A&rjvaiwv xal SdvaTov fyiftLav tprjptcafiuvwv, av Tjg einri xofd^eaSui. sq. Non

referebatur, quibus Atheniensium rempublicam internis perturbationibus maxime labefactam et distractam fuisse constabat. Quod ipsum quam parum considerate factum sit vel inde patet, quod Athenienses non solum Salamina insulam, verum etiam Nisaeam portum, quem obsidere Pisistrato demum contigit, tum iam amisisse feruntur. Cohaeret hoc quidem aperte cum inversa ac contorta Plutarchi temporum descriptione, qui belli Megarensis narrationem temere praemisit perturbationi Cyloniae. Hoc sane recte vidit Niesius.

Salamini quamdiu libertate frui licuerit temporum illorum memoria nobis occultavit: ex scriptorum testimoniis nihil nisi Solonis aetate insulam Megarensibus subiectam fuisse elucet. De ipsa eorum occupatione nihil usquam traditum est. Quamquam in plerisque recentibus libris legitur, Megarenses paulo post patefactam Cyloniam coniurationem Salamina vi expugnasse. Quae res Theageni tyranno assolet vindicari ipsi.) Attamen caret haec opinio omni fundamento, quippe quae solo Plutarchi illo loco (Sol. 12) nitatur, cui nullam fidem tribuendam esse modo vidimus. Unicum locum qui his tenebris lucem aliquam potuerit obfundere nemo accessit adhuc. Exstat testi-

mirandum est, oratorem ad hanc memoriam respexisse civibus certe gratam et acceptam.

1) Ita Dunckerus G. d. A. VI¹ p. 98 Salaminis insulae expugnationem secure inter Theagenis res gestas recenset. In eius verba iuraverunt Grundnerus l. 1. p. 1, Bohrenius l. 1. p. 184, Bege-
mannus Quaest. Sol. II, p. 14, Petersenius l. 1. p. 101. Nec magis rerum harum cognitionem nuper promovit Busoltius Gr. G. I p. 499: „Der Staatsstreich (des Kylon) schlug fehl, aber bei den innern Wirren, welche in der darauf folgenden Zeit die Stadt erfüllten, wurde die Insel Salamis von den Megariern erobert' et paulo infrap. 500: „Dass der Angriff der Megarier zur Zeit der Wirren nach Kylon's Staatsstreich erfolgte, berichtet glaubhaft Plut. Solon 12, wo freilich irrthümlich von" einem wiederholten Verlust der Insel und Nisaeas die Rede ist.' Nituntur haec pravis, quas supra perstrinxi, Niesii ratiocinationibus (Hist. Unt. p. 23).

monium satis grave sed a recentioribus plane neglectum illud quidem, ex quo Salamina insulam olim artissimo necessitudinis vinculo cum Megaride conexam fuisse liquido comparet. Plutarchus Q. Gr. C. 17: Τ6 ραΧατον ff Msyapfc toxstro v.aio| xtoLtae; sfc TCEVTS pipvj vsvsp.Yjo,εv(ov Ttbv TCoXITbv sxaXouvio 8s 'Hpaste, v.a| nstpasr?, y.al MsTapsi"?, v.a| Kovo ooo pefc, xat Tpirco-Staxafot. Quattuor partium nomina satis cognita in ipsa reperiuntur terra Megaride, desideratur quinta Kovoooptbv, quos ad notissimam Salaminis paeninsulam referre nullus dubito.) Cuius distributionis origo sane videtur recedere in tempora Theageni tyranno vetustiora (servatur enim in excerptis Plutarcheis, quae fluxerunt ex fonte praenobilissimo, temporum ordo, cf. init. c. 16 et 18). Verisimile est, Salaminis antiquitas cum Megarensibus eandem rationem atque postero tempore cum Atheniensibus intercessisse: commemorat Megarensium cleruchos Salaminios Pausanias (I. 40, 5).

Insequentibus temporibus acriter inter Athenienses et Mega-

1) *KwbcovQav* sane solam paeninsulam illam vocatam esse accepimus. Sed optime fieri potest, ut ipsum hoc nomen antiquitas etiam latius patuerit. Vocatur enim vel hodie fota insula Koluri, id quod nihil aliud est, quam *KOIOVOIQ* (= cauda curta praedita), quo nomine Timocreon apud Plut. Them. 21 adpellat vulpem. Quod nomen nimirum ab eadem illa paeninsula ductum est, quae postero tempore audivit *KOVOOVQU*. Itaque tribum illam hinc potuisse nomen trahere probabilitatem vix videtur excedere. Occurrit autem eiusdem nominis tribus etiam in Lacedaemone. Nec non ipsam Salamina insulam antiquitas caruisse nominibus Pausanias (I. 35, 1) et Stvabo (p. 393) expressis verbis testificantur, id quod equidem non magni lecerim momenti, cum talia scriptor-im testimonia plerumque ad diversa poetarum epitheta revocanda sint. Oraculi versus quos exhibet Herodotus VIII. 77:

*AIX ozav ^ AQTSHLSOI; %QvaoQOV ISQOV uxrrjv
vjvci yetpvoojCioai xai elvaXitjv KvbavQav

ut solent ad paeninsulam ita optime etiam ad totam insulam possunt referri. — Num inter recens insulae nomen Koluri et vocem *xoXlvQa* ulla umquam intercesserit ratio valde dubito, cum huius cognationis iustam causam invenire non possim.

renses de insula illa dimicatum esse accepimus. Sed Athenienses frustra sanguinem profuderunt, Sine dubio Megarenses hac aetate Athenienses et vi et opibus longe superabant.¹⁾ Comparet hoc luculentissime ex praeclara quam nuper Koehlerus conscripsit de Solonis nummorum cudendorum curis disquisitione (Mitth. X p. 154 sq.). Testis Megarensium victoriarum navalium etiam rostrum illud navis Atticae est, quod posteris temporibus Megaris in templo Iovis conservabatur (Paus. I. 40, 4). Ad haec tempora Atheniensium lex revocatur, quae ne ad populum de Salamine expugnanda referretur cavebatur.²⁾ Cohæret cum hac lege tritissima illa de Solonis recitatione narratio.

Quarum rerum, quippe quae a satis certis scriptoribus allatae sint multi ex recentioribus vindicis exstiterunt.³⁾ At omnes illae narrationes ex ipsis Soloneae elegiae versibus derivatae et confictae sunt. Apud Diogenem, qui absurdissimam illius fabulae formam servavit, hoc ipsum vel clarissime elucet.⁴⁾ Ac laborat etiam elegia ipsa haud parvis difficultatibus, quas copiosius pertractare huius loci non est.⁵⁾ Nec magis

1) H. Droysen, Athen u. d. Westen. Berlin 1882 p. 42 Athenienses his temporibus etiam frumentum suum a Megarensibus commissis probabile fecit.

2) Demosth. n. *Ttaoanq.* § 252. Philod. de mus. XX, 18. Cic. de off. I. 30, 12. Front. Strat. IV. 7, 44. Polyæn. I, 20. Iustin. II, 7. Plut. Pol. 8. Diog. L, I § 46 alii seriores.

3) Curtius Gr. G. Pp. 309. Dunckerus G. d. A. VP p. 136. 144. Grundnerus l. l. p. 6. Bohrenius l. l. p. 144. Bege-
mannus Q. Sol. II. p. bsq. Bergk-IIinrichs, Gr. Lit. G. IIp. 268. Landwehr, Philol. S. B. V (1884) p. 174. Flach, Gesch. d. gr. Lyr. II, (1884) p. 363. Steiner, Ad Sol. aet. quaest. crit. Regim. 3885 p. 31. Recte rei fidem aestimaverunt Meinholdius l. l. p. 10 et Busoltius Gr. G. I p. 519.

4) I § 46. Petersenius l. l. p. 102 quidem Diogenis narratione optime rem illustrari credit eiusque testimonium omnibus ceteris praefert.

5) Detexit eas iam ingeniose ut assolet Niebuhrius, Vorl.

istas de Solonis insanias, quarum quidem patrocinium qui susciperent non defuerunt, hoc loco recoqui vel argumentis dilui opus est. Hoc tenendum, ipsam Solonis elegiam sub eius vitae finem demum compositam esse, quippe qua cives ad praeclarissimae insulae expugnationem incitavcrit.¹⁾

Solonis legumlatione effectum erat, ut Atheniensium respublica aliqua ex parte et restitueretur et confirmaretur. Re-
creatis rebus internis externae quoque coeperunt vigere.²⁾ Ipsa temporum conditio mutata erat: Megaris Theagene expulso discordias civiles et partium studia splendorem tyrannidis secuta esse a Plutarcho edocemur (Quaest. Gr. 18). Atque ut certe optimus quisque ex Atheniensibus, ita maxime Solo his temporibus quantum Atheniensium interesset Salamina possidere, perspexit³⁾. Illud τοὺν εἰς Ἰσθμὸν ἡγήσασθαι τὴν πόλιν προελαττοῦντος ἡμεῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ἡμεῶν τε καὶ τῶν ἄλλων praeclearissimum et locupletissimum huius rei testimonium exstat.

tiber alte Gesch. I p. 443. Nonnulla attulit E. de Leutschius Philol. XXXI p. 137 sq. Quibus nuper Stettiner l. l. p. 32 perperam oblocutus est.

1) Parum recte igitur Salaminis elegiae fragmenta in editionibus primum obtinent locum. Non ignoro equidem in his mecum dissentire virum summum Gutschmidium (cf. Flach, Gesch. d. Gr. Lyr. II p. 365 A. 1). In Gutschmidii partes discedit etiam Busoltius Gr. G. I p. 521: „Richtig ist es, dass die Eroberung Nisaias und der Lakedaimonische Schiedsspruch erst kurz vor der Tyrannis des Pisistratus erfolgt sein können. Andererseits gehfirt aber die Eroberung von Salamis unzweifelhaft in die Zeit vor der Gesetzgebung.“ Quam opinionem nequaquam esse ferendam supra affati probavisse mihi videor.

2) U. Koehlerus, Mitth. X p. 154. 155.— Quin eanarratione qua Solonem coram Croeso usum esse Herodotus I, 30 refert, res gesta contineatur, non est, cur dubitemus. Ἡμεῶν τε καὶ τῶν ἄλλων illi, cum quibus Athenienses Eleusine congressi esse perhibentur, certe fuerunt Megarenses. Etiam quo tempore id factum sit, aliquomodo Herodoti verbis indicatur (cf. *nbllog sv rjxovatig*). Certiora vero ex abrupto illo testimonio concludere non ausim.

3) Eodem modo Solo civium animos ad occupandam Chersonesum Thraciam incitavit: Diog. L. I § 47.

Tales versus haud parum contulisse ad civium animos inflammandos, satis consentaneum est.')

Ipsum bellum quo tempore incohatum sit, certis terminis iam non potest circumscribi. Apud Plutarchum ordo rerum plane inversus est. Occurrit hoc identidem in eius vitis: ut enim gloriam et honores, quos postmodo homines consequuntur aliquomodo et explicet et comprobet, adulescentiam eorum quam potest maxime rebus gestis curat explendam. Qua re haud raro homines docti decepti sunt. Quod etiam hic accidit. Prævus Plutarchi ordo rerum optime ex Pisistrati societate cernitur, qui civium animos maxime ad bellum incitavisse fertur (Sol. 8: *ὁδὸν ἄλλοι οὐκ ἔδειξαν, ἀλλὰ τὸν Πεισίστρατον*). Quod expressum testimonium non est, cur in suspicionem vocemus, praesertim cum Pisistrati res hoc bello gestae optime comprobatae sint. Pisistratus vero nequaquam ante Solonis legumlationem bello iam praestitisse potest. Ergo Plutarchi temporum rationes rectae esse neutiquam possunt. Quin immo se ipse prodidisse videtur cum in narratione *ἄλλοι οὐκ ἔδειξαν* opponeret Soloni utpote seni. Ex Plutarcho igitur ad ipsum belli tempus accuratius determinandum redundat nihil.

Ansam nobis solum praebet Herodoti testimonium I. 59, ex quo edocemur, Pisistratum rebus hoc bello praeclare gestis nisum praesidium illud a populo sibi petiisse, quo inimicorum insidias refelleret. Quapropter harum rerum memoriam non longius ab ipsa Pisistrati tyrannide abfuisse consentaneum est.

1) In errorem pellexit homines doctos cum alios multos tum nuper Busoltium versus Soloneus, quem exhibet Diog. L. I § 46: *ἄλλοι οὐκ ἔδειξαν, ἀλλὰ τὸν Πεισίστρατον*. Nempe Concludit hinc ille (Gr. G. I p. 500) Athenienses antea possedisse Salamina. Sed iniuria. Nam *διήκων*, non solum usurpatur de eo, qui quod adeptus est emitit, sed eodem modo in eam quadrat, qui, cum quod secatur adipisci non possit, desistit ea de re, velut venator feram *διήκων*, quamprehendere nequeat.

Bellum Megarense igitur fere eo decennio, quod Pisistrati tyrannidi antecessit, gestum esse, omnes habet probabilitatis numeros.

Nec magister rerum ipsarum hoc bello gestarum integra est memoria. Conspicuae potissimum duae res sunt: Salaminis insulae occupatio et Nisaeae, Megarorum portus, oppressio. Necessarium est, Salamina Athenienses habuisse occupatam, priusquam Nisaeam obsiderent. Qui ordo rerum Iustini II, 7—8 narrationi plane respondet, praeter quem nemo res hoc bello gestas continuata oratione descripsit. Iustinus, postquam Salamina Atheniensium factam esse commemoravit, capite 8. his pergit verbis: *Interea Megareses, memores illati ab Atheniensibus belli et deserti, ne frustra arma movisse viderentur* sq. Subsequitur Pisistrati illud strategema, quod perinde tradiderunt Aeneas et Frontinus, adiungitur Nisaeae occupatio.

Dunckerus Gr. d. A. VI¹ p. 145 de Iustini narratione haec verba facit: *Iustinus II, 7 und 8 halt die That des Solon, die Einnahme von Salamis und die spatere des Pisistratus, die Einnahme von Nisaea in Folge des verungluckten Ueberfalls der Megareser am Vorgebirge Koliae sehr bestimmt auseinander.* Sed hoc iudicium nulla parte probari potest. Neque enim Iustinus ullo ioco Salaminis expugnationem *Solonis facinus* vocat nec quidquam habet compertum de *calamitosa*

1) Per se quidem quem exhibet Iustinus ordinem rerum non nauci fecerim.

2) Quam narrationem nonnulli recentiores cum eo, quod supra attulimus Plutarchi testimonio (Sol. 12) iunxerunt Iustinumque testem prolulerunt, duo bella, temporis spatio inter se diiuncta, cum Megaresibus esse gesta, alterum Solonis, alterum Pisistrati auspiciis. Sed luce clarius est, utrumque scriptorem rem intellexisse toto coelo diversam. Megaresium enim quos commemorat Plutarchus eventus (Salamis' et Nisaea recuperatae) minime quadrant ad Iustini narrationem, qui Megareses, Salamine amissa, *ne frustra arma movisse viderentur* bellum continuasse testis est.

mina Atheniensium faclam esse perhibet, nomen profert nullum. Quam rem non commemorarem, nisi prorsus convenirent cum ea, quae Pausanias Athenienses ipsos de Salaminis expugnatione narravisse tradit.¹⁾ Sed ne hic quidem facinus illud vindicatum est cuiquam.

Quae cum ita sint haud scio an testimonio quodam, ab eodem Pausania servato, et res ipsa et mirificum illud Atheniensium silentium aliquomodo illustretur. Pausanias I. 40,5 Atheniensium narrationi hanc Megarensium memoriam opponit: MsYapste icapd acptbv Xs^jooatv dvSpac cpuydSac, ouc AopuxXefouc²⁾ 5voudCouatv, dcptxoLtivouc ratpd xouc iv 2aXau,ivi xXrjpou-puc TcposSouvat SaXap.rva 'A\$YJVa(otc. Ex hac igitur narratione profugi Megarenses Salamina venerunt ad Megarensium agripetas et una cum his insulam Atheniensibus prodiderunt. Quam Megarensium narrationem Pausanias obtendit divulgatae illi Atheniensium opinioni, quippe qui Salamina, quae inde ab antiquissimis temporibus Atheniensium fuisset, aliquamdiu Megarensibus concessam, bello rursus ab ipsis recuperatam esse dictitant. Sed Atheniensium haec memoria manifesta fictionis vestigia prae se fert. Relinquitur igitur nisi id, quod Megarensibus vindicat Pausanias, iam nullum de ipsa Salaminis occupatione testimoniū. Athenienses probabile quidquam, quod

1) Tenendum est Pausaniam hic ipsam Atheniensium memoriam exhibere.

Paus. I. 40, 5.

xtTaoTTjvat. ds enl lovrotg elg d/i-
<fic(ir|ir|ctv'A&rjvato i xQairjcvrsg Jt
jiole/tio Satujüva avfrig exeiv.

Iustin. II, 7.

ut extemplo bellum adversus Me-
garenses decerneretur insulaque
devictis hostibus Atheniensium
fieret.

2) Nomen *AoqvXeiot* alibi non invenitur. Fieri potest, ut inter eos et quos a Megarensibus *doqv^ivovg* adpellari Plutarchus Quaest. Gr. c. 17 refert ratio aliqua intercesserit. 'Ey. *AQX. 1884 p. 169 v. 51 C Ommemoratur: ij|fievog 'A&rivag [AJU]ITQUCI rb Xsyofievov AoQVXleiov.

Megarensium huic narrationi opponerent, tunc habuisse non videntur.

Quamquam ex quo auctore Pausanias Megarensium traditionem exscripserit nescimus. Sed haud scio an ita multum lucraremur, si eius testimonium cum certo aliquo nomine (velut Hereae vel Dieuchidae) sociari liceret. Ipsa narratione prorsus nihil continetur, in quo offendendum sit, nec video cur ea, quae Megarenses memoriae prodiderunt, non eodem iure recenseantur, atque Atheniensium ipsorum narrationes. Bohrenius quidem 1. 1. p. 189 de hac re praedicat: ‚Dagegen ist von gar keinem Gewicht, was Pausanias berichtet, dass die Megarensen erzählten, Verbannte von ihnen seien zu den Kleruchen von Salamis gekommen und hatten den Athenern die Insel ver-rathen. Denn dass die Megarensen, um ihre Niederlage zu beschönigen, zu einer solchen Ausrede ihre Zuflucht nahmen, ist garnicht zu verwundern.‘ Sed quamnam quaeso cladem Megarenses ficta prodicione velarent? Nonne eos ipsos ad id bello semper superiores discessisse, omnes consentiunt scriptores? An Bohrenius de re Eleusinia cogitavit? Non debuit. Kam Salamine Athenienses prius potitos esse, quam Pisistrati illa facinora ederentur, apertum est. Bohrenium igitur ulla parte Pausaniae testimonium imminuisse nequaquam concedo.

Iam vero si Megarensium illa memoria historiae fide comprobatur, habemus, cur Athenienses res ad ipsam Salaminis occupationem spectantes non evulgaverint. Atque illustratur hinc vel alia res, quae nisi Pausaniae narrationem haberemus, vix posset explicari. Constat totum bellum ita compositum esse, ut quinque Lacedaemonii arbitri constituerentur, qui utrique civitati pacis condiciones dicerent.¹⁾ Quo arbitrio Atheniensibus

1) Plut. Sol. 10: Tavtrjv TTJV dixriv edixacav InaQTiaxwv nivie dvSQsg, KQiTolai6ag, ^AfiöisfuQeTog, ' Yiprjxidug, 'Avu^iXug, KXeöiivrig. De

Salamis adjudicata, Megarensibus Nisaea addicta est. At valde dubito, an Athenienses, quos Nisaeam, Megarensium portum, praesidio tum tenuisse constat, rem Lacedaemoniorum arbitrio permissuri fuerint, si praeterea etiam Salamina insulam vi et armis expugnatam possedissent. Hoc profecto parum est verisimile. Nec video cur omnibus illis argumentis, quae coram arbitris protulisse postero tempore ferebantur Athenienses, opus fuerit, si illos eo iure niti licuisset, quo expugnatores et victores uti assolent.¹⁾

Quod si omnia haec sincera mente reputamus, facere vix possumus, quin Megarcensium memoriae maiorem fidem historicam vindicemus.

Lacedaemonii utriusque populi possessionis fundamentum in posterum tempus iecerunt. Athenienses hoc bello quod voluerunt consecuti sunt: Salamina posthac Atheniensibus, Nisaeam Megarensibus subiectam videmus. Etiam ius nummos cudendi, quod insula semper retinuit, nobis est documento,

hac re minime dubitandum est. Singula arbitratorum nomina, quae Plutarchus exhibet, certe ad ipsius foederis tabulas redeunt. Tetigit rem etiam Aelianus v. h. VII, 19.

1) Ratione haud dissimili Salamis insula postmodo a Macedonibus comparata est, cum Athenienses ol. 115, 3 = 318 a Casandro pugna navali devicti essent. Quo facto Salaminios (Casandro invitis Atheniensibus insulam suam tradidisse Polyaei IV. 11, 2 testimonio constat: *KdacavSQog bfiov fiev enofaoQxei Xukufitvu, bfiov Jixal 'A&rjvaioig evav(id%riGe. Nixrjaug TT) vavfiayia, oGovg fiez 'A&rjvuiujv elle 2,'akafiviovg dvev XVTQOJV u(pr)xe' jtv&6fievoi 6e oi TT)V Salafitva oixovvreg 7iQoGe%ojQrjGuv KUGGUVSQQJ, TUGTevavvreg UVTQV TT) (pikav&QOjitia. Qui quin cleruchi fuerint Attici nemo opinor dubitabit. Quod si recta est haec sententia non modo hoc quod Salaminii Attici ediderunt exemplo, verum etiam pristina illa Megaricorum colonorum defectione infringuntur Kirchhoffiana haec (Abh. d. Berl. Akad. 1873 p.85): „Hier hebe ich zum Schlusse nur noch hervor, dass damit zugleich auch das beschimpfende Vorurtheil beseitigt ist, kraft dessen man geglaubt hat annehmen zu dürfen, dass kleruchische Gemeinden je zuweilen vom Mutterlande abgefallen seien und die Waffen gegen eine Stadt getragen hatten, deren Bürger zu sein sie in Wirklichkeit nie aufgehört hatten.“*

Salamina non vi et armis domitam, sed ex foedere et pacto in Atheniensium potestatem redactam esse. Quenam ratio posthac inter Salamina insulam et Atheniensium rempublicam intercesserit, accuratius exponere huius loci non est. Sufficit hic admonuisse, titulis nunciam certo constare, Salamina quamdiu Atheniensium fuerit, usquequaque eorum cleruchiam fuisse.

Perturbatur quidem, si recta sunt, quae hac quaestiuncula investigare conatus sum, praeclara illa de Solonis expugnatione memoria, quae in recentiorum libris etiamnunc descripta est. Athenienses versibus elegiacis inflammatos, statim Salamina travectos esse Soloneque duce illustrem illam insulam patriae recuperasse, haec opinio, si accuratius veterum scriptorum testimonia excutimus, iam concidat necesse est. Quae pro hac opinione substituimus, minutiora illa quidem sunt et humiliora nec quibus tantum ad extollendas Atheniensium res conferatur.

II.

Ut Nisaeae occupationis ita vel alius praeclarae expugnationis, Pisistrato duce confectae, memoria non nisi Herodoti testimonio devenit ad nos. Narrat enim hic (V, 94) Hippiam Lacedaemone discedentem, quanivis Amyntas, Macedonum rex Anihemuntem Thessalique Iolcum ei obtulissent, Sigeum tamen revertisse, quod Pisistratus bello a Mytilenaeis expugnatum, Hegesistrato, filio suo spurio, tradidisset. Reliquorum scriptorum quicumque bella inter Athenienses et Mytilenacos gesta memoriae prodiderunt, militare hoc Pisistrati facinus non attigerunt. Unicus testis exstat Herodotus, cuius narrationem cum viri docti ceterorum scriptorum testimoniis accommodare studerent, omnia, quae iis de rebus tradidit ille admodum maledico dente carperunt. Quae ratio vel a principio falsa mihi videtur esse ac perversa. Nam quamquam ea, quae Herodotus de Pisistrati rebus narravit, in hoc libro non magis, quam in primo ad certos auctores revocari possunt, tamen quin ei in ipsis his rebus enarrandis vel optimi fontes suppeditarint, tantum abest, ut dubitem, ut Herodoti narratione, sicut saepissime, ita etiam in his rebus constituendis vel ipso fundamento nobis utendum esse iudicem.

Quamquam quae nostris temporibus de illis Atheniensium bellis prolata sunt, haud magis sibi constant, quam ipsa veterum

de his rebus testimonia. Homines recentiores cum veterum scriptorum aliis vim facerent, alios prorsus neglegerent, rerum gestarum et temporum illorum cognitionem non tam promoverunt, quam permiscuerunt et conturbaverunt. Quod iam eos, qui testimonia ipsa accuratius examinaverint, non negaturos existimo. Sed quoniam omnia, quae ad illa bella pertinent, artissime inter se cohacrent, nisi cuncta ordine inde ab ipsis initiis repetiverimus, rem ipsam pernoscere vix poterimus. Ita autem ipsas res, quomodo sint gestae, persequentibus nobis, etiam recentiores, quatenus recte, quatenus secus statuerint quam optime patescet.

Vetustissimam Sigei memoriam Demetrius Scepsius servavit. Qui cum explicet, quomodo factum sit, ut de vetere Troianorum urbe nullum iam vestigium supersit, haec facit verba (Strab. p. 599) ' ouSsv o' t/voc ac&CsTat TTJC dpiaiaq TCOXSCOC skoTtoc' C7IS yap dzTcsTCopOvjiiisvojv TCOV xuxXo) TCXSIQV oo TsXitoc 61 xaTsaTc«ap.svcov, ia(j~rfi o i/. (Jdftptov dv«TeTpau.uivv]C, ot Xtiiot Tedvxsc stc TYW sxstvcov dvdXTjitiv ;j>STYv&fyf}Y,a«v ' A pyj-.dvaxT« ')- YOUV cpaat T6V MoTtX^vaTov sx Ttbv dxstllsv X(?hov T6 itystov Tstytaai. Ouius rei mentionem unde pertraxerit ille, quamvis nesciamus,

1) Non est dubitandum, quin haec ex Demetrii ad *TQVIXOV SIU-xocfirov* commentario exscripta sint. Niesium, cum etiam XII—XIV. Strabonisiibros (sicut VIII et X.) ex Apollodori epitoma, non ex Demetrio ipso derivaret (M. Rh. XXXII p. 298) a vero aberrasse, Gaedius (Demetrii Scepsii quae supersunt. Gryph. 1880. p. 1 sq.) demonstravit, qui Demetrii ipsius opus Straboni in his libris subiacuisse, suo iure mihi affirmasse videtur.

2) Pro *AQXMUVUXTU*, quod traditum est in codicibus Strabonianis, scribendum esse "*AQXSUVUXTU* luculenter ex epigrammate apparet Platonico (Diog. L. III, § 31), in quo perversa illa nominis forma foedissime pugnat cum metro: ' Aoyutuvaccav i'#w zrv sx Kokotpiuvog STUIOUV. Falsa nominis forma extinguenda est etiam apud Busoltium Gr. G. I p. 513. — Nisi apud Diodorum (XII, 31), qui *iQsavaxTiSag* regnum Bosporanum obtinuisse refert, nomen illud indagare potui nusquam.

tamen non est, cur ipsam rem in suspicionem vocemus '). Neque habemus, quod nobis ad conditionis illius tempus accuratius definiendum ansam praebeat, Nam Archaanax ille Mytilenaeus qui fuerit ut aliunde non constat, ita ne Demetrio quidem ipsi certiora de eo innotuisse ipsa eius verba docent '). Quae ille praebet manasse videntur e narratiouibus ipsorum Lesbiorum, quorum scriptores coloniarum deductarum memoriam scriptis suis prosecutos esse scimus '). Iam vero Mytilenaci quamdiu Sigcum tenuerint, antequam Athenienses iis oppidum illud eriperent, nisi vagis et incertis coniecturis crui non potest.

Quae nobis subinde de Sigeo innotuerunt iam ad Atheniensium occupationem pertinent. Quam vindicationem Phrynone duce factam esse, item Strabonis testimonio accepimus p. 599: TOUTO (itTstov) 8e yaiiayw piv 'Adrjvatot <Ppuytova T6V oXu(i.Tctov'y.7]v Tiu/^avTsc, Aso(3(tov fTci8ixaCop.svcov ayoCv ii iffi aup.Teda-/jc; Tpwdooc. Ita occupationis tempus vel aliquomodo definiri potest, cum ex Africani indice Phrynonem Atheniensem ol. 36 = 636 a. Chr. Olympio certamine vicisse constet').

1) E. Meyerus, Geschichte von Troas. Lpz. 1877, p. 83: „Ihr Ftihrer Archaanax soll der Ueberlieferung nach dazu Steine von den Mauern Iliens verwandt haben, was unmOglich ist." Quod qua re nisus negaverit illa equidem nescio.

2) Admodum copiosus Dunckerus G. d. A. VI^s p. 134: „(Sigeion) welches einst Kbnig Archaanax von Mytilene erobert, besiedelt und befestigt hatte."

3) Velut Myrsilus Methymnaeus, cuius haud dissimile de Asso testimonium exstat apud Strab. p.610. Idem colligo ex Plut. de soll. an. c. 36. Myrsili aetatem exploravit Miillenhoffius D. A. p. 456.

4) Iul. African. s. ol. 36: (PQVWVW ^AOrjvaiog ctuStov. og nmaxm tiovouax&v uvrijQiOrj. Rutgers p. 13 pro cxaStov coniecit rcayxQdTtov, quippe cum' ex eo, quod Phryno cum Pittaco certamine singulari congressus esset, magis illum corporis robore, quam velocitate insignem fuisse, appareret. Quae quidem ratiocinatio dubito an paullo sit spinosior. Attamen cum apud Diogeum I, § 74 Phryno *nay-xoaTiactrijg Uv/mioviixrig* audiat, fieri potest, ut rectum viderit illequidem.

Quo tempore mortuus sit ambigitur¹⁾. Homines recentiores cum in hac quaestione percensenda Suidae potissimum testimonio niterentur, rem non plane mihi videntur expedivisse²⁾. Diogenis enim vita Pittaci et breve de eo summarium Suidianum quin ad eundem fontem redeant, dubitari non potest. Quamquam in Diogenis vita multa et pleniora et integriora leguntur, quae apud Suidam non nisi derivata et decurtata exstant forma, ut inde fere colligi possit, Diogenem ipsum Suidae auctori subiacuisse³⁾. Narrantur apud utrumque Melanchri tyranni oppressio et singulare Pittacum Phrynone certamen eodem ordine, sed apud Diogenem hae res certis temporibus vindicatae non sunt⁴⁾. Temporum

1) Praeroneo, hic agi sola de ea re, quonam tempore veteres ipsi Pbiynonem occubuisse statuerint.

2) Schoenius Symb. philol. Bonn. p. 747. Rohdus M. Rh. XXXIII. p. 217.

3) Nietzsche (M. Rh. XXIV p. 223) plaue me applicare nequeo. Nonnulla in Suidae biographicis luculenter nuper observavit Daubius (N. Jahrb. f. Philol. S. B. XI p. 403 sq.), qui tamen ipsas fontium rationes non tam acriter perspexit quam Flachius (Hesy-chii Milesii onomat. Lps. 1882 p. 169 Adn. 7).

4) Commemorabile est hoc unum, quod referuntur a Suida duo Pittaci patris nomina: *iide Kaixov xal YQQudLov*. Quae verba non esse sana nemo nrgabit. In verbo *YQQUSLOV* quidem quomodo corruptela contracta sit, vel nunc potest cerni. Pittaci enim patrem *Yooav* audivisse, grammaticorum testimoniis constat, qui *YQQUSIOV* significare *YQQU* filium diserte referunt. (Piiscian. II p. 65 Hertz: — *adlog*, quae est Aeolica, ut Hyrradius, Hyrrae filius, Pittacus.) Irepsit falsa nominis forma in Diogenem ex epigrammate Callimacheo (Diog. L. I, § 80 : *StXvog ""AruoveiTrig ng dvioeTO Inruxbv ovrcv TOV Mvzilrjvutov, nulSa rbyYQQUSIOV*) in quo forma *YoouSiov* redam'FoocJtW expulerat. Tjnde corruptelam, quam in epigrammate coirexit Schneiderus (Call. I, Exc. p. 405) a satis antiquis temporibus repetendam esse, apparet. E Diogene vel ex eius auctore falsa nominis forma transiit in Suidam, qui quam temere hic auctorem suum exscripserit, vel gemello eius ipsius loco (s. v. *YQQU*) dtmonstratur, ubi integra nominis forma, e grammatico quodam petita, conservata est. Exstat depravata nominis forma etismnunc apud Busoltium Gr. G. I p. 514. — Sed laborant etiam cetera Suidae verba. *xal* quod traditum est in *rj* mutavit iam Menagins ad Diog. J,

descriptiones apud eum omnes infra (§ 79) congestae sunt, ubi et qua olympiade fioruerit Pittacus quaque mortem obierit (addito certo olympiadis anno et archonte Atheniensi) definitum est. Quibus de rationibus non est cur dubitemus. Nec Suidae praeter haec quidquam suppeditasse puto. Hinc (ol. 42) qua olympiade natus esset Pittacus (ol. 32) a Suida vel eius auctore effectum esse, satis elucet. Neque aliter de insequenti Suidae terminatione iudicabimus, si eam item ex Diogene (§ 79) petitam esse reputaverimus. Nota omnino sola Pittaci *dxu-rj* fuisse videtur, quae ol. 42 adscribebatur (Diog. L. I. § 79)¹⁾. Hinc c¹¹¹¹¹¹¹ omnia computata sunt: secundum Pittacum Alcaeus quo cum illum rem habuisse nemo nesciebat, in eandem olympiadem relatus est et, quae cum hoc aite erat coniuncta, Sappho. (Strab. p. 617. Suid. s. v. *Zaizyw.*)²⁾. Hoc mihi multo veri similis videtur esse, quam id quod Rohdus 1. 1. p. 217 sumpsit³⁾,

§ 74, id quod iusto iure recepit et Bernhardus et Bekkerus. At dubitari potest an hac coniectura res absoluta sit. Movet suspicionem vel alterum, quod Suidas affert, Pittaci patris nomen *Kuixog*, omnibus ceteris scriptoribus prorsus ignotum. Referunt grammatici Pittacum *YQQUSIOV* vocatum esse (Bachmann Ar>. I, p. 426: *eE ov b HITTUXOC .. YQQUSIOC ixrjdrj*) quod nomen apud Hesygium voce *eixatog* explicatur. Fieri potest, ut hoc Suidae vel eius auctori confusionis ansam praebuerit, cum hominem hebetem et stultitia Suidiana praeditum ex *vibg YQQUSIOV* (quod forte aliquis addito *EIKAIQY* explicaverat) fecisse wo; *YQQUSLOV HKAIKOY* (qui ordo verborum postea facillime potuit immutari) a probabilitate non abhorreat.

1) (^uaenam ipsa ea res fuerit, ex qua Pittaci aetatem definirunt, extricari iam non potest. Si rectum est, quod apud Suidam legitur, Melanchrum tyranDum ol. 42 a Pittaco esse oppressum, fortasse ipsum hoc Pittaci facinus ansam dedit ad illam terminationem. Sed nimirum huic rei non multum tribuo.

2) Id quod apud Eusebium scriptum est, et Alcaeam et Sapphonem ol. 46, 2 floruisse, ex Sapphonis fuga ductum esse (M. P. ep. 36) satis probavit Schoenius Symb. p. 758 et 759, nec dissentit ab eo Rohdus 1. 1. p. 218.

3) Rationes Rohdianas nuper recepit etiam Busoltius Gr. G. I p. 513 Adn. 6.

Alcaei aetatem ex singulari Pittaci eum Phrynone certamine esse definitam. Nititur enim haec sententia solo Suidae testimonio, cuius verba *y.al* <Dpuv(ov« aTpaTYjYov 'A<YJW(OV TCOXSUOUVT« UTsp xou ^iystou uovouaywv dTcsrctsvs num omnino ad eam, quae praecedit olympiadem liccat referri, dubitari potest. Accedit autem, quod ipsius huius rei prorsus alius calculus exstat apud Eusebium, quem Rohdius omnino neglexit. Leguntur enim in Armeniaca Eusebii translatione s. a. Abr. 1410 = ol. 43,3 (606 a, Chr.) haecce '): „Pittac Mitilenaeus unus e septem sapientibus cum Phrione Atheniense Olompiaco certamine singulari congressus eum interfecit.' Qui computus quam accuratus per se fuerit, etsi nescimus, tamen, cum praeter cum habeamus nihil, eo mihi standum videtur.')

Itaque iam duo terminos habemus, intra quos Atheniensium occupationem ex veterum calculis cecidisse necesse est. Certo anno eam adscribere non licet neque is, quem *Dunckerus* G. d. A. VI^s p. 135 affert, terminus (610) ullo stabilitur argumento³). Mihi quidem Atheniensium colonia haud ita sub

1) Hieronymi codices, ut assolent, sibi non plane constant; sed non gravissima ista est discrepantia: pertinet non nisi ad singulos ol. 43 annos. Schoenius, cum idem Suidae testimonium in hanc quaestionem inseruerit, nimirum inter ol. 42 et 43 vacillat incertus (Symb. p. 747).

2) Equidem omnino dubitaverim, num ea de re certi aliquid unquam constiterit.

3) Ad eius ‚computationem' provocat sine iure Koehlerus, Mitth. IX, p. 123. Assentitur Dunckero etiam Busoltius Gr. G. I p. 513. Quo testimonio nisus Carolus Sittl (Philol. 1885, p. 202 sq.) contra diserta Strabonis verba: p. 599 *AQXSUVXTU yovv rpuat TOV MvTixrjalov ix TWV ixet&sv Xi&wv rb Ziyelov rsi/taai' TOVTO SS xuriarov FIEV 'A&rjvatot <I>ovvwva rbv blyfjmovixrjv TCIFUJWIEG Aeolos post Atheniensium demum occupationem Troadem intrasse affirmaverit, me nescire fateor. Auguratur adeo illequidem: ‚Vielleicht hatten sich die Aeoler auch jetzt noch nicht aufgegrafft, wenn nicht Pittacus sewesen ware.'*

ipsum id tempus, ad quod Phrynonis mortem referebant chronographi deducta esse videtur, cum multas pugnas variosque belli casus singulare eius cuni Pittaco certamen antecessissc veteres scriptores ipsi retulerint. Certiora ex eorum testimoniis extricari non possunt neque ipsa haec, quae protuli quam ambigua sint ignoro. Quapropter *Dunckeri* sententiam (G. d. A. VI^s p. 134), qui Atheniensium deductionem cum Cyloniis perturbationibus vult coniungi, cum de utriusque rei temporibus adeo nihil notum sit, neque probarim nec confutarim ').

Refertur apud *Herodotum* (V. 94) Athenienses vindicationem suam etiam *XOY* comprobavisse. Demonstrasse enim eos, cum Mytilenaeis agrum Sigeum erepturi essent ouosv udXXov AtoXsuat USTSOV TYC IXtdoo; X°'Pi* rj ou v.ax acptat y.al Tofat dXXotat, Saaio 'EXXrjvwv auvsTcprj;avTo MsvsXso» Tdj' EXSVY; dpTc«Yd?.) Recurrit hic vulgarissima Atheniensium consuetudo, quam vel supra in Lemno et Salamine insulis vindicandis perstrinximus. Solent terrarum occupationes et vindicationes comprobari argumentis, quae inde a temporibus heroicis repetita fabularum rationibus illustrantur. Quorum caudicis paene dignorum artificiorum nimirum optimus patronus haberi solct *Homcrus*. Huc spectat notissima illa Atheniensium interpolatio, qua Pisistrati temporibus Salaminis occupationem probaverunt. In hac causa

1) *Holmius* (Griech. Geschichte. I p. 466) contra Athenienses propter hanc cum Mytilenaeis controversiam Salamina insulam consulto (aus Klugheit) Megarensibus concessisse vaticinatur.

2) *Strab.* p. 599: *Asa^iww ENIDIXU&fiuvvw u%£0*6v TI rrjc. avfmucrjq TQIOUSOC" WV Se XAL XZIAFIATU sleiv ui itXelCTui, TWV XUTOIXIWW, AI fisv avfi-fivovaut, xul vvv ut J' tpruviCfiivut.*

3) *Carolus Sittl* (Philol. 1885 p. 203) ipsa haec verba ita interpretatnr: ‚Heisst dies etwas anderes, als dass Pittacus erklarte, das Land von Ilion stehe ihm zu, weil seine Gattin von Agamemnon abstamme (Laert. Diog. I, 81) oder uberhaupt, weil Nachkommen des Achaerkonigs in Mytilene sich befinden?'

ad ipsa Homeri carmina non adspirasse videntur. Nemo saltem adhuc eius generis studiorum vestigia in iis detexit. Qui in his Atheniensium fahulis primas agunt, Thesei filii A c a m a s et D e m o p h o n , Homero ignoti sunt. ') Apparent ii in Cyclicis demum, quae vocantur, poematis. Ac referuntur quidem omnia, quae ad eos pertinent illorum carminum fragmenta (quantum equidem invenire potui) ad Iliupersidem: ex hoc carmine Lysimachus auctore nullo laudato duo tantum recitat versus, in quibus Thesei filii ab Agamemnone praemiis afficiuntur. ') Alter locus apud P a u s a n i a m (X, 25 sq.) exstat, qui (vel potius eius auctor) ') Acamantem et Demophontem

1) Vidit hoc iam scholiasta ad Soph. Phil. 562: *Orjciwg xOQOI. 'Axdfiug xal Arjfiocpww, wv ov fxiivrvTai "OftrjQOQ iv TO~) xuzaxbyw.*

2) Schol. Eurip. Troad. 31: *firjSev eiXrjciwvut TOVQ TTSQI 'AY.U-fiafra xal ArjfiocpwwTU sx TWV XacjvQWv, dXXd fiovrvj TTJV AidQuv, di tju xui uepivovTo sig'IXtov Msvsadiwg rjovfivov. Avaiifaxog Se xbv TTJV IliQCtSa nsnottjxbxa cptjai yodcpsiv OVTWQ'*

*OrjasiSuiQ S' snoov SwQa XQsiwv 'Ayuftifivwv
'IISs Msvsadrji fisyuXrjTOQi. noifiivt Xawv.*

3) Qua via ac ratione Pausaniae in lescham Delphicam commentarius confectus esset, diserte nuper exposuit Wilamowitzius Homer, Unt. p. 338 sq. De nomine Aicxswg: Robert, Bild und Lied p. 216 et 341. Commoneo Dionysium Scytobrachionem in eis, quae ad Thesei filios pertinent, discessisse ab Iliupersidis poeta et Polygnoto, quos Pausaniae auctor in leschae descriptione expressit:

Dionys. in sch.Eur.Hec.125.

*AtovvGiog yovv b TOV vxXov noirjaag
cprjeV Arjfiocpww Se b &rjaiwg, SSSITO
UVTWV Sovvui AidQuv, TTJV Ila&iwg,
Trjv TOV nuiQog firjrigu, onwg amrvj
xofiuatoGiv oixuSs. MsviXaog Se
ngbg 'EXivrvj nifinst TuXd vj3tov
xsXevaog uysiv Ai&qav xai ^EXivtj
SwQrjaufivtj Ai&QUv nuvToSunw xba-
fxw dnoaiXXst nQog Ar^fiocpwwta xul
'Axdfiuvtu.*

Pausanias X, 25, 8.

*xui wg nuQ 'Ayafifivovog ahrjaat
Arjfiocpww uvTjiv. o Ss exeivw fiev
s&iXsiv x'QiEsadat, noirjstv Ss ov
nQOTSQOv scprj, noiv EXivrvj nsTcat.
unoCTeiXunL Ss uvew xrjovxa eSojxs
"-EXsvtj TTJV xuQiv. sotxsv ovv b Ev-
QvpuTtjg b sv TTJ youcpr) uepTx&ui
TS wg Ttjv 'EXivrvj TTJQ Aidqag evsxa
xai TU evreTuXfiiva vnb TOV 'Aya-
fiifivovog unuyyiXXetv.*

Quaredubito, num Dionysius inter eos auctores referendus sit, quorum scripta doctissimo illi, quo Pausanias usus est, commentario subiacuisse coniecit Wilamowitzius Homer. Unt. p. 345.

in lescha Delphica a Polygnoto descriptos esse referens Asa/sco Iliupersidem artificii subiacuisse suspicatur: *orla ouv ox aXXoc; TS oo/ av <5 IIOXUTVCOTOC: l'ypot^sv ooico id SXXYJ acptatv, st LY) sracsXsjjiao IYJV -ofvjatv IOO Asa>_so>.* Commemoratur praeterea Persidem Proclus, qui eam Arctino Milesio vindicans, quomodo Aethra a nepotibus Athenas abducta esset in illo carmine enarratum esse testatur. ') Iam vero horum poetarum aetatem si tralaticius terminis circumscribimus in satis remota tempora devenimus. Velut Arctini carmina circa ipsum olympiadum initium composita esse, ex veterum calculis cogitur. Sed ex cunctis his testimoniis de tempore, quo illae de Acamante et Demophonte fabulae primum promulgatae sint, coniecturam facere iam non licet, ex quo Robertus Bild und Lied p. 222 sq. et Wilamowitzius Hom. Tjnt. p. 328 sq. volgarem illam de cyclicorum poetarum aetate ac scriptis opinionem si non plane subverterunt attamen haud leniter labefacta^erunt. Ac quamvis de singulis etiam nunc ambigi liceat, hoc tamen iam omni dubitatione vacare videtur, quin multifaria illa poematum silva ad certos auctores minime possit referri. Ipsa veterum de his rebus testimonia si perscrutamur, antiquioribus temporibus poetarum ipsorum notitiam invenimus nullam, apparent certi illi auctores certis temporibus adscripti ea demum aetate, quae hominum doctorum studiis iam florebat. Blucet, ad haec quaestionem diiudicandam, quoniam tempore Atheniensium illae fabulae ad Troadis occupationem pertinentes et ortae et divulgatae sint, hinc redundare nihil.

Externa igitur nobis circumspicienda subsidia. Exeunte saeculo VI. Acamantis nomine iam tribus exornatur Attica. V.

1) Cod. Marc. 454 Fol. 6. *xal TU Xotnu XUCIVQU Stuvifiovta. Arjfiocpww Ss xai 'Axufiag AidQuv evQovTsg uyovat fieð eavTwv. cf. J a h n - Michaelis, Griech. Bilderchron. p. 112.*

autem saeculo ineunte Atheniensium de Acamante et Demophonte fabulae iam adeo apud omnes Graecos pervagatae erant ut eae non solum in vasculis Atticis solerent depingi, *) verum etiam ab artifice maximo Polygnoto Thasio ad spectatissimum Graeciae locum exornandum adhiberentur. Qui paullo post degerunt, Aeschylus (Eum. 397 sq.) et Herodotus (V.95), certe ipsas has fabulas cognitatas habuerunt nec non cae innotuerunt Hellanico (Schol. Eurip. Troad. 125). Tande apparet, Persarum bellis vix confectis rem istam iam fuisse tritissimam, quippe quam rerum scriptores (qui solent vocari) enarrant, canerent poetae, pingerent pictores. Itaque ipsa fabularum principia vel altius repetenda esse, nemo negabit. Iam vero quamdiu Persarum bella Atheniensium civitatem vexabant et occupatam tenebant eius modi fabulis nascendis nullum fuisse locum satis est consentaneum. Flagitat igitur res ipsa, ut quinti sextique saeculi confinia egrediamur.

At iam videamus, possitne ex altera parte aliqui terminus stabiliri. Quamquam hoc vel magis est arduum, cum iam viderimus ea, quae veteres de cyclicorum poetarum temporibus tradiderunt, prorsus ambigua esse et incerta. Ex ipsis igitur historiae fabularis rationibus nobis argumenta quaerenda, quae forte ad hanc quaestionem diiudicandam aliquid possint conferre. Ac profecto, si ipsas rerum condiciones cum fabularum illarum rationibus conferimus, vel per se satis conspicuum fit, fabulas istas ad priscum carminum epicorum genus non potuisse pertinere¹⁾.

1) Overbeck, Bildw. z. theb. u. tr. Heldenkr. p. 632 sq. Robert, Bild und Lied. p. 58. 60. 72. 75. Luckenbach, Verhältniss der griech. Vasenbilder zu d. Gedichten d. ep. Cyclus. N. Jahrb. f. Philol. S. B. XI, p. 574.

2) Wilamowitzius Hom. Unt. p. 363 has Iliupersidis partes satis recentibus temporibus ab Atheniensibus ipsis interpolatas esse coniecit.

Elucent in omnibus his narrationibus tantopere Atheniensium ipsorum consilia ac voluntates, ut ab omni probabilitate abhorreat, fabulas istas iam multo ante fuisse inventas, quam ipsae Atheniensium cum his regionibus rationes intercederent. Atque accedunt alia, quae harum narrationum originem altius repeti videntur. Exstant enim etiam nunc vestigia, ex quibus fabularum harum radices in ipsa terra Attica reconditas fuisse, apparet. Hinc inveterati heroes priscaque locorum nomina in novum illius fabularum campum non sine consilio et ratione translata sunt. Velut in antiquis fabulis Atticis Munichus¹⁾ quidam occurrit, vetustus Munichiae paeninsulae eponymus, qui elatum illum locum primus occupasse (fuit enim antea mari ab ipsa terra Attica divisus) ibique Dianae cultum constituisse ferebatur²⁾. Quo regnante Hellanicus in Atthide sua narrat³⁾ Orchomenios, a Thracibus urbe sua expulsus, Athenas venisse et a Municho locum istum colendum accepisse, quem in eius honorem Munichiam appellavissent illiquidem⁴⁾.

1) Veram nominis formam restituit Ahrensius M. Rh. XVII p.362, quam iusto iure recepit Scheerius (Lyc. Al.498). Municho, Molossorum vati, quem Anton. Lib. Metam 14 commemorat, cum hoc omnino nulla ratio intercessisse videtur. Wilamowitzius Kydath. p. 138.

2) Reliquiae huius fabulae servatae sunt apud Suid. s. v. 'Eji(ia)Qoc. Apostol. VII, 10. App. Prov. II, 54. Dissentit cum his paulisper Pausanias (apud Eustath. IX. fi. 732) qui templi constructionem tribuit Embaro.

3) Schol. Dem. n. c. xstf. 107. Ex eodem fonte manasse Harpocr. s. v. Μονν%La, E. M. s. v. Μονν%λα Bekk. An. 279 cognovit Wilamowitzius Kydath. p. 138, qui quidem scholium ipsum prorsus aliter intellexit atque supra exposui. Locis a Wilamowitzio allatis addo Phot. Lex. 429 Nab.

4) E vasculis Atticis cernitur, Munichum Atticum etiam pugnae contra Amazones interfuisse: Neap. Vasens. Racc. Cum. 239. Hic MONIXOJ una cum aliis heroibus Atticis (Theseo, Phalero, Phylaco, Astyocho, Tithra) depictus est. Quamquam Heydemannus fabulae naturam parum recte perspexit, cum p. 885 de Municho diceret: „Dieser Horos Eponymos von Munichia war Sohn der Priamide Laodike und des Theseiden Demophon (Plut. Thes. 34)'.

Munichus ipse in his narrationibus rex est Atticus. Quarum fabularum origo certe a satis priscis temporibus, fortasse inde a septimo saeculo repetenda est *)•

Iam vero secundaria et recentior fabulae conformatio est, in qua Munichus apparet in Troade et in Thracia. Quod haud ita casu accidisse elucebit, si Athenienses ipsarum harum regionum imperium iam antiquitus affectasse meminerimus. Quippe ut rerum condiciones, ita fabularum rationes commutantur. In his fabulis Munichus nimirum Laodices, regiae virginis Troianae filius est, quem ea ab Acamante, regio filio Attico, conceperit¹⁾. Hoc sane satis est commemorabile. Troiae puer educatur ab Aethra, Thesei matre, quippe quae eius originem statim agnoverit. Postmodo autem, cum ab Acamante patre, Troia excisa, reduceretur Athenas, anguis morsu in Thracia exstintus est. Munichus ergo in his regionibus primas egisse non potest. Id, quo Athenienses vindicationis ius comprobant, etiam hic ad Acamantem translatum est. Ac recurrunt in Thracia eadem atque in Troade: ut Troianorum regia virgo iuvenem Atheniensem amore sibi devinxisse ferebatur, ita in Thracia quoque regis filia Acamantis amore incenditur regnumque paternum dotis instar ei committit²⁾. Haec antiquissima

1) Audit aput Hellanicum Munichus pater Pantacles. Iam vero in Iulii Africani olympiadum descriptione inter victores Pantacles quidam Atheniensis enumeratur, qui omnium Atheniensium primus illo certamine bis vicerit. Adsignantur eius victoriae ol. 21 et 22 (696 et 692 a. Chr.) Fieri potest, ut inter hunc et Munichum patrem ratio aliqua intercesserit, praesertim cum alterum eiusdem nominis hominem illorum temporum memoria omnino non servaverit.

2) Hegesippus Mecyberneus ap. Parthen. XVI. Lycophr. Al. 495—99. Euphorion in Tzetis com. ad Lyc. Al. 495.

3) Aeschin. n. nuQanQ. 31: Orjaiwg naidwv, OJV ^Axdfiag Xiyerai <peQvr>v ircl rji yvvaixi lufiely ir>v %WQav TUVTTJV. Tz. Lycophr. Al. 495 o yciQ "Axdixug oliyuic. vavci nQooia%et. Ooaijt Biddhaig, xai SQU TOt-roj; <Pvklig, i) dvyd.zrjQ Tov ixei fluaiXiwc, xai b naTr>o avir>v eyyvu irti nQoixi Tr>v (SuCiteie.v.

huius fabulae forma est, commemorata illa quidem iam ab Aeschine oratore³⁾). Iam vero cum is medio fere saeculo quarto narrationem istam inter *dpio.hu*; uoudou- numeraverit, eius originem vix ad quartum vel quintum saeculum reiciemus. Neque id opus est. Oum enim inter Athenienses et ipsas has circa Strymonis ostium regiones iam multo ante ea tempora rationes intercessisse acceperimus, equidem non video, cur non etiam huius fabulae primordia altius repetamus, praesertim cum ea cum fabula Troiana necessitudinis vinculo arte coniuncta sit. Eefert autem Herodotus (1.64) iam Pisistrato, Atheniensium tyranno iTeixoupoug ΤΟΧΥΓΙΟC Y.OX xpVjudxcov auvoouoc- dix6 Sxpu-u6voc- Ttoxaouou affluxisse. Herodoto (VII. 113) ipsi ut regionis nomen <δ>αXXite notum fuit, ita fabulam etiam ad illam pertinentem innotuisse puto.

Iam vero ut Acamas, ita Demophon quoque, alter ex Thesei filiis, veteribus carminibus heroicis prorsus ignotus est, Recentiore aetate etiam hunc ab ipsis Atheniensibus iu fabulas Troianas insertum esse, satis conspicuum est. Propria Demophontis origo ex Eleusine repetenda. Habemus priscam fa-

1) Non (ut Ilohdus G.R.p. 38 exposuit) Acamas et Demophon in his fabulis temere inter se solent confundi, sed satis perspicue demonstrari potest, antea unum Acamantem in his fabellis dominatum esse, postea demum — ut videtur per poetas Alexandrinos — Demophontem in totum illum fabularum gyrum irrepsisse. Quae posteriores scriptores de Demophontis et Phyllidis amore narraverunt ad Callimachi Aetia redire Rohd ius 1.1. p. 474 rectissime perspexit enucleatiusque post eum demonstravit Knackius (Anal. Alex. Rom. p. 29 sq.). Ex eadem hac translatione sine dubio explicandum, quod' apud seriores scriptores etiam Laodicen cum Demophonte rem habuisse scriptum est (Plut. Thes. 34). Aeschinis commentatori recentior haec fabulae conformatio solainnotuit itaque factum, ut scriptorem suum cum castigaret, ipse aberraret a vero. Quod adicit scholiasta (p. 49 Dind.) Demophonti ex Phyllide Acamantem et Amphipolin filios esse natos, id iam ad Hagnonis deductionem pertinere videtur, cum hic veteris loci nomen £W « bdoi in Amphipolin mutasse feratur: Schol. Aeschin. p. 48 Dind. Polyae. VI. 53.

bulam Atticam, in qua Demopbon Celei, vetusti regis Eleusinii, filius est, ab ipsa Cerere educatus ac fatus'). Haec septimo saeculo recentiora esse nequeunt¹⁾. Iam vero cum Athenienses orae Troianae oculos suos adicerent illamque regionem sibi vindicarent, tum etiam prisci heroes domestici, ut vindicationis ius comprobaretur, illuc migrasse videntur. Cuius translationis rationes quam arte cum ipsa hac occupatione cohaeserint, versibus Aeschyleis (Eum. 397 sq.) luculenter illustratur²⁾. Facit enim poeta Athenam ipsam a Scamandro redeuntem, ubi principes Achaeorum Thesei filiis agrum assignaverint, in omne posterum tempus colendum:

Τεπο^ototh-v eSVjxouoa XXYJWOC: (BYJW
dra 2xafj.dvopou YYJW xaxacpOaiouuivY],
Tjv SYJl' Ayattbv dxxops? if xat Tc6''jot,
itbv at)[jj.aXtoxtov ypTjtp-dxtov Xd/os p-SYa,
£V£IU.av aUX(TCp£p.VOV £? 10 Tcav £LIOt,
£;atp£xov othp*/p.a 6YJO£OC; loxot*.

Concinunt prorsus cum his, quos Lysimachus affert, Iliuper-
sidis versus. Atque ut vetus Aeschylei scholiasta, ut poetae
verba explicaret, rectissime ad istas inter Athenienses et Myti-
lenaeos de Sigeo controversias provocavit³⁾, ita non dubito,

1) Hymn. in Cer. 234. 248.

2) De hymni aetate salis prudenter egit C Francke, De hymni in Cererem compos. Kiel 1881, p. 25 et 27. cf. etiam Wilamowitzium Kydath. p. 124 et 125. Homer. Unters. p. 363 et Busoltium Gr. G. I p. 17 et 379 Adn. 1.

3) Ut Aeschylus, ita etiam Sophocles (Philoct. 562) et Euripides (Hec. 123. Troad. 30. — Hippol. 761 ad Munichum spectat: Wilamowitzius Kydath. p. 137) istas de Acamante et Demophonte fabulas perstrinxerunt.

4) Iam vero ea, quae homo historiae imperitissimus de suo adiecit: soixsv ovv naQOQfiuv ^Ad-rjvaiovg o Alc,vXog slg ib |uvTi,scdui. ndXtv Stysiov, Xsywv rrvjv &sbv exeZ&ev iXrjXv&ivat, cum ex tributorum laterculis (C. I. A. I, 229) Sigeum medio fere saeculo V. in Atheniensium ditione fuisse appareat, a vero plane abhorrent, Neque id

quin ad easdem fabulas spectaverit Herodotus (V. 94), cum Athenienses oram illam contra Mytilenaeos defendentes ad fabularis historiae argumenta confugisse expressis verbis testificaretur.

Quamquam cum ipsa coloniarum Atticarum historia Demophon non tam arte consociatus fuit, quam frater eius Acamas: cuius memoria cum in ipsa terra Attica praeclaro illo Clisthenis opere in omne posterum tempus perduravit, tum in iis quoque fabulis, quae ad externas vindicationes pertinebant, primas semper occupasse videtur Acamas. Spectat huc, quod nuper inventum est, scholium Euripideum, in quo Dionysii Chalcidensis quoddam satis commemorabile de Acamante testimonium servatum est⁴⁾. Narrat ille Acamantem assumptis Ascanio et Scamandrio, Aeneae et Hectoris filiis, per totam fere regionem Troianam usque ad Ascanium lacum colonias collocasse. Cui fabulae quae ratio insit patet neque a vero aberravit qui scholium edidit Schwartzius, cum inde coniceret narrationis originem in ea tempora referendam esse, quibus Athenienses et Mytilenaei de ipsis illis regionibus decertarent.

Omnino priscae Atheniensium cum his regionibus necessi-

inest in verbis Aeschyleis ipsis. Quae apud Thucydidem III, 50. IV, 52. 75 de ora Troiana scripta sunt, ad seriora tempora pertinent.

1) M61. Graux p. 652 : Atovvctog SI 6 XaXxiSsvg thv 'Axi/xavr a naQa 'EXivov xal 'Ayxtov cprjci Stu TTJV nbg AaoSixrvj olxsibxrfta JExafidv-SQIOV xbv "ExtoQog siXrjcpoxu xal 'Acxdviov TOV Alvsiov, sni,etQrjcai ftsv 'IXtov xai AuQefavov TSti£siv. TWV SS 'A&rjvaiwv avtbv naQaixrjCufivwv, xrvjv-xavxa xr)g snifioXrjg (Mendelssohn. snt^ovXrjg 0 et Schw.) unocTuvra Trjg l'QwdSog riQviSa (Wilamowitzius. yrjg f xiva: 0 et Schw.) xai IIsQwxrvj xal KoXwvug xai Xqverrvj xai"Ofioivov xal 2'tSrvjtvj (Wilamowitzius. Sivrjv: Schw. ciSrvj: 0) xai 'ACIVQU xal Sxrjrvp xul Bicfitov (conieci pro pexXtvov: Schw. et 0) xal nobg xovTOg AacxvXtov xal *IXiov KoXuvrvjv xal 'AQiefSav olxtcavxa dvayovsvcai xxiCtdg 2'xafidvSQtov xaVAcxdvtov. De A r i S ba oppido eadem fere tradit Steph. Byz. s. v. 'AQicia: nbXtg xi)g TQWUSOQ. MO-TiXjvaiwv unotxog, ijg oixicxai 2'xastuvSQiog xai 'Acxvvtog, vibg Aiveiov. Atheniensium cum his regionibus rationum testis est etiam titulus Atticus VI. saec. in margine lecythi incisus ex vico Erenkioei (antiqua urbe Ophrynio) oriundae: I. G. A. 2.

tudines multo latius patuisse videntur, quam nobis nunc ex parvulis et abruptis fabularum frustis divinare licet. Quarum narrationum quinto saeculo multo uberiores copiam divulgatam fuisse, vel inde cernitur, quod apud illius temporis scriptores haud raro commemorantur fabularum argumenta, quarum ad nos ne minima quidem devenit umbra. Ita aliam quoque septentrionalium harum regionum partem haud dissimili studio prosecutos esse Athenienses ex ipsis fabularum reliquiis suspicari possumus. Notum est Athenienses, ut ad Scamandri et Strymonis ostia, ita in Chersoneso quoque Thracia sexto saeculo agrum sibi vindicasse. Quod olim suaserat Atheniensibus Solo¹⁾, Pisistrati aetate effectum est: Miltiades, Stesagorae filius, oram istam Atheniensium imperio subiunxit coloniamque civium illuc deduxit (Her. VI. 36). Quod initio Pisistrati imperii factum videtur. Coniungitur vero in Atheniensium fabulis etiam cum his regionibus Thesci filiorum memoria. Quid, si iam multo ante Stesagorae illum filium iisdem regionibus munere haud dissimili functus erat Acamas? Cuius rei memoria, quamvis parca et obtruncata, servata est apud Thucydidem, qui partem agminis Graecorum, cum ceteri Troiam obsiderent, in Chersonesum Thraciam²⁾ ad agriculturam convertisse testis est. Thucydidis commentatori etiam ipsa fabula nota erat: eius verbis edocemur expeditioni illi praefuisse Acamantem et Antimachum³⁾. Apud Homerum quidem de ea re invenitur ni-

1) Diog. L. I, 47 : *EneiGe de uviovg xui TT)V iv &Qaxrj XsuQovrjGov TrIQOGXTijoaG&ai,*

2) Thuc. I, 11: (*PuivovTut, (T o<<P eviuv&a nuGr) rj/ dvvdftet, xQV^m- fievoi, uXkd nQog yewQyiaV Tr)g XsQOovr)ov TQanofievoi, xul XrjGieiv Tr)g TQO- <pr)g dnoQia.* Adnotat ad haec scholiasta: *OJP rjysto*Axdfiag xuVAvri-fxaxog.* Ita codices. In editione Schoeniana (Berl. 1874) pro Antimacho **AvilXoxog* scriptum est. Sed Schoenius cum scholia Thucydidea ex editione Haasii Didotiana excrisisset, qui et ipse illa ex Popponis exemplari expressit (DtIbnerus Epil. p. 135)

hil'). Suppeditabant Thucydidi sine dubio fabulae, Homeri temporibus recentiores, ex quibus expeditionis illius cognitionem perceperit. Haec fere adicienda duxi eis, quae supra de Acamantis et Demophontis cum Troade rationibus exposita sunt. Apparet hinc, *l[^]aipz-a* illa *8<bp<*, quae Athena StjoIuk xdxots impertiri voluit, non pertinuisse ad solam terram Troianam.

Quamquam relinquuntur haud pauca in fabulis Troianis, satis commemorabilia eaquidem et quae iis, quae nobis servata sunt, litterarum monumentis vix possunt illustrari. Sine dubio mirum est, si in ipsis veteribus carminibus heroicis varia et

factum est, ut temeraria et quae nullo fulcitur argumento Popponis (III. 1, p. 123) coniectura in contextum irrepserit. Quamquam Schoenius nonnullas, quas in Laurentiano invenit, adnotationes editioni suae adiecit, sed qua est codex ille scholiorum penuria, etiam haec de Thracia Acamantis expeditione in eo desiderari, ipse mihi monstravit Schoenius. Sauppium quidem emendationi (Philol. XIX. p. 147) *xai 'Aviifmyov* ut subscribam, irnperare a me non possum, quamvis subscriptorem ille invenerit *C,l a s s e n i u m*. Nam Antimachum fabulis Atticis aliunde ignotum esse etsi concesserim, tamen ea, quae Sauppium ad coniecturam suam commendandam attulit, debiliora mihi videntur esse, quam ut in codicum scriptura quidquam immutemus. Neque arridet, quod Sauppium de *Phylidis* amore fabellam huic narrationi immiscuit, cum fabula ista minime ad Chersonesum Thraciam, sed non nisi ad ipsam terram Phyllidem pertineat. (Her. VII. 113. Steph. Byz. s. v. *(DvXXig)*). Iam vero in rebus tanta obscuritate obrutis a codicum scriptura stare rectissimum est. Apud Quint. Sm. XII, 323 inter Graecorum duces, qui equum ligneum intraverint, praeter Acamantem et Demophontem etiam *Antimachus* quidam enumeratur. Fieri potest, ut Quinti haec memoria ad eadem fabulas veteriores redeat, ad quas scholiasta provocavit Thucydideus. Certiora quidem hac de re non affirmaverim.

1) Consimilem rumorem de Diomede conservavit Eustath. ad IX- E, 4 : *Td yaQ nQo towtwi' insoxoieho (Ai.ofirjdr;g) oiov v~6 Tr)g ^A^X-liojg uQ&ir)q r) xui Jtort ev TW (pSdoavTi, XQOVIO ir)v &QUXTJV eyeoJQyei, wg nveg IGTQOVOIV.* Hoc tamen notatu dignum, in Iliade Acamantem ThracurrTducem esse (B,844. E, 462. Z,8). Acamas Atheniensis Homero ignotus est. Occurrit autem nobis in Chersoneso Thracia ut Acamantis ita etiam Demophontis (Demiphontis) nomen, quem in urbe Elaeusa *CElαιοvc* regnum obtinuisse testis est *Phylarchus*: F. H. G. I 358. — Rationes, quae Acamanti cum Cypro insula intercesserunt, quamvis per se satis sint commemorabiles, tamen ad hanc quaestionem non pertinent. Cohaerere videntur haec cum rebus Solonis.

locorum et hœroum nomina occurrunt, quae praeterea non nisi in ipso urbis Athenarum circuitu inveniuntur. Qua in re iam posterioris aetatis scriptores offenderunt ipsi, quippe qui Athenienses inde ΤΥC; - ποc; TOLK 'ATTIXOUC s-t-Xoxrjc; icbv Tpwvv argumenta petivisse referrent (Strab. p. 604). Nec falsi sunt illiquidem. Sed latet Atheniensium illa ratio iam in ipsa fabularum istarum origine. Quod Phanodemus¹⁾ in Atthide sua tradidit, Teucrum ex pago Attico ZoTürq migrasse in terram Troianam multisque hanc narrationem argumentis probavit, certe non ipse auctor fuit huius memoriae. Cuius generis isxu.-/pt< ista fuerint, Strabonis verbis edocemur, qui in eis TO ~ap du.cpoispotc E pty f>o'vtov Ttv< -,'svsafi<t i<bv dp-/7)YSTbv numerat. Et profecto, hoc sane admirabile est. Perebatur enim Erichthonius hic ex Teucris filia natus esse atque commemoratur idem iam in Iliadis carmine (Y. 219 sq.). Num hic de recentioribus Atheniensium interpolationibus cogitari liceat, equidem disceptare non audeo. Eadem autem valent de alio hœro Attico,

1) Dion. Hal. A. R. I, 61: IOVTOV (TSVXQOV) 6e uXXoi IS noXXoi xul (Pra v 6 Srijf o g o irjv 'Atiixrv yourpag uo.airoXoyiav sx irjg 'Attixrjg [tsioi-xrjaii cpaGi slg irjv "Aaiuv Srijtov Svnsiuiwg uo.ovia xai noXXd nuQiyovTUL Tov Xbyov isxftrjoiu. Ipsa superiora Dionysii verba obstant, quominus inde concludamus (id quod Gaedius, Demetrii Sceps. quae supers. p. 33 fecit) Strabonis testimonium p. 604: UXXOL cP ex irjg 'AiitxTjg ucpt,Sui TLVU TSVXQOV cpaov sx Srijtov TQWVV necessario ad Phanodemum ipsum esse referendum. Pagum Svnsirjv antea TQOIVV audivisse, Stephanus quoque Byzantius testatur s.v. TQoia: elai xui UXXUL TQOLUL-sv 'AAILXRJ xajfirj, rjng vvv Svnsirj (falso Meinekius: Svineirj) drjfiog xaXeiTUL. Erravit autem Rossius Demen p. 85 cum eisdem rei testem afferret Dionysium Halicarnassensem. Nomen gentilicium, quod in codicibus monstrose decurtatum est, Svineianov fuisse, ex titulis nunciam satis compertum habemus (C. I. A. I, 243). Itaque in Strabone prava Meinekii scriptura og vvv ol Svnsiewvsg Xeyeiut corrigenda est (b Svnsiaibvojl:). Ad eandem autem normam emendaverim etiam quod nonnulli exhibent codices Dionysiaui nuperque repositi Iacobyu6 (Dion. Hal. Ant. Rom. Lps. 1886. I, 61) c%> SvnsiaLiaig. Sauppio enim hac in re applaudere nequeo (Goettg. gel. Anz. 1861 p. 1862).

codem fere loco orto. Erat cuim prope ad Xypctaeones et necessitudinis quodam vinculo (Pollux IV. 105) cum iis coniunctus pagus Atticus itbv Buu.<nao<bv (C. I. A. I, 189 a et b.) vel Buu.oti<otbv (Milchhofer, Text zu d. Karten v. Att. Berl. 1883 p. 10) quorum eponymus OUXO(TY)C; fuit, Oxyntae filius, (Paus. II. 18, 9) supremus e Thesei stirpe Atheniensium rex. (Nicol. Dam. F. H. G. III, 386. Athen. p. 96). Quid quod eiusdem nominis vir etiam inter Troianos nobis occurrit atque illequidem iam in Iliade (r. 146) ?-) Quod fieri casu vix puto. Atque ut adiungam vel unum, nonne huc ipsum revocandae videntur rationes istae (quarum quidem memoriam auctoribus Homero recentioribus debemus) quas inter Munichiam paeninsulam, in ipsa locorum illorum vicinitate sitam, et Acamantis regiaeque Troianorum virginis filium intercessisse supra vidimus?

Non addo litteram. Omnino enim haec fabularum rudera obiter spectanti quantumvis dissociabilia si ratione digerimus mirum quantum inter se concinere et coalescere nemo non cernit.²⁾

1) Fieri potest, ut hic ansam dederit Euphorioni ad illius fabulae fictionem, quam Servius ad Verg. Aen. II, 32 affert. — Etiam [^]EXEXAG (Paus. III. 2, 1) vel [^]EiXuog (Plut. conv. sept. s. 20), Aeolidis conditor nescio an in eundem gyrum referendus sit, si lidem facit F i c k (Griech. Eigennamen p. 22), qui [^]EXIXOOG aequiparat cum [^]EiXXog. Est autem [^]EiXXog vel [^]E,sXog pagi. [^]ESXI6UL eponymus, ad ipsam illam [^]leiQaxwfiav adiacentis. Milchhofer, Text p. 6. Grammatici sane huic nomini [^]eXog iuesse volunt, quod inter Piraeum et Herculis sacrum fuerit situm. Et. M. s. v. [^]E,eXog. St. Byz. s. v. [^]E,eXi6uL. Hesych. s. v. h [^]E,sXt6wv. Apud Strab. p. 582 pro depravato [^]AoyiXuov scribendum est [^]EyiXaov.

2) Nec spernenda quae hinc lucramur ad Atheniensium cum historiae fabularis tum rerum publicarum cognitionem. Si enim recte fabellarum islarum rationes perspeximus, contra haud raro nobis coniecturam licebit facere ex fabularum aliquo contentu de necessitudinibus, quae iuter externas regiones et terram Atticam antiquitus intercesserint. Quod consulto hoc loco obhneo contra sententiam vel nuper prolatam ab homine docto. (H o l m, Gnech. Gesch. I p 464- Man kann hiergegen nicht emwenden, dass ja die jonischen Stadte in Asien und speciell Milet Kolonien Athens waren. Das sind ni y t h i s c h e B e z i e l u n g e n .')

Sed a vagis mythis iam oculos convertamus ad stabiliora historiae monumenta. Nam ut primo vere infirmae ac lubricae viatori fere sunt viae, quibus aestate expedite ac facile procedere possit, ita vel historia fabularis, quippe quae altera tantum historiae ipsius sit forma camque praecedere soleat, ut ver praecedit acstatem, eos, qui in ipsa versantur, haud raro in errores rapit et lapsus. Attamen res veteriores cum omnium Graecorum tum Atheniensium penitus pernoscere si voluerimus, historiam fabularem minime possumus negligere. Neque etiam ei ipsi, qui iam rerum scriptores solent vocari, ab iis temporibus, quibus fabulae istae divulgabantur, ita magno spatio diiuncti sunt. Termini in his rebus circumscripte omnino non possunt constitui. Vclut Herodotus ipsas illas narrationes, quibus Athenienses Mytilenaeis vindicationis ius comprobasse ait, eodem modo MYOOS appellat atque totum suum. quod conscripsit, opus.

Iam vero ab Herodoti testimonio, quo aut vetustius aut gravius habemus nullum, etiam in ipsis Atheniensium belli rebus perspicendis nobis proficiscendum est. E proximis saeculis nihil de iis rebus devenit ad nos. Recurrit illius belli memoria apud seriores demum scriptores, manca illa quidem et lacunosa. Quorum auctorum testimonia si cum narratione Herodotea conferimus, maxima vel primo obtutu comparct discrepantia. Herodotus Hippium e Lacedaemone expulsum Sigeum discessisse enarrans, Pisistratum oppidum illud, vi a Mytilenaeis expugnatum, Hegestrato, filio suo spurio, tradidisse refert. Sequitur famosus ille Alcaei casus, cum in pugna aliqua inter Athenienses et Mytilenaeos commissa scutum suum reliquerit. Componitur denique totum bellum arbitrio Periandri Coointhii. Quae narratio sanc ut cum temporibus, ita cum eis, quae apud Strabonem p. 600 et Diogenem Laertium I § 74 de Atheniensium et Mytilenaeorum bello scripta sunt, summopere videtur pugnare.

Quapropter Herodotum, cum haec referret, portentose erravisse, non defuerunt, qui contenderent. Atque ut iam is, quem quisque pro rectissimo haberet, temporum ordo restitueretur, ab aliis alia adhibita est medela. Quorum singulorum nec nomina nec medicamina singillatim hic enumerari opus est. Graviora tamen, quae huc faciunt, spectanda.¹⁾

Pertractavit copiose totam hanc quaestionem primus Schoenius in Symb. philol. Bonn. p. 746—759. Quem cum in multis rectissime confutaverit Bohdus (M. Eh. XXXIII p. 215—217) tamen Schoenii errores magis mihi videtur exagitate, quam omnes plane extinxisse. Schoenius ut ex Suidae testimonio (s. v. ΣοικροV) et Sapphonem et Alcaem ol. 42 demum natos esse concludit, ita conclamatum illam Alcaei fugam et Periandri de Sigeo arbitrium in id bellum differt, quod Pisistratum cum Mytilenaeis gessisse testis est Herodotus. Sed eum hoc conicientem gravissima Sosicratis (Diog. L. I § 95,) Strabonis (XIII p. 617) Suidae (s. v. Περικτ(&) de Periandri, Sapphonis, Alcaei, Pittaci aetate testimonia neglexisse, satis comprobavit Bohdus l. 1. p. 217, qui verbum Ἄωια in hoc

1) Grotius (Hist. Gr. II, p. 156 Meiss.) cum etiam hic, sicut in bello Salaminio (p. 120) discrepantias ita compensare conaretur, ut apud Herodotum spatium quadraginta annorum (600—560 a. Chr.) in unum coaluisse sumeret — invenit ille subscriptorem Stettinerum, Ad Solonis aet. quaest. crit. Regim. 1885 p. 47 - rem ipsam parum recte mihi perspexisse videtur. Omnino Grotius quaecumque in hoc bello ancipitia sunt ac dubia vix attigit vel, si quando id fecit, dieceptionem in medio reliquit. Similiter Curtius (Gr. G. I p. 319. 349. 351.) admodum strictim de his rebus egit neque omnia quae huc pertinent, veterum scriptorum testimonia respexit. Dunckerum quidem (G.d.A. VI p. 52. 134 sq. 274 sq. 566 sq.) et in narratione longe pleniorum et in testimoniis aestimandis Curtio multo accuratiorum fuisse etsi negari nequit, in singulis tamen vel ille haud raro mihi a. vero aberrasse videtur. Nec magis Busoltium, qui supremum rem tetigit (Gr. G. I p. 514), id quod in hac quaestione agitur recte perspexisse puto. Holmius (Gr. G. I p. 464 sq.) ad diiudicandas has res omnino nullam attulit stipem.

Suidae loco non ‚natain esse‘ sed ‚floruise‘ significare iusto monuit iurc.

At etiam erga Herodotum merito inhumaniorcm se prae-
buit Schoenius, cum illum turpissimc tempora confudisse insi-
mularet. Quae ad sententiam suam constablicndam attulit ille
fere haec sunt.

Provocans ad Herodoti testimonium, qui Athenienses Alcaci
scutum in Athenaeo suo suspendisse refert, Schoenius primum
haec profert p.750: ‚Im ersten allem Anschein nach nur kurze Zeit
wahrenden Kriege, in dem beide Parteien um Sigcion kampf-
ten, wird den Athenern schwerlich Zeit geblieben sein, cin
nationales Cultusheiligthum zu errichten.‘) Quod quo iurc
contenderit ille non intellego, cum prorsus incertuni sit, et quo
tempore Athenienses Sigeum occupaverint et quamdiu oppidum
illud tenuerint. Praeterea vero Mincrvae sacrum minimc est,
cur non iam multo ante Atheniensium occupationem exstructum
fuerit in urbe Graeca. Pergit Schoenius: ‚Desto naher lag
dies, als die Stadt durch Pisistratus entschieden erobert und
mit einem selbstandigen Herrscher bedacht worden war.‘ Cuius
rei notitiam non nisi ex Herodoto percepisse potest, cum

1) Minime assequi possum, quomodo Minervae illud templum,
quod et ab Herodoto et in Alcaei versibus, a Strabone servatis, comme-
moratur, homines doctos tantopere exercere potuerit (Schoenius p. 750).
Mihi quidem — sit enim Athenaeum ab Atheniensibus conditum —
ipsa haec res ad ea, quae veteres scriptores de Atheniensium rebus
hoc bello bene gestis tradiderunt, vel optime quadrare videtur. Nam
eiusmodi aedificia, ad deorum patriorum cultum pertinentia primo
quoque tempore a colonis exstructa esse satis notum est. Neque
Mytilenaeorum ille cum Atheniensibus concursus, cui adfuit Alcaeus,
ipsa ea res fuit, a qua inimicitiae inter utrumque populum initium
ceperunt. Quod cum Strabonis de Pittaco testimonio: *Stenoliftei,*
riwg diurt&eig xul nuGyvv xuxwg, oie xui 'AlxuToq sq. tum Herodoti
verbis noXeftebviwv di Gtpewv nuvrolu xui uXla eyiveio ev ZI)GI. fid%r)Gi iv
de dr) xui 'AXxaToq b noiijTijg sq. satis confirmatur. Itaque mihi qui-
dem ne levissima causa subesse videtur, cur hic de eo, qui apud
Stiabonem traditus est, rerum ordine deflectamus.

praeter hunc nemo antiquus scriptor illam rem commemoraverit.
Herodotus vero, ut hanc" Atheniensium possessionem firmam vel
solidam fuisse contenderit, tantum abest, ut de Hegesistrato,
cui Pisistratus oppidum illud tradiderat, ipsa haec fecerit verba:
8; *obx diiay-qil eTye id rrapSXaps izopx nstatoTpdjou.*

Iam vero quod Schoenius praeterea ex ipsorum Alcaei ver-
suum indole vel ex eo, quod Athenienses Alcaci scutum dignum
habuerint, quod in fano sno suspenderent, Alcaeam ipsum eo
tempore iam celebritae floruisse conicit, haec iam futilliora sunt,
quam ut inde redundet quidquam.‘) Ponitur autem Alcaei
illa fuga cum a Strabone tum ab Herodoto, praeter quos nemo
rei mentionem fecit, ante Periandri arbitrium. Quod haud
parvi momenti ducendum, quoniam Periander, quando mortuus
sit, certo constat: ol. 48, 4 585.‘) Cogitur hinc necessario,
Alcaei illum casum iam multo ante ipsius Pisistrati, nedum eius
filii actatem accidisse.

Quae res Schoenium quidem non admodum vexavit, quippe
qui cum Herodotum temporibus inirum quantum crravisse (p. 750),
tum disertum Strabonis de Alcaeo testimonium a grammatico
quodam vel interpolatore insertum esse statucret. Quamquam
apud Dunckerum G. d. A. VI¹ p.275 scriptum video: ‚Dass die
betreffende Stelle bei Strabon p. 600 eingeschoben und nicht vor
den Zweikampf des Pittacus zu setzen ist, hat A. Schoenc
(Symb. philol. Bonn. p. 748) nachgewiesen.‘ At viro doctis-
simo assentiri nequeo. Quod quo iura affirmaverit Dunckerus,

1) Inferiora duo argumenta Schoenii, qui (p.751) ex ratione,
quae inter Pittacum et Alcaeam intercessisset et ex eo, quod Alcaeus
non sicut eius fratres Cicis et Antimenides, Melanchri caedi inter-
fuisset (Diog. L. I § 74), Alcaeam Pittaco non paullo iuniorcm fuisse
conclulit, cum iam Rohdus l. l. p. 216 labefactaverit, missa facio.

2) Diog. L.I§95: *SwGixourrig di ipi)Gi nQoreqov KOOIGOV relevTr)Gui*
avrov ereoi Teiruouxovru, xai tvi nQb rr)Q TeGGouoxoGTfng ivdirjg 'OlvfinidSoq.
Diels, M. R1)."XXXI p. 20.

optime patescet, si Schoenii ipsius argumentationem ante oculos posuerimus. Schoenius Strabonis verbis recitatis haec adiecit p. 748: ‚Worte, die Kramer Bd. I praef. p. LXXXVn und UJ, p. 35 mit Recht als den Zusammenhang des Satzes gewaltsam unterbrechend erkannt hat. Sie erscheinen als die Randbemerkung eines Lesers, dem das betreffende Gedicht des Alcaeus vorlag.‘ Ac paullo infra: ‚Die einzige Quelle, welche den Unfall des Alcaeus mit diesem Kampfe in Verbindung bringt, ist Strabon und bei ihm ist die betreffende Stelle offenbar hineininterpolirt.‘ Praeterea apud Schoenium nihil de hac re scriptum est nec Kramerus ipse sententiam suam ullo probavit argumento.

At singula orationis Straboniana membra si recte per notas distinxerimus, Krameris suspicionem prorsus imbecillam esse liquido apparebit: *) HITT«X6C o 6 MoTtXYjv«tbc, stc Ttbv sTcrd oocpojv XsTojiivtov, ~Xsuo«c sVt <|>puv<ov« aTp«TYjT6v ots- TcoXsLst Tstoc 8t«Ti&sk y.al Tcdoy tov x«xtbc, Sxe y.oX AXx«i-de cprjotv 5 TOiTjT/jC S«UTOV sv Ttvt dYtbvt x«xtbc cpspdfxsvov Td 6TCX« pibavxa epuysFv, (XsTSt os Tepdc Ttv« xvjpxa. xsXsuo«c dyyeTjai Tote iv oixor ‚AX- v.aTog . . 'ATTIXOI') uoxspov o sx Liovp.«yJ«c, Tcpor«Xsoap.svou TOU (ppUVIOVOC, dXISUIXYjv dv«X«|3tbV OXSUIjV OUV£0p«p.S, X«t TO) p.sv dp.- CptpX^OTptp TCSptS^«Xs T7j Tpi«tV7) OS V.oX TtO ^tCptSIO) STCSps V.oX dvsT- Xs- (isvovTos o sTt TOU TcoX^Ltov rTspf«v8poc; otatiTjTTjC «ipsOste UCO dp.cporv sXuos T6V TcdXsLtov. Strabonem quidem hic more suo non nulla orationi interposuisse non nego. Sed quae interiecit haec sunt: Xsyst — 'ATTIXOI. Minime vero parenthesis, quae vocatur, incipit a verbis: 6TS x«i 'AXx«tde sq., quae verba cum

1) Apud Kramerum id admodum prave factum est (vol. III p. 34). Cuius scripturae se applicavisse Bergkium P. L. G. III p. 159 miror. Meinekium quidem verba a Kramerio in dubium vocata nec in ordinem verborum quidem recepit (III, p. 840).

antecedentibus tam arte contexta sunt, ut ab iis nullo pacto possint divelli.

Probatur igitur, non refutatur Herodoti temporum descriptio testimonio Straboniano, qui idem Alcaei fugam ante Periandri arbitrium cecidisse testis est.

At unum hic maxime tenendum: universa narratio Herodotea non uno tenore continuata est. Si enim Herodotus superiorem de Hegesistrato memoriam perducere voluisset, minime ita perrexisset, ut universe iam dudum de Sigeo Athenienses et Mytilenaeos pugnasse denuo repeteret. Hoc omnino cogitari nequit. Quapropter eum hic more suo facta Sigei mentione bellum in transcursu commemorare de Sigeo olim inter Athenienses et Mytilenaeos gestum rectissime iam perspexit Valckenarius. Cogitur hoc necessario cum ex aliis causis, 1) tum ex temporum rationibus: quae de Pisistrati filio narrat Herodotus nullo pacto ante ol. 48, 4 - 585, quo anno Periandrum mortem obiisse constat, accidisse possunt. Herodotus igitur, quin hic, sicut saepissime, superioris belli memoriam obiter repetiverit, non est dubitandum.

Itaque Rohdus duorum bellorum, quorum hic mentio facta esset, memoriam acerrime nobis distinendam esse iusto mihi statuere videtur iure: scilicet superioris, Periandri arbitrio confecti et recentioris, quod Pisistratus et filius eius spurius Hegesistratus gessissent. Sigeum vero, Periandri arbitrio Atheniensibus addictum, postero tempore rursus Mytilenaeorum factum esse, satis vel inde adparet, quod Herodotus Pisistratum oppidum illud vi a Mytilenaeis expugnasse ipse perhibet V, 94: ^f^stov T6 stXs Iistoi'oTp«TOC «tXp-Tj Tc«pd MoTtXrjvaftov. Itaque si

1) Cohaeret inde a verbo *enolifieov* usque ad finem c. 96 ita inter se tota narratio, ut incisionem nulla parte facere possis.

Herodotum verbis ερωξευον ydp ex TE 'A/tXXrjtou TCXIOC 6a|xe-
dvevot xat StYsfou yp6w> iizl aoyybv Mozikryaioi TS xa| 'Adrjvarot
sq. ad superius bellum strictim repetendum transiisse recte
statuimus, omnes iam et rerum et temporum difficultates eva-
nescunt.¹⁾

Atque quoniam universe duo bella, temporis spatio inter
se diiuncta, nobis separanda esse cognovimus, quidnam veteres
scriptores de superiore bello tradiderint, accuratius iam perlu-
stranda sunt. Uberiora de his rebus exstant apud auctores tres:
Herod. V, 94 sq. Strab. p. 600. Diog. L. I § 74. Acce-
dunt his nonnulla testimonia viliora, quae tamen ad singula
belli momenta acrius pernoscenda liaud parvi aestimanda sunt.

Bellum cum Atheniensibus susceptum Mytilenaeis initio
haud prospere cessisse Strabo testis est. Refert ille Pittacum,
quem Mytilenaei contra peregrinos advenas emisissent, infeliciter
aliquamdiu cum Atheniensibus pugnavisse. Quod non est, cur
in dubitationem vocemus, cum omnino Athenienses Sigeum op-
pidum et occupantes et tuentes satis firmo praesidio usi esse
videantur. Mytilenaei quam male ab iis accepti sint, gravissimi
testes Alcaei illi exstant versus, quos admodum quidem mutila-
tos idem nobis conservavit Strabo. Eius narratio, cui cum He-
rodotea nulla ratio intercedit, ex ipso Alcaei carmine fluxisse
videtur, cuius quidem duobus versibus a Strabone relatis fere
idem continetur, atque Herodotus enarrat. Tradit quidem sub-

1) Permiscuit res etiam Plehnius, Lesbiaca p. 53 cum
ipsa haec Herodoti verba ad Hegesistrati bellum referret. Sed
totus hic liber hodie vix quidquam potest valere, cum auctor miro
quodam modo omnes difficultates aut circumierit aut praetermit-
tendo evitaverit. Nec magis ea, quae Bergkii (Gr. Lit. G. II p.
272 Adn. 2Hir.) de Alcaei fuga ab Herodoto relata protulit compro-
bare possum. Idem autem de Petersenio (de hist. gent. Attic
p. 122) et Steinio (adn. ad. Her. V, 94) valet.

inde Herodotus, Alcaeum carmen istud Melanippo cuidam
Mytilenaeo misisse. Sed talis rei notitiam non est, cur non ex
ipso poemate percipere potuerit. Itaque fieri potest, ut nar-
ratio Herodotea item ex solo Alcaei carmine fluxerit, quamvis
quidem vel alios fontes illi suppeditasse minime negaverim.¹⁾

Ipsium bellum qua ratione inter utrosque gestum esset,
optime exposuit Herodotus V, 94: ερωξευον rdp ex Te 'Ayik-
XTJOU To6'Xtos 6pue6>evot xat Ziyzloo yj>6vov eVt atr/vov MOTIXYJ-
vawt TS xat 'Aftvjarot, ot uev dreatTeovTS? TYJ x ^ W » 'A&rjvarot
81 OOTE aoYT'vtoax6uevot. Cum enim Athenienses Phrynone duce
Sigeum occupavissent, Mytilenaei in loco vicino Achilleum ca-
stellum muniverunt, unde oppugnarent Athenienses. Refert enim
Strabo p. 600: Tfuatov 8e <|>t=6aaai)a(yrpw 6 AYjuYjTptoc taTopoovTa
ex Twv X(0wv Ttbv I\$ IXfou lleptavSpov eTciTeixtaat T8 'Ay(kUm
ToVAftYjvafot?, [5oY]jiroovTa TOIC, Tcept HfTTaxov, eTctTetx^vat uev ydp
OTTO Ttbv MoTtXrjVafojv T6V T6TCOV TOOTOV T-O ^tystw, ob UYJV ex Xfiliov
TotooT<ov 008' 6TC6 TOO lleptdvSpoo. Timaeus qua re adductus sit,
ut Periandro Achillei exstructionem tribueret, exputari nequit.
Sed quamquam ne Demetrius quidem Scepsius magis habuisse
videtur, quam nos, quo Timaei illam sententiam infringeret,
tamen mihi ipsum hoc argumentum rab? Ydp Sv atpev}r]vat 8tatr/]-
TYjv TOV TcpoaTcoXeuoovTa^ sufficere videtur ad reiciendum Timaei
testimonium. Negat praeterea praefracte Demetrius Achilleura
ex lapidibus Iliacis esse exstructum, cuius rei memoria, cur non
ex optimo fonte manaverit ad Scepsium non video. Iam vero
cum etiam Plinius h. n. V, 33 Mytilenaeos ipsos Achilleum

1) Alcaei fugam multi ex recentioribus admodum perverse
aestimaverunt, cum Athenienses eo, quod Alcaei scutum in templo
suo suspendissent, demonstrasse putarent, haud parvi duci a se
poetae virtutem (Ulrici, Gesch. d. hell. Dichtk. II p. 353. Plehn,
Lesb. p. 170. Schoene l. 1. p. 750). Qua de re quomodo veteres
iudicaverint ipsi, ex Plutarcho (de Her. mal. 15) satisconspicuum est.

exstruxisse adsentiatu^r Demetrio, quin Timaei illud testimonium falsum sit, vix potest dubitari.¹⁾ Adicit de Achilleo Strabo p. 600: 'AytXXstov o eaitv d' Td-rcoc sv tp T6 'A/tXXstoc fvxrjfxa, xai-otx(a ftxpd quibuscum optime congruit Plinius 1. 1.: ‚fuit et Achilleon oppidum iuxta tumulum Achillis conditum a Mytilenaeis et mox Atheniensibus ubi classis eius steterat in Sigeo'.²⁾

Videmus igitur Athenienses et Mytilenaeos duobus illis locis pro receptaculis utentes satis diu ita inter se pugnavisse, ut Mytilenaei territorium ab Atheniensibus occupatum reposcerent, Athenienses possessione non cederent. Ita Herodotus. Elucet liquido ex eius verbis, id, de quo inter utrosque ageretur, fuisse Sigeum.

Aliter Diogenes, qui de illo bello haec habet: Kat rapt TYJC 'A i tXXetTtooc ytopac txa/ofj.svcov 'AOvjvatojv xat MuTtX7]va(tov, soTpaTrjYst jxev atkdc (OfTTaxdc), 'Adrjvadov oe Opuvtov TcaYxpaTta-

1) Clinton F. H. I p. 219 quidem Timaeo auctore Periandrum ipsi bello interfuisse sumit: cum enim bellum per longinquum tempus gereretur, fieri potuisse, ut Periander ante aliquamdiu particeps, postea arbiter esset. Sed hoc quam parum verisimile esset, iam perspexit Demetrius. Schoenium miro modo disertum ipsius Demetrii testimonium effugit p. 749: ‚Die Lesbier befestigen Achilleum (Spuren dieser Thatsache in der Behauptung des Timaeus bei Strabon und ausdrückliche Beglaubigung bei Plinius)'.
 2) Parum recte auctorem suum expressit Solinus p. 187, 12 Momms.: In Rhoeteo litore Athenienses et Mytilenaei ad tumulum ducis Thessali Achilleon oppidum conderunt, quod propemodum interiit. Steph. Byz. s. v. 'J^ttA«o? fqofjog habet: SGTI xal nbXig sv TO~ Ziy sio^AxiXXsiov, id quod sine dubio corruptum est. Codices quidem Stephaneos consentire inter se omnes subministrat mihi Boysenius. Quid hic desideretur, Strabonis verba indicant p. 596: TOV fisv ovv ""Axillioq xai ISQOV SGTI xul jvt)fiu nQog iw Ztysio. Quamquam quomodo corruptela contracta sit in S^ephanos, difficile est divinare. Possit forte cogitari nbfog sv rw Ztysiw pro n|r|Giov TOV 2I-yslov (solet quantum video, apud Stephanum nXtjGiov semper cum genetivo copulari) scriptum esse, sed cum antecesserit Achilleum xibfirj, sequatur <PQOVQIOV et Tonog, ne hic quidem nbfog extinguendum videtur. Fieri potest, ut Stephanus pro nbXtg sv TW liysitp scripserit nbXig syvg 2tysiov.

r)]C oXofXTCtovt'x7]C. ilov^i)eTO 8s fxovofxa-/7;aat Tεp6c atkov xat o(x-TOOV r^OJV OTO TTJV daTzihx, Xa9pa(o)C Tcepi^aXe T6V (bpuvojva xat xTe(vac dvea ojaaTO T6 j(ojpt'ov. "Tarepov fxeV Tot cp^atv 'Aic oXXd-oojpoc h xo'c Xpovtxote StaStxaaaii^vat TOUC 'Ai)7jva(ouc Tcept TOU /top(ou Tεp6c TOUC MuTtXyivatouc dxouovTOC TTJC OXTJC OsptdvSpou, 8v xat TOTC'AOTJV a(otc icpoaxptvat.

Concluserunt hinc homines recentiores cum alii tum Rohdus Achilleum, Mytilenaeorum castellum, illo bello in discrimen venisse. Rohdus quomodo rem finxerit in M. Rh. XXXIII p. 216 sq. enucleate exposuit. Liceat mihi, ne mea culpa res fiat obscura ipsa eius referre verba: ‚Liest man alle drei Berichte unbefangen durch, so ergibt sich, glaube ich, folgender Verlauf der Kämpfe. Sigeum, eine Grundung der Mytilenaeer, nehmen die Athener unter Phrynonidas,') sie bedrohen auch Achilleum, eine andere mytilenaeische Besizung. Pittacus stellt durch Besiegung des Phrynonidas das Waffenglied der Mytilenaeer wenigstens so weit wieder her, dass der gemeinsam gewählte Schiedsrichter Periander nur Sigeum, nicht auch Achilleum, den Athenern (welche S. thatsächlichbesetzt hielten) zuspricht. Später gewinnen aber die Mytilenaeer Sigeum doch wieder; Pisistratus nimmt es ihnen mit Gewalt ab und setzt seinen Sohn Hegesistratus dort als Tyrannen ein, welcher gegen die in Achilleum sitzenden Mytilenaeer seinen Besitz in fortwährenden Kämpfen zu behaupten hatte, ihn aber wirklich behauptete bis zur Ankunft des Hippas. — Bei dieser Darstellung geschieht keinem der Zeugen Gewalt; alles greift wohl in cinander, wenn man nur annimmt, dass Laertius in dem Excerpt aus Apolloddr sich ungenau ausdrückte, wenn er den Periander Achilleum (statt Sigeum) den Athenern zuertheilen liisst.'

1) Nescio qua re nisus Rohdus identidem hanc nominis formam usurpaverit.

At dubito, num discrepantiam in Diogene ita explanari liceat, ut Rohdus fecit, qui eo, quod Apollodori testimonium parum accurate a Diogene exscriptum esse coniecit, omnes sibi enodasse videtur difficultates.

Quin immo proficiscendum in his rebus restituendis ab eis, quae cognita habemus et comperta. Refert Diogenes expressis verbis gravissimum Apollodori testimonium, ex quo id ipsum, de quo inter utrosque ageretur ycopfov Atheniensibus tributum esse necessario cogitur. Utrum autem x[^]P[^] id fuerit, quod illo bello in discrimen venerit, supra vidimus. Habemus praeterea disertum Herodoti testimonium, unde ipsum Sigeum Periaudro arbitro Atheniensibus adiudicatum esse comparet V. 95: xaTr)XXaße 8e cboe, vsusaOat sxaTlpooc TTJV lyow SIYSIOV uev vuv OTOJ ifivsTO UTC' 'Adrjvatotot. Nec Rohdus ipse quin Apollodorus cum Herodoto consenserit dubitat. Hoc tenendum est. Iam vero ab hac re si in illustranda Diogenis narratione proficiscimur, Diogenem inter se pugnancia retulisse patescit. Cum enim ycopfov illud, quod Pittacus recuperaverit, ab eo, quod Periaudro Atheniensibus attribuerit, minime discerni possit apud Diogenem, Athenienses arbitrio illo accepisse Achilleum, necessario hinc cogatur. Hoc autem aperte falsum est. Infringit igitur Diogenes ipse superioris sui testimonii vim. Itaque cum in eius narratione solus alteruter locus rectus possit esse, in utro erraverit, patet.

Accedunt consentientia ceterorum scriptorum testimonia (a Rohdio quidem prorsus neglecta) quibus Atheniensium illam et Mytilenaeorum controversiam non de Achilleo, sed de Sigeo fuisse, aperte indicatur: Scholiasta ad Aesch. Eum. 398 MUTI-XrjvaFot i/xdyovzo xcp6c 'AOrjvatooc Tcept TcoXeoJC SIYSIOU sq. Plutarchus de Her. mal. c. 15 noXeueovTojv Ydp 'AOrjvauov xai MoTiXYjvatW Tcept 2tYe(oo sq. Polyaeen. I, 25 nrtaxoc xat <Dp6vcov suovoudx&ov

StYsfoo TcIpt sq. Suidas s. v. ntTTaxdc: y.al <Dptjv<ova oTpaYrjvov 'AOYjvafojv TcoXsuouvTa uTesp TOU Stystou sq. Testantur universi hi scriptores uno ore id quod supra effecimus. Strabo quidem cum Pittaci contra Phrynonem certamen referret, qua de re pugnatum esset, nominatim non adiecit, sed superiora eius verba TOUTO 81 (Stystov) xaTsopv usv 'AOrjvatbt (hpuvcova T6V 8XuuTCto-vtxrjv TceutpavTec- Asa(3t'cov ITCl 8 tx aCo |xiv (ov ays86v Tt TYJC aouTcd-arjc TptpdSoc tam plane conspirant cum Herodoti testimonio ITCO-Xlusov ydp sx TS 'AytXXYjfoU TcdXtoc 6pus6uevot xat StYsfou yp6wv STCl au/v6v MuTtXrjvaFot' TS xat 'AOYjvaFot, ot uev dicatTlovTec TYV Xojprjv, 'AOrjvaFot 8s OUTS auYYtv<oax6uevot, ut qua de re etiam ille controversiam istam fuisse putaverit, minime possit ambigi.

Errorem Diogenis esse me iudice iam denegari nequit. Nihilo secius vel unum liceat subiungam ultimum. Quippe ratiocinationem Rohdianam si sequimur vel in aliam haud parvam mihi incidere videmur salebram. Cogitur enim inde — ex Diogenis quidem testimonio v.al xTefvac {lItcaxoc) «veocooaTo T6 /topfov magis quam ex Rohdii verbis ‚sie (die Alhener) bedrohen auch Achilteum' — quae quo solo nituntur Diogenis testimonio non plane respondent — Mytilenaeos quod Sigeo obstruxerant, Achilleum castellum, ante ipsam Pittaci victoriam iam semel amisissc, id quod nec traditum est usquam nec levissimam habet veritatis speciem. Quae difficultas Rohdio sane fuit respicienda. Diogenis autem verba quomodo aliter interpretemur equidem non video. Sed iam subsisto.

1) Dunckerus quoque adsentiens Rohdio Diogenis testimonium quamvis dubitanter et elevavit et dilatavit G. d. A. VI p. 135: ‚Phrynon bedrangte die neue Feste, als Pittacus, von den Mytilenaeern zum Strategen gew&hlt mit den Lesbischen Schiffen herbeieilte, den Phrynon im Zweikampfe besiegte und tOdtete und Achilleion rettete' et p. 274 sq. ‚Aber der Krieg lief unglücklich für die Mytilenaeer, statt Sigeion wieder zu gewinnen, schienen sie auch Achilleion verlieren zu sollen. Die neue Feste war hart von den Athe-

Laborare Rohdii sententiam quantumvis speciosam ostendisse mihi videor. Immo Diogenes non tam in Apollodori testimonio excerpando, quam in iis, quae supra retulit ipse, parum videtur fuisse religiosus. Solum hinc duplex illa Diogenis cum ceterorum scriptorum testimoniis et cum Apollodoro ipso discrepantia et orta esse et illustrari potest.

Id, de quo inter Athenienses et Mytilenaeos eo bello actum est fuit Sigeum. Mytilenaei autem si omnino quidquam Pittaci victoria recuperaverunt, solum recuperavisse possunt Sigeum. Hoc iam ex omnibus quae illa de re devenerunt ad nos necessario cogitur. Quamquam Diogenis illa socordia unde repetenda sit nescire me fateor. Ommemoratur autem 'AxtXXstrtc X<bp« nisi hoc Diogenis loco omnino nusquam. Herodotus, Strabo, Stephanus non nisi 'AyJXXstov oppidum noverunt, quod eo loco, quo Achilles sepultus esse credebatur, exstruxisse perhibebantur Mytilenaei. Iam vero cum omnes scriptores controversiam istam de Sigeo fuisse consentiant, Diogenis 'AxtXXSrtc X<bp« fortasse nihil aliud significat atque illa 'IXtdc /cbp«, de qua Herodotus Athenienses et Mytilenaeos ipso eo bello contendisse testis est: ('Albjvaibt) dTcoSstxvuvTsc TS X6'Y<O ouSsv pdXXov AtoXsuat p.sTs6v Trfi 'JXtdSoc yutpq? rj ou x<t acpfat.

Iam me converto ad ipsum Periandri arbitrium. Commemoratur causa ista apud eosdem tres auctores: Herod. V, 95. Strab. p. 600. Diog. L. I § 74. Brevissimus Strabo de ea re (ut capitis insequentis verbis Tctbc rdp Sv «tpsi)rjv<t 8t<t

nern bedrängt, da wurde Pittacus etc.' Tali modo diversissima testimonia inter se conglutinari non debent. Canonem Dunckerianum secutus est etiam Busoltius Gr. G. I p. 514: „Es handelte sich namentlich um die Behauptung der Veste Achilleion, welche von den Mytilenaeern nordwärts von Sigeion am Ausflusse des Skamandros erbaut und anscheinend ernstlich bedroht war."

TYJTYJ T6V TcpoaTcoXsp.ouvT« satis evincitur) auctore Demetrio: MEVOVTOC 8' iii TOU TCOXSXOU HsptavSpoc St<tTYjTrjc «ipsdstc 6TC6 dtt- qdFv IXuas T6V TcdXsu.ov. Uberior Apollodorus apud Diog. L. I § 74: "YaTspov pivTot cprjatv ' ATCoXXdStopoc lv TOIC Xpovtxote 8ta- 8tx«adYJvat TOUC 'Adrjvatouc Tcspt TOU xtopfou Tcpc TOUC MuTXrjvatouc, dxouovToc TYC Sfxrjc nsptdvopou, 8v xat TO'C 'A&rjvatoc Ttpoaxptvat.

Apollodori testimonium Kliiberus (Quellen Diodors p. 27 sq.) ad Demetrium Scepsium revocavit: „Dass Apollodor, welchen Diog. an unserer Stelle citirt, aus Demetrius (in adnotatione: dariiber kann gar kein Zweifel sein) seine Nachricht schopfte, ergiebt sich daraus, dass Demetrius bei Strabo dasselbe wie Apollodor bei Diogenes erzahlt und nach Strabos Zeugniss Apollodor das Meiste dem Demetrius entlehnte.' At Kliiberus cum in tota sua commentatione, tum in ipsa hac re admodum pravam secutus est rationem. Primum enim Strabonis et Apollodori testimonia omnino non congruunt inter se. Apollodorus Strabone multo et accuratior et plenior. Velut de ipso arbitrii argumento apud hunc nihil. Iam vero quod Kliiberus, ut Demetrium in hac re ab Apollodoro compilatum esse efficeret, ad Strabonis testimonium provocavit p. 339: Taura 8' oby 5(i.oXoYsr TOIC U~6 TOU ^xYjepfcu AYjp-YJlpfu XsYOjssvotc, uap' ou LtsTacepsi Ta zXsTaT« ('ATcoXXddtopoc), ipse incidit in salebram. Spectant enim Straboniana illa, quae adfert Kliiberus, solum ad Apollodori commentarium Homericum, minime vero ad Chronica, de quibus hic agitur (Diog. L.: 'ATcoXXdStopoc h TOIC Xpovtxofc). Praeterea, si Strabone teste plurima a Demetrio mutuatus est Apollodorus, ad unamquamque rem hinc redundat nihil, id quod ipso eo, quod Kliiberus (incommodissime illud quidem) elegit exemplo probe demonstratur (Strab. p. 339).

Periandri arbitrium omnino res apud omnes pervagatissima videtur fuisse. Cuius rei memoria quam diu in ipsis

illis regionibus perduraverit', inde satis cernitur quod vel quarto ante Christum saeculo Tenedios cum Sigeis ambigentes ad Periandri arbitrium provocavisse constat'). Itaque non video, cur Apollodorus, cum Chronica sua componeret notitiam illius rei, etiam Herodoti testimonio satis celebratae, potissimum e Demetrio perceperit. Certa nimirum de Apollodori auctore proferre non licet neque in re aliunde satis comperta refert; verumtamen multo probabilius est Apollodorum, sicut pleraque in Chronicis, ita haec quoque ex Eratosthenis libro transscripsisse.

Iam venio ad gravissimum testem Herodotum, qui rem satis dilucide ita exponit: *ΜοστXYjvafouc* Si xat 'AdYjvafouc xaxYJX-Xafe nep(av6poc, 6' KutfiXou' xouxto ^cip 6tatXYjXYj £Tl£xpdTcovxo• xaxYjX-Xaf£ 8s tboV v£u.£o9at ixaxlpous XW lyouat. Siyeiov uiv vuv ouxto iylvexo UTC 'Adrjvafotat. Nec tamen defuerunt, qui disertam hanc narrationem studerent labefactare. Velut Schoenius contra consentientia Apollodori et Herodoti testimonia Periandrum Atheniensibus omnino quidquam addixisse praefracte negat p. 749: „Nach dem ersten Kriege in der 42° oder 43° Olympiade war Mytilene durch den Sieg des Pittacus und die Entscheidung des Periander im Besitz von Sigeion geblieben.' Herodoti enim verba *SIYSIOV* uiv vuv ouxto *i-(hs.-o UTC 'A&Yjvafotat* ex errore orta esse, superiore ipsius Herodoti narratione probari. Apollodorum vero, utpote qui idem-Periandrum Atheniensibus agrum adiudicasse traderet, perversum hoc testimonium ex perversa Herodoti narratione hausisse. Ergo neutri fidem habendam¹⁾.

1) Aristot. Rhet. I, 15 : *ολογ 'Ad-gvaiot 'OIJLT)QU) fiaQTVQt sxQr)avto TTSQI Za/Xafitvog xai TsvsStot svayxoq ITeQtd v SQIO TU> KoQtw&tuj itQog Stytsyig.*

2) Probatur durum hoc iudicium his p. 748: „Wider ihn (Apollodor);spricht der Umstand, dass die Lesbier sich nach einem vollständigen Siege schwerlich dazu verstanden haben wQrden, das wiedergewonnene Gebiet dem besiegtten Gegner wieder auszuliefern.

At certissima, quae illorum temporum memoria nobis conservavit, hoc modo neglegi non licet. Levidensis illa Timaei, quam Demetrius iam satis confutavit, narratiuncula omnino nihil valet contra gravissimorum scriptorum cum Apollodori tum Herodoti expressa testimonia, quorum uterque Periandrum Atheniensibus agrum addixisse adfirmat. Sigeum igitur quin illo arbitrio legitime Atheniensium factum sit, dubitari nequit').

Iam unde defleximus revertamur. Tradiderat Diogenes, ut supra vidimus, Pittacum Phrynone interempto Mytilenaeis territorium amissum recuperasse. Eedundavit autem ex iis, quae illic disseruimus, nisi Sigeum tunc territorium nullum in discrimen potuisse venire. Iam vero cum his si Herodoti testimonium: *xax^XXa^e 8e io6e, veueaOat exaxlpouc XW l'youat. Ilftiov piv vuv o6'xto £Y£V£xo UTC 'AdYjvafotat* conferimus, Sigeum etiam ante ipsum Periandri arbitrium iam in Atheniensium potestate fuisse cogitur. Quod gravissimum summi auctoris testimonium

Ferner giebt die durch Demetrius angefochtene Bemerkung des Timaeus bei Strabon, Periauder habe den Lesbiern zum Schutze Achilleion erbaut, wenigstens einen indirecten Beweis dafur, dass Periandros als den Lesbiern geneigt angesehen wurde, was wohl wieder aus dem fur die Lesbier ginstigen Resultat seines Schiedsspruches gefolgt worden ist.' Pergit igitur statim Schoenius: „Alles fuhr zu der Annahme, dass der Sieg des Pittacus die Wiedereroberung von Sigeion zur Folge hatte, und dass, als man spater vom Waffenkampfe zu diplomatischen Verhandlungen Ubergang, der Entscheidung des Periandros auf Aufrechterhaltung des status quo lautete.' Eandem opinionem vel nuper amplexus est Gustavus Gilbert Griech. Staatsalterth. II (Lips. 1885) p. 163.

1) In eundem atque Schoenius errorem incidit Curtius Gr. G. I p. 349: „und nach langeren Streitigkeiten, in welchen Periandros als Schiedsrichter angerufen wurde, behielten beide Theile ihre dortigen Besitzungen; Sigeion aber blieb den Mytilenaeern.' Eduardus Meyer Geschichte von Troas p. 82 ipsorum testimoniorum excutiendorum munus omnino non suscepit: „Dieselben (die Kampfe um Sigeion) sind neuerdings von Schone so erschopfend behandelt worden, dass ich mich darauf beschränke, die Resultate seiner Untersuchung zu geben.'

(videaris sane tibi ipsius arbitri audire verba)¹⁾ minime aut labefactari aut conscindi licet. Praeterea autem admodum mirificum est de toto illo Pittaci certamine apud Herodotum omnino exstare nihil. Unde igitur haec inter eum et ceteros scriptores discrepantia et orta et explicanda est?

Refert hoc loco ea ipsa, quae de Pittaci certamine singulari tradita sunt paullo accuratius examinari. Commemoratur res a compluribus quidem scriptoribus, quorum tamen omnium testimonia ineunte imperatorum aetate altius repeti non possunt²⁾. Atque si iam ea, quae seriores retulerunt, mittimus,

1) Confer ad haec Herodoti (I, 54) narrationem de Delphorum illo, quo Croeso *ἡ Qoflavxeiav* detulerunt decreto. Schubertus, *Geschichte der Koenige v. Lyd.* p. 90. Gutschmidius, *Goettg. gel. Anz.* 1885 p. 236.

2) Diod. IX fr. 18 Bekk. Strab. p. 600. Fest. p. 285 M. Schol. Aesch. Eum. 397. Diog. L. I §74. Suid. s. v. *mnxuxbg.* Plut. de Her. mal. 15. Polyæn. I, 25. Iul. African. s. ol. 36. Euseb. trans. Arm. s. ol. 43, 3. — Equidem minime facere possum, ut violentae et contortae Klitberii argumentationi adsentiar, qui ut totum fere Diodori librum IX, ita adeo hoc fragmentum Ephoro vult vindicare. En eius ipsius argumentationem: conlatis Strabonis et Diodori testimoniis (ceterorum scriptorum nulla habetur ratio) Klitberus l. 1. p. 26 sq. inde, quod Strabo Phrynonis morte relato his perrexit: *fiεovvrog <P ixi xov nolefxov JJeQiavdQog diuixrariQ aiQe&eig vnb uLafov ilvoe xbv nbleiov*, Diodori vero epitomator agri adsignationem Pittaci victoriae subiunxerit, Diodorum Pittaco et Mytilenaeis indulgisse concludit Ephorumque ab eo exscriptum esse sumit, quippe qui ipse Aeolus foverit Aeolos. At minime ex eo quod agri adsignatio apud Diodorum cum Pittaci victoria copulata est, Diodori auctorem Pittaco potissimum indulgisse concludendum est. Qui nexus rerum omnino ita est consentaneus, ut perversissimum sit in ea re ullam exquirere rationem. Si Valerium Maximum (VI. 5 Ext. 1) inspexisset Klitberus, eum perinde duo illa facta iuter se contextuisse reperisset. Diodori illud testimonium unde haustum sit nos iam non magis possumus definire, quam Verri Flacci vel Valerii de hac re narrationes ad certos revocare auctores. Ac valet idem de narratione Straboniana. Nam etsi Strabonem in Troadis descriptione universe quidem Demetrii librum compilasse nemo qui rem accuratius perlustraverit negabit, tamen singula spectanti permulta vel ipsis his partibus occurrunt, quae ad Demetrium nullo pacto possint referri. Flagitabat ipsa libri indoles, ut haud pauca aut de suo aut ex scriptoribus Demetrio

unus, qui contexta narratione illius causae memoriam servavit, reliquus est Strabo. Ceteri eiusdem aetatis scriptores modo obiter rem attigerunt. Iam vero narrationem Strabonianam si acrius perlustramus, haud pauca occurrunt, in quibus summo opere offendendum sit. Imprimis Pittaci armatura admodum videtur esse admirabilis. Est enim ille prorsus iisdem armis instructus, quibus retiarii contra myrmillones pugnantes solebant uti. Quod genus armorum artissime cohaeret cum ipso eorum, qui retiariis opponebantur, adversariorum adparatu. Perebant enim hi piscis effigiem in¹⁾ galea, quippe quem reti proiecto peterent retiarii. Ita solum mirae illi retiariorum armorum aliqua ratio subest. Quod genus pugnandi quo tempore primum divulgatum sit certo non potest describi. Sed ineunte imperatorum aetate armorum illam iam communi in usu versatam esse et titulis et scriptorum testimoniis satis demonstratur.²⁾ Duravere tum certamina illa usque ad ultima imperii Romanorum tempora: sequentibus saeculis eorum memoria saepius a

recentioribus petita adiceret Strabo. Itaque permulti loci certo auctori omnino non possunt vindicari, velut ipsa haec de Pittaco narratio, cum ex superioribus temporibus illa de causa ne levissimum quidem exstet vestigium, unde hausta sit, prorsus ignotum est. Omnium ceterorum scriptorum testimonia his temporibus longe sunt recentiora. Scholia Aeschylea quidem vetera, quo tempore composita sint, accurate non potest terminari, sed cum in iis iam Strabonis inventiatur mentio (Prom. 420), ne eorum quidem originem repetierim altius.

1) Verisimillimum est, myrmillones nomen traxisse a pisce *ἡ QofivQog*, cuius figura in ipsorum galea expressa respondebat reti adversariorum. Schol. Iuvenal. VIII, 200 Iahn: mirmillo armorum Gallicae riomen, ex pisce inditum, cuius imago in galea fingitur.

2) Commemorantur retiarii in duabus inscriptionibus Venenis (C. I L. IX, 465 et 466) quas ad ineuntem imperatorum aetatem pertinere videt Wilmanus *Exempla inscr.* II, p. 187. Sed probabile est hoc genus pugnandi ipsum iam aliquanto ante id tempus in usum Venisse, praesertim cum contra myrmillones, qui retiariis vulgo opponebantur, iam Licinius Crassus pugnasse feratur (Flor. IM. 20, 12).

scriptoribus et in titulis instauratur. ') Tam vero contra, cum retiariorum neque in libris neque in titulis ullam inveniamus mentionem, quae exeuntem aetatem liberae reipublicae excerserit, retiarios, sicut eorum adversarios, myrmillones ipso hoc tempore in usum venisse, a probabilitate non abhorret Ipsam retiariorum armaturam ex libris et ex monumentis satis habemus cognitam. Imprimis inter eorum arma nimirum rete referendum, a quo ipsum eorum ductum est nomen. Isidorus orig. XVIII, 54: ,retarius ab armaturae genere in gladiatorio ludo contra alterum pugnantem ferebat occulte rete,

1) C. I. L. VI, 631 multa gladiatorum genera recensentur, inter quae etiam retiarii enumerantur. De epigrammate sepulchrali in retiarium facto Welckerus egit in Sylloga epigr. Gr. p. 58 sq. Alterum eiusdem generis epigramma exstat apud Kaibelium Epigr. Gr. ex lapid. conl. 351. Nonnulla de his rebus congeserunt P. I. Meierus, De gladiatura Romana. Bonnae 1881 et Marquardt-Wissowa, Roem. Staatsverf. III 2 p. 533. I. Labi librum in hac causa consulere non potui, cum adeo bibliotheca Gottinensis eo careret. (Antiq. Monum. Bresciana).

2) Commemoranda hic gemma quaedam antiqua (depicta apud Welckerum, A. D. tab. XVI, 32) quae multos viros doctos exercuit. Fictus est illa in gemma vir, qui sola galea tectus, in saxo sedens gladio se expediturus est ex reti, quo totum eius corpus implicatum est. Ante hominis pedes scutum conspicuum. Qua gemma Winckelmannus (Mon. In. II p. 223) Phrynonem a Pittaco irretitum, Viscontius (Iconogr. Gr. I c. 2 § 6) myrmillonem a retiaro impeditum repraesentari sibi persuaserunt. Sed utrumque erravisse Chabuillet (Rev. Archeol. VIII p. 412 sq.) ostendit, qui tamen ipse in eo acquievit, heroicam quandam hic intellegendam esse figuram. Atque etiam Welckerus (A. D. II, p. 333) dubius haesitat, quidnam gemma ista repraesentatum sit. Verisimillimum denique ei videtur, figuram istam ad ignotam quandam narrationem pertinere. Quisnam hic fictus sit ne ego quidem pro certo adfirmaverim, sed cum ipsum rete (plane diversum ab iis, quibus apud Winckelmannum retiarum instructi sunt) forma prorsus accedat ad id, quo Vulcanus Martem et Veuerem impediens in gemma quadam Berolinensi expressus est, haud scio an ratio aliqua inter ambo ista opera intercedat. (Toelken, Erklær. Verz. der vertieft geschn. Steine d. k. Preuss. Gemmensammlung. Cl. III Abth. II u. 399). Quamquam urgere hoc nolo, praesertim cum non plane absit suspicio, quin gemma Berolinensis recentioribus demum temporibus confecta sit.

quod iaculum adpellatur, ut adversarium cuspede insistentem operiret implicitumque viribus superaret.' Praeterea retiarium tridente sive fuscina usum esse, multorum et scriptorum et monumentorum testimoniis constat. Adparet autem inter arma retiarum saepissime in monumentis etiam pugio, a nullo scriptore commemoratus ille quidem. (Valer. Maxim. I. 7, 8 retiarum tribuit gladium, id quod prorsus nullo testimonio probatur). Iam vero cum hac retiarum armatura si Strabonis de Pittaci certamine narrationem conferimus, mirum vel primo obtutu comparet consensus. Quin etiam pugio, quo retiarios praeter fuscina usus esse solis edocemur monumentis, hic inter Pittaci arma recensetur: οVεσpov §' σfc •xow-iajjav xcpoxaXsaaLiivoo xoo <J>pjV(ovoc dXteoTixrjV dvaXa[3wv axsurjv aove8pap.e, xat toj p.sv dp.-cptj3X7)aTp<p') Tεspis(3aXs, TTJ Tpta(vY) 8s xat toj cjicpio(<o ?Tεtpe y.al dvs?Xs. Qui consensus sane satis est commemorabilis.

Dixerit forte quispiam miram hanc Pittaci armaturam seriis demum temporibus confictam et veteriori cuidam de Pittaci certamine narrationi (de qua quidem nullum vestigium invenitur usquam) admixtam esse. At haec suspicio ne levissimam quidem habet probabilitatis umbram, cum in ipsis antiquissimis, quae ista de causa exstant, testimoniis iam permixtus ille inveniatur adparatus. Devenit de talibus certaminibus inde a Pittaci aetate per totam insequentium saeculorum seriem usque ad ipsa ea tempora, quibus primum id genus pugnantium usu receptum est nihil ad nos.²⁾ Pittacum omnino

1) Prorsus eodem instrumento Plutarchus de soll. an. c. 26 *iiQnvQovg* pisces capi testatur, a quibus myrmillones, retiarum adversarii, nomen duxisse perhibentur.

2) Rectissime Welckerus A. D. II p. 332 de Pittaci illo certamine praedicat: ,Diese Thatsache steht für uns ganz einzeln da im griechischen Alterthum'. Videtur tamen armatura, quae Pittaco a Strabone et ceteris scriptoribus tribuitur, omnino numquam inter Gaecorum arma militaria fuisse. De tridente hoc satis comprobavit

umquam certamine singulari decertasse ne apud unum quidem scriptorem, aetate ista veteriorem, commemoratum est. Hoc certe respiciendum. Atque Herodotus praesertim, cum res ad ipsum illud Atheniensium bellum pertinentes enucleate enarraret, cur tandem, quaeso, Pittaci illud facinus militare pressit silentio? An in diiudicandis eius causis Plutarcho adsentimur malignitatis insimulanti Herodotum?

Wieselerus (Ind. schdl. Gotting. 1872/73 p. 8 sq.) Nec Diodori locum (XVII. 43) huc licet referri, cum ibi de piscatorum Tyrriorum machinis, non de pugnatorum Graecorum armis agatur. Quamquam rete, quod inter Graecorum adparatum venatorium et piscatorium inde ab antiquissimis temporibus fuit, iam apud Homerum per imaginem a feris ad homines opprimendos translatum est (E. 487: *firjnwg, wg utylciXivov uXovre nuvdyQov UVSQUCI SvGfieviecai SXWQ xal xvQjia yevrjad-e.*) Hinc vel Agamemnonis illa caedes illustratur, qui apud Aeschylum (Eumen. 438) *noixiXoig uyQevfiuci* interficitur a Clytaemnestra uxore. Quod quidem vix Aeschylo debetur ipsi. Nam ex quo Agamemno per vim fernineam mortem invenisse fugebatur, etiam machina ista addita videtur. Itaque in Orestia Stesichorea iam Agamemnonem tali modo occubuisse maximam habet probabilitatem (Robertus, Bild und Lied p. 176). Videmus autem hic eodem adparatu, quo ferae et pisces solebant irretiri (Ag. 1389: *unsiQov ufifilSXrjaxQov WGUSQ l%frvww.* Ch. 998: *uyQvfiia brfQoz*), perire hominem. Itaque Orestes Aeschyleus id ipsum, quo Agamemno pater modo erat interemptus, instrumentum tantum quod commendat praedonibus, quippe quorum animos maxime iuvat quam plurimos interfecisse homines (Ch. 1001). Quod cogitatione facillime potuit fingi, quippe cum ipsa furtiva hac machinatione modo mortem invenisset Agamemno. Minime igitur hinc licet concludi Aeschyli temporibus praedones re vera eiusmodi instrumentis latrocinia sua exercuisse. Redundat immo ex omnibus, quae apud Aeschylum proferuntur, talem retium usum tum fuisse insolentissimum. Utuntur quidem apud Herodotum (VII, 85) adparatu haud ita dissimili (*asiQrai nsnXsyfivsrjai*) Sagartii, *uveg vofidsg uv&Qwnoi* (idem de Sauramatis tradit Paus. I. 21, 8), at ut Orestes Aeschyleus mirum istud, quo pater occisus erat, instrumentum quo nomine adpellet vel cum qua re comparet, haeret incertus (Ch. 997 sq.), ita vel Herodotus ipsum illud genus pugnandi tamquam Graecis insolitum denotat. Ipsum rete tali modo iam umquam usurpatum esse neque Herodoto neque Aeschylo (quem quidem rerum Sigearum Herodoto non minus fuisse ignarum eadem edocemur trilogia) innotuisse videtur. Ex Hesychii glossa s. v. *emandasi*, cum quo spectet prorsus ignotum sit, ad hanc quaestionem adfluit nihil.

Quamquam rerum antiquarum investigatores Romani ipsum Pittaci certamen singulare ad retiariorum illas pugnans instituendas ansam dedisse adseruerunt, velut etiam mirum illud Herodoti silentium, ut aliquomodo illustrarent, iam homines veteres se torserunt. At valde dubito, num Verrius Flaccus, cum armaturae illius originem a Pittaco duxerit, inter eos, quorum iudicium aliquid valet, ullum inventurus sit subscriptorem.) Mihi quidem ex eiusmodi testimonio (Fest. p. 285 M): ‚Hoc autem genus pugnandi institutum videtur a Pittaco, uno ex septem sapientibus, qui adversus Phrynonem dimicaturus propter controversias finium, quae erant inter Atticos et Mytilenaeos, rete occulte lato; impedivit Phrynonem nihil redundare videtur, nisi veteres homines doctos operam suam in illustranda origine novorum illorum certaminum collocasse. Adparet enim liquido ipsa narrationis ratio ut ex Festi testimonio, ita vel optime ex Polyaeo (I. 25), qui eodem illo certamine descripto eadem fere sub finem adicit: *otov v.a| vov oi [xovou.oxo5vtec- Xtovov e'-/ooat, IltTTaxdc l8toaæev.* Iam vero cum ante ipsa haec tempora prorsus nihil de tali Pittaci certamine innotuerit, nescio an ita multum a vero aberremus, si totam illam rem eo demum tempore, quo retiariorum armatura inciperet celebrari novo huic generi pugnandi tamquam materiam subiectam esse suspicamus?) Cuius translationis origo

1) Cui Iustum Lipsium adstipulatum esse miror (Saturn. serm. II p. 99: ‚Origo et exemplum eius (retiarii)armaturae non dubie a Pittaco, qui inter sapientes. Ita enim ille ex provocatione cum Phrynone pugnavit'). Aliter rem interpretatus est Isidorus orig. XXIX c. 55: ‚Haec armatura sacra erat Vulcano. Ignis eoim semper aquam insequitur: ideoque cum retiario componebatur, quia ignis et aqua semper inimica sunt.'

2) Ipsa hominum veterum consuetudo, institutiones suas ac mores variis rebus a summa antiquitate repetitis et illustrare et comprobare, tritior mihi videtur esse, quam quae hic pluribus exponatur verbis. Sufficit unius admonuisse Callimachi, quem in

haud scio an posita fuerit in tropica aliqua poetarum Graecorum dictione, quos ad imagines rem venatoriam vel piscatoriam continentes quam libentissime adspirasse permultis edocemur exemplis.) Quid si eiusmodi versus: $\rho\tau\iota\ \Pi\tau\iota\ \text{Ipoia}\gamma\ \text{-}\rho\upsilon\pi\omega\iota\gamma\ \text{efiol}\zeta\ \text{crce}\Upsilon\langle\upsilon\upsilon\upsilon\upsilon\ \text{OLXTOOV}$ sq. (Aesch. Ag. 344) vel consimiles, quibus Pittaci aliquod factum forte persecutus erat vel Alcaeus vel alius poeta, ansam dederunt ad eius narratiunculac fictionem, qua retiariorum originem seriore aetate illustrabant antiquarii Romani? Quod si recta est suspicio haec nihil admirabimur, quod ipso retiariorum adparatu uti videmus Pittacum. Bxplicatur autem hinc ctiam mirificum illud Herodoti silentium nec non explanantur hoc modo facillime omnes inter eum et posteriores scriptores discrepantiae. Iam vero quaenam ipsa ea res fuerit, quac narrationi nostrae subiecta sit, me iudice exputari iam non potest, praesertim cum ne Herodotus quidem, peritissimus istarum rerum testis, ullam nobis praebeat ansam. Sed iam subsisto. De narrationis origine alii haud scio an iudicent aliter: ad res gestas tamen restituendas ea nequaquam utendum esse, fore ut concedatur spero.

Ceterum ad diiudicandum ipsam cam, quam nobis proposuimus, quaestionem, sitne falsa an recta opinio mea omnino non attinet, cum id quod addidit Diogenes, Pittacum Mytilenae is victoria sua territorium amissum recuperasse, vel per se nullo pacto factum esse possit. Coharet tota haec quaestio artissime cum agri illa adsignatione, quam post Pittaci

primo Aetiorum libro variorum agonum et certaminum causas prorsus 'eadem ratione tractavisse satis ex eius fragmentis conspicuum est (Schneider, Call. II p. 35—78). Quod Pittaci certamen singulare attinet, commemorabile vel hoc est, quod inter myrmillonum adversarios perinde ac retiarii Threces a veteribus scriptoribus recensentur.

1) Congessit eius generis complura Welckerus A. D. II p. 335.

victoriam habitam esse accepimus. Spectat huc imprimis testimonium Diodori,') qui Pittaco eius agri partem, de quo cum Phrynone decertavisset, a civibus adsignatam esse testis est IX fr. 18 Bekk. $\epsilon\tau\iota\ \tau\omega\omega\ \mu\omicron\tau\iota\chi\rho\iota\upsilon\alpha\upsilon\nu\upsilon\ \omicron\tau\omicron\upsilon\tau\iota\omicron\upsilon\ \tau\iota\delta\ \text{Ua-axio}\ \chi\gamma\ \text{ydpag, u-lp}\ \text{ffi}\ \text{ip.ovou.dxrjas}\ \tau\tau\upsilon\ \text{f}^{\wedge}\text{foziav}\ \omicron\omicron\chi\ \text{IWiaxo}$ sq, Quaeritur, quaenam fuerit $\gamma\&pa$ illa, de qua contenderit Pittacus? Achilleum isto bello in controversiam omnino non cecidisse, supra demonstratura est. Relinquitur igitur solum Sigeum. Ac congruit quidem hoc planissime cum Diogenis narratione, qui idem territorium, quod illo certamine in discrimen venisset, postea Atheniensibus adiudicatum esse, testem adfert Apollodorum.) Periandri vero arbitrio Sigeum legitime Atheniensium factum esse certo constat. Tradit vero Herodotus expressis verbis, Sigeum ante ipsum arbitrium iam in Atheniensium potestate fuisse. Sequeretur igitur, si Diogenis de Pittaci recuperatione narrationem cum Herodoti testimonio conglutina-remus, Athenienses ante ipsum Periandri arbitrium Sigeum denuo Mytilenacis eripuisse. Hoc autem quam parum sit verisimile patet nec quisquam memoriae id prodidit umquam. Praeterea vero quotusquisque, quaeso, sibi persuadebit, eum ipsum agrum, quem bello recuperavissent Mytilenaei, in arbitrio addictum esse Atheniensibus? Iam vero cum Periandro arbitro Sigeum in Atheniensium dicionem venisse constet, Mytilenaeorum adsignationem inter ipsam Pittaci victoriam et Periandri arbitrium cecidisse necessarium est. Hoc autem omni caret probabilitate. Nam Mytilenaeos, dum ipsum bellum gereretur (Strab. p. 600: $\rho\iota\upsilon\upsilon\upsilon\upsilon\ \omicron\ \text{Ixi}\ \chi\omicron\upsilon\ \text{TcoXe}>.00$

1) Perstrinxit rem etiam Plutarchus de Her. mal. c. 15 et praec. rei publ. ger. c. 27.

2) Expressit eandem rem Polyaeus (I. 25) Ita: $\chi\alpha\lambda\ \text{Zysiov}\ \text{io}^*5\ \text{Asa}\ \text{foig}\ \chi\omega\ \text{Uvia}\ \text{sdngvasv}$ sc. *nntaxog*.

Hep(av8poc StatTYjTrj? atpeffete UICO apyoh sXuas TOV TCOXSUOV) agrorum adsignationem decrevisse ne levissimam quidem habet veritatis speciem. Testantur praeterea cum Diogenes (I § 75) tum Plutarchus (de Her. mal. c. 15) agrum istum, quem cives Pittaco tribuerint, usque ad ipsorum tempora Htrcdxetov audire, id quod aegre quadrat in territorium, quod protinus post eam, quae ferebatur adsignationem Atheniensium factum esse constat. Redundat affatim ex omnibus his, ante Periandri arbitrium Mytilenaeos agrum Sigeum neque recuperare nec civibus suis adsignare potuisse.

At habemus etiam nunc, unde satis adpareat, quo tota memoria ista revocanda sit. Coharet Mytilenaeorum adsignatio apud Diogenem arte cum ipsa Pittaci aesymnetia, quam ei propter res bello Attico bene gestas obtulisse feruntur Mytilenaei. Quod rectum esse nequit. Nam solum temerariae Diogenis compilationi tribuendum est, quod ea, quae initio § 75 leguntur T6TS 8' ouv TOV Iltrcaxov tayuptbc ertuYjaav oi MuTtXYjvaFot, y.oX TYJ dpyffj eveyetpraav aoTco sq. narrationi de bello Attico subiuncta sunt. Comparet Diogenis error vel optime, si haec de Pittaci honoribus et imperio testimonia cum eis, quae infra (§ 79) de eius aetate ac morte scripta sunt, conferimus. § 75 verba quo pertineant gravissimis Aristotelis et Theophrasti testimoniis edocemur. Aristot. Pol. III. 9, 5: vjppv 8' ol uev 8td [3fou TYJV dpy/jv Taurrvj (aiauvrvjTetav) ot 8e ueypt Tvtbv tptasvto v ypdvtov r) TcpeSstov, otov S?XOV T6 TCOIS MuTtXrjvatbt LTtTTaxov Tcpe6s TOOC cpoYdoac tbv Tcpeoiar/jxsaav 'AvTtuevtSrjc y.al AX/atoc 6 TcofYjt^c. Dion. Hal. A. R. V, 73: ol fdp ataouvr^at xaXouuevot Tcap "EXXrjat T6 dpyoxov, tbc sv TOFC icspt paatXstac toTopet" 0e6c ppa-OTOC, atpsTOT" Ttvsc YJoav Tupavvot- rjpouvTO 8' aoTooc al TCOXSIC, OOT sfc ddptoTov yp6vov, OUTS oovey tbc, dXXd icpoc TO6C xatpouc, §Tc6Te 86fete aoutpepetv y.al eic TCOOV yp6vov tooTcep y.al MoTtXrjvafot TCOIS

S?XOVTO Htrcaxov Ttpoc TOOC tfuydSac TOUC Tcspt'AXxatov TOV TCOIJTYJV.) Cogitur ex locupletissimis horum scriptorum testimoniis, ea quae apud Diogenem de Pittaci imperio et honoribus scripta sunt, cum bello Attico omnino non cohaerere, sed ad posterius illud, quod contra exules gerebatur, bellum pertinere.

Exulibus devictis in ipsa Lesbo insula novae agrorum adsignationes factae videntur. Huc spectant, quae apud scriptores de agro illo Pittacio et de tyranni innocentia tradita sunt. Cuius rei antiquissimam memoriam apud Sosicratem¹⁾ invenimus, qui ctiam Pittaci dicti genuinam formam conservavit (Diog. L. I § 75) TO YJutou TOU TcavT6c TcXetbv (cf. Hesiod. Ip-ya 40). Hinc postero tempore ea, quae Diodorus habet (T6 ioov SOT! TOU TcXsfvov TtXetov) confecta sunt.²⁾ Omnino autem singulorum scriptorum de hac causa testimonia³⁾ si acrius perlustra-

1) Congruit cum his luculenter locus Strabonianus p. 617: *HiTiuxbg ef elg fiv ir)v TWV dvuGTciotv XUTUXGVIV e%Qr)Guio TTJ fiovaQ%la xal avibg, xaiuXicug Se dnedwxe Tjv uvtofoviiuv i-r) nbXei.* De ulla Mytilenaeorum largitione, post Pittaci certamen singulare facta, apud Strabonem nihil exstat. Relata Pittaci victoria ille subinde his pergit: *fiivovioy <f en TOV noXefiov IleQiuvdQog diutirjirjg aiQe&elg vnb iivwoiv eXvoe zbv nbXefiov.*

2) De eius aetate: H. Diels, M. Rh. XXXI p. 20 sq.

3) Haec admodum prave accepit Kluberus I. 1. p. 26.

4) Cum enim apud Diogenem (I § 75) Mytilenaei universe Pittaco agrum attribuisse dicantur, Diodorus (IX fr. 18 Bekk.) et Valerius Maximus (VI, 5 Ext. 1) agri recuperati dimidiam partem a civibus ei oblatam esse referunt. Iam vero alia memoriae mandaverunt Cornelius Nepos et Plutarchus, quorum ille (Thras. 4) multa milia iugerum, hic (praec. rei publ. ger. c. 27) quantum Pittacus voluisset ipse, cives ei adsignasse perhibet. Nec magis sibi constant, quae de Pittaco ipso tradita sunt, quem alii alia usum esse ratione testantur. Ita Diogenes Pittacum dis totum agrum vovisse, Sosicrates aequas partes singulis civibus adsignasse, Plutarchus tantum modo agri sibi sumpsisse, quantum hastae ictu contingere potuisset, Nepos centum iugera, Valerius denique eum omnino ab illo munere se abstinuisse refert. Iam vero cum inter dispersa haec singulorum scriptorum testimonia prorsus nulla intercedat ratio, ad certos auctores ea revocare nequeo.

verimus, certi quidquam numquam ea de causa constitisse videbimus. Quaecumque de illa adsignatione devenerunt ad nos, mirum quantum inter se discrepant. Etenim videtur vel hoc aliquid ad narratiuncularum illarum conformationem valuisse, quod Pittacus postea inter septem illos renumerabatur. Itaque quantum veri, quantum falsi singulis his testimoniis contineatur perdifficile est diiudicari. Hoc tamen ex omnibus iam satis mihi redundare videtur, inter eum agrum, quem Pittaco tradidisse ferebantur Mytilenaei et Asiaticam illam Atheniensium possessionem nullam umquam intercessisse rationem.

Omnino postero tempore ut Mytilenaeorum adsignatio (Diod.), ita vel ipsa Pittaci tyrannis cum eius rebus bello Attico praeclare gestis a scriptoribus copulata est. Cernitur hoc vel optime ex Valerii Maximi narratione¹⁾, qui non solum cum gravissimis Aristotelis et Theophrasti testimoniis, verum etiam cum Herodoto plane dissentit VI, 5 Ext. 1: ‚Verum ne alienigenae iustitiae obliti videamur, Pittacus Mytilenaeus, cuius aut meritis tantum cives debuerunt aut moribus crediderunt, ut ei suffragiis tyrannidem deferrent, tamdiu illud imperium sustinuit, quamdiu bellum de Sigeo cum Atheniensibus gerendum fuit. Postquam autem pax victoria parta est, continuo reclamantibus Mytilenaeis deposuit, ne dominus civium ultra quam reipublicae necessitas exegerat permaneret. Atque etiam cum recuperati agri dimidia pars consensu omnium offerretur, avertit animum ab eo munere, deforme iudicans virtutis gloriam magnitudine praedae minuere.‘ Hinc vel Diodori error aliquomodo illustratur. Videtur ipsius adsignationis memoria inter

1) Seriores scriptores (velut Isidorus Pelusiotas V, 6) quidquid de hac re confuse congesserunt in hac quaestione iusto iure possunt omitti.

omnes constitisse: eius causae autem postero tempore a scriptoribus confundebantur.

Atque ut iam breviter comprehendam, haec fere sunt quae de bello inter Athenienses et Mytilenaeos gesto clariore historiae luce mihi vidcantur collustrari. Circa septimi et sexti saeculi confinia Phrynone duce Atheniensium colonia in Troadem deducitur, quam eo tempore Aeolii Lesbii obtinent. Iuri possessorum legitimorum Athenienses variarum fabularum rationes opponunt, quarum frustra etiam nunc hinc illinc investigari possunt. Contingit Atheniensibus, ut Sigeo oppido munito potiantur, unde Mytilenaeos crebris vexant invasionibus. Mytilenaei, ut hostes arceant his demum, ut videtur, temporibus Achilleum castellum extruunt. Certatur tum satis diu et acriter utrimque. Quarum pugnarum unica memoria Alcaei carmine servata est, qui quam bello accepit calamitatem versibus mandavit. Sitne Pittacus in his pugnis cum Atheniensium duce certamine singulari congressus, in medio relinquo. Iam vero cum neutri neutris cedrent possessione, finium controversia arbitrio dirempta est. Periander Coriuthius, Cypseli filius, arbitri partes suscipiens utrosque id, quod tunc ipsum tenerent, servare decrevit. Accipimus Sigeum ita in Atheniensium possessionem venisse. Achilleum retinuerunt Mytilenaei. Certiora de Periandri arbitrio — velut quatenus ad Tenedum insulam pertinuerit — nescimus.

Atheniensium imperium quo tempore his regionibus extinctum sit non traditum est. Sed cum medio fere saeculo sexto paene totam istam oram maritimam Persarum copiae inundarent, tum etiam Atheniensium dominationi finem impositum esse satis verisimile est. Itaque quoniam litterarum monumentis plane destituti sumus, plura his de causis proferre nec licitum est neque hoc loco libet, cum homines recentiores, quae alii aliter

his de rebus divinaverunt recoqui parum referat. Constat hoc unum, eo tempore, cum Athenienses iterum his regionibus oculos suos adverterent, Mytilenaeos iam rursus oram istam sibi vindicavisse.

Itaque iam transeo ad alteram Atheniensium occupationem, quam Pisistrato duce factam esse Herodotus perhibet V. 94: ΠΙΣΤΡΑΤΟΥ οὐκ ἐβουλεύθη (e Lacedaemone) δὲ Τεγεάων Πύθωνος ἀποστῆναι τὴν ἰσθμὸν ἅμα τῷ Πεισίστρατῳ. «ipse TO, dvsytppee 6e OTetoto ag StTetov, T6 eTxe netotoTp«TOc; «t/jxYj Tc«pd MuTtXrjvattov, xpa.TYjaac 8s «UTOU xaTsaTYjas Tupavvov stvat TC«r6« TOV SIOUTOU v6t)ov ' HTrjataTp«Tov, rsTovdra scj 'ApTstrj? Tuv«tx6c, 6V oux do.«xrjTt etye Td TcapeXa^e Tcapd netatarpdTou. Quod bellum quo tempore incohaverit Pisistratus, homines docti valde dissentiunt, velut Schoenius l.l. p. 749 Pisistrati facinus militare ipsi initio eius tyrannidis vindicat (ca. ol. 55—57), Curtius Gr. G. I' p. 349 Sigei expugnationem ad alterum tyranni exilium, Dunckerus G. d. A. VI^s p. 467 denique ad tertiam eius tyrannidem revocat.)

Equidem postquam veterum scriptorum quae huc faciunt testimonia accuratius excussi, quaestionem hanc, cum sola probabilitate niti liceat ad liquidum omnino posse perducere negaverim. Attamen nonnulla quidem aequo expressius, quam adhuc factum est, certe possunt adumbrari.

Schoenii sententiam caducam esse ex eis, quae Herodotus de prioribus Pisistrati imperiis retulit, satis elucet I, 60: Μείδης οὐκ ἐβουλεύθη τὴν ἰσθμὸν ἀποστῆναι τῷ Πεισίστρατῳ. «araatibTat xai ot TOU AuxoupTou ic-eXauvouaf p-tv OUTIO tiev neta(-orpaTOS ea/e T6 TcptbTOv 'A&^vac xat TYJV Tupavvfoa ouxto xdpTa ip-

1) Busonius Gr. G. I p. 563 huius belli tempus accuratioribus terminis omnino non descripsit.

πτοπ.εVYjv E/OV dTcepaXe. Hoc tempore eum ad externas expugnationes non potuisse adspirare apertum est. Pisistratum tunc imperio deiectum in ipsa terra Attica remansisse, inde cernitur, quod Herodotus in describendo altero tyranni exilio (quo Eretriam se contulit ille) expressis verbis addidit δὲ Τεγεάων Πύθωνος ἀποστῆναι τὴν ἰσθμὸν ἅμα τῷ Πεισίστρατῳ. Nec magis Pisistratum, cum iterum imperio potitus esset, rebus externis operam potuisse navare, si temporis angustias reputaverimus, adparebit. Refert enim Herodotus (I, 61) Pisistratum cum Megaclem filia, quam in matrimonium duxerit, rite concumbera noluisse. Qua re patefacta Megaclem continuo cum ceteris factionibus in gratiam rediisse Pisistratumque terra Attica exturbasse.

Iam venio ad Curtium, qui haec habet Gr. G. I' p. 349: „Dies Ereigniss (Eroberung Sigeums) muss der crsten Zeit seiner Tyrannis angehoren, und deshalb ist es nicht unwahrscheinlich, dass es in jene Jahre fallt, wo Pisistratos von Euboa aus mit seinen Schiffen und Freischaaren die nordlichen Meere durchfuhr.' Pisistratus recesserat Eretriam. Hic eum consilio cum filiis habito per spatium decem annorum ad tyrannidem Athenis recuperandam undique opes conlegisse Herodotus testis est. Adiuvarunt Pisistratum cum alii tum Thebani pecunia, mercennariis Argivi suppeditavitque sponte Lygdamis, homo Naxius, et milites et opes (Herod. I. 61). Quos omnes dominationis paucorum fuisse studiosos, quippe quorum maxime interesset, Pisistratum quam primum Athenas reverti, satis consentaneum est. Aliter summum illud, quod praedicat Herodotus, amicorum studium declarari omnino nequit. Iam vero si Pisistratus tum ad novum quoddam imperium in Asia constituendum incubisset, omnes hos tam promptis animis eius consilia proscuturos fuisse vel per se parum veri simile est. Neque etiam Herodotum scripturum fuisse

crediderim usrd 81, ou TCXXLO Xoyto etTestv, ypovoc- otsepu x«t irdv-oc
ocpt e;r/jp-uTo ic TYM xdTo8ov, si Sigei occupationem in ipsum hoc
tempus incidisse ei innotuisset. Curtius videlicet eo, quem
Schoenius commisit, implicatus est errore. Nam Curtii opinio,
Sigei expugnationem in prima Pisistrati tyrannidis tempora rei-
ciendam esse (p. 349), non nisi prava Schoenii argumentatione
nititur'), qui ut Alcaeus poeta huic bello possit inseri, totum
bellum nimirum quam potest maxime removet. Sed Schoe-
nianam in constituenda Alcaeae aetate rationem iam satis et redar-
guit et verberavit Rohdius. Hinc igitur ad corroborandam
Curtii sententiam adfiuit nihil.

Immo prorsus habemus testimonium, ex quo Sigei recupe-
rationem omnino non ad priora Pisistrati tempora licere referri,
si non plane efficitur, attamen satis probabile fit. Leguntur enim
apud Plutarchum haec (Cat. mai. 24): T«UTTJV 8S TYM YVW-
UYJV TCpOTSPOV SITCSIV CF«Ot IISTOIOTPOOTOV, TOV 'A&XYVatOV TUpOVVOV,
eTCAYYJU«VT« TOEJ SVIXXOC- TC«Ot TYJV 'ApYoXt'6« TtUtOV«00«V, S; ffi
'IocptbvT« x«t 9soo«X6v «uTto Xsyuot yeveoHai."') Quam 'ApYoXt'8«
Ttutov«00av aequandam esse cum Argiva illa femina, ex qua
Pisistratus iUium Hegesistratuin sustulit, (Herod. V. 94) ma-
ximam habet probabilitatem, qum Pisistratum bis Argivam
feminam in matrimonium duxisse nec traditum nec verisi-
mile sit. Quamquam apud Plutarchum Timonassae filii ad-
pellantur Thessalus et Iopho. Thessalus etiam aliunde satis
notus est.³) De Iophonc vero, Pisistrati filio, praeter Plutar-

1) Cf. ipsa Curtii verba Gr. G. I' p. 351.

2) Eodem spectant quae apud Plutarchum scripta sunt in
Apophthegm. Pisistr. 5 et de frat. am. c. 6.

3) Fecerunt praeterea eius mentionem Thuc. I, 20. II, 55.
Theophr. h. plant. II, 3, 3. Heraclid. noX. p. 4 Schneidew. qui
locus sanequam laceratus est. Uberrimus testis Diodorus X fr. 39
Bekk. 011 oETTuxog 5 IISICTQUTOV vlog Cotpog vnaQycov aneinaio ir)v TVQUV-
vidu, xai TTJV ICOTTJZU ijJXcuaag ftayuXrjq unot)oyrig rj'S,iovtu nuQtx ToXg noXhut.

chum nemo antiquus scriptor quidquam memoriae prodidit um-
quam. Movet omnino ille haud leviter suspicionem, nisi forte
aut Plutarchum hic confusionis arguere aut scribae manum pec-
casse sumere malumus¹). Sed utut se haec res habet, quin
Plutarchi 'ApyoXk Ttu(bv«00« eadcm sit, atquo Herodoti illa
'ApYsr/j yuvy^ vix quisquam, opinor, dubitabit. Quam quidem quo
tempore in matrimonium duxerit Pisistratus ignoramus, etsi ei
in altero exilio cum Argivis rationes intercessisse constat.²)
Sed hinc ad nuptiarum tempus nimirum nihil licet concludi.
Quod ex Plutarchi testimonio lucratur, hoc unum est, Pisistra-
tum filios iam habuisse adultos, cum Argivam istam in matri-
monium duceret. Iam vero Hippiam etHipparchum Pisi-
strati filiorum natu fuisse maximos constat.³) Quos Pisistratus ite-

1) Accepimus a veteribus ipsis, Pisistrati filios numero fuisse
quattuor: Schol. Aristoph. Vesp. 502. (Lys. 619). Plutarchum
autem in iis quoque, quae de Charmo Pisistrati amasio tradidit,
turpiter erravisse manifestum est (Sol. c. 1). Omnino Pisistrati filio-
rum memoria apud posteriores scriptores admodum mutabilis et
infirma est, velut apud Iustinum Hipparchi partes suscepit
Diocles quidam (II, 9): 'Post eius (Pisistrati) mortem Diocles,
alter ex filiis, per vim stuprata virgine a fratre puellae interficitur.'
F. Rtlhl, N. Jahrb. f. Philol. 8. B. VI p. 132.

2) Hoc ex Herodoti testimonio colligi potest I, 61: XAL YUQ
'AQYTFOT, FITAD-MOL UNIXOVIO EX NSXONOWRJOOV. Praeter haec de ea re
exstat nihil. Dunckerus G. d. A. VI' p. 461: 'Nach seiner zweiten
Vertreibung war Pisistratus nach Argos gegangen. Er knUpfte hier
Verbindungen an und fiihrte ein Weib aus Argos, die Timonassa
in 3-ter Ehe heim.' De Hegesistrato ille contendit hoc 1. 1. p. 467:
'Hegesistratus ist der aelteste Sohn des Pisistratus und der Timo-
nassa von Argos.' Quarum rerum notitiam unde perceperit Dunckerus
exputare nequeo.

3) De eorum matre certi nihil notum est. Dunckerus enim,
cum in diiudicanda hac quaestione ad Schol. Aristoph. Eq. 449 pro-
vocaret, in errorem incidit (G. d. A. VI' p. 455). Fit enim in
scholio illo Myrrhinae cuiusdam mentio, quam Pisistratus, cum
tyrannidem adfectans curru reverteretur Athenas, ipsam Minervam
deam esse simulaverit. Quae femina in scholio Pisistrati uxor,
Hippiae et Hipparchi mater vocatur. Sed hoc rectum esse
nequaquam potest. Quippe tota distortio et depravatio inde orta
videtur, quod scholiasta eius ipsius, quem commentabatur poetae
verba p'arum intellexit. Aristophanis versus (Eq. 449) TWV BVQ-

rum rerum potitus iuvenes adpellat ipse (Herod. I, 61), id quod fere 554—553 fuisse infra patescet. Paulo post igitur Pisistratus iam Argivam illam feminam in matrimonium duxisse potest (Plut. Cat. mai. 24). Quod si statuimus, Hegesistratus 534—533 circiter 20 annos natus fuerit. Pisistratum autem, ubi primum Sigeo potitus esset, filium suum constituisse tyrannum ex Herodoti verbis elucet: *y.aa.vrpa'* 81 «οξοο y.axiavrπz Tupavvov stvat *ixaTaa TOV KOOTOO* vddov MrYYjataTpaTov. Efficitur igitur hinc terminus, ante quem illud, quod Herodotus describit bellum finitum esse non potest. 528 iam tyrannus senex

civrjg tr)g 'Inniou quomodo accipiendus sit, scholiasta rectius vidit Hesychius S. v. *Bvoairvjg' Mvogivrjg' r)ν Ss uvirj yvvrj 'Inniou TOV TVQUWVOV iv Tolg 'Innsvci.* Adparet ex his Myrrhinam non Pisistrati, sed Hippiae fuisse uxorem, id quod optime comprobatur testimonio Thucydideo II, 55: *'Innuo %ov ovSsig noXg yiyountai, 'Inniou Ss nivrs, di aviw sx Mv QQ ivr)g, irjg KuXXiov IOV 'YnsQo%iSov frvraiQug syiVOVTO.* Iam vero quae de Myrrhina refert scholiasta, ea vel de alia virgine tradita sunt: Herodotus I, 60 Phyam quandam, pagi Paianiensis mulierem in morem Minervae ornatam Pisistratum Athenas reduxisse perhibet. Eadem narratio repetita est apud Valer. Maxim. I. 2, 2 (Polyaenus I. 21, 1 hunc Pisistrati reditum cum altero perperam commiscuit). Praeterea ex octavo Clidemi Nostorum libro (Athen. p. 609) comperimus, Phyam hanc Socratis cuiusdam filiam fuisse eandemque postea a Pisistrato Hipparcho filio in matrimonium datam esse. Hoc confusionis ansam praebuisse videtur scholiastae ignaro, qui ut Myrrhinam, Hippiae coniugem, temere consociavit cum Pisistrato patre, ita in eam transtulit, quae non nisi ad Hipparchi istam uxorem pertinerent. Omnino patris et filiorum res quatenus inter se permutatae sint vel ex proxima Athenaei (p. 609) narratione adparet, quae nescio an ad eundem Clidemum revocanda sit: *Kai Xuofiov IOV noXsfiuox^cuvToc dvyaiou ilafisv Innia, nsotxuXXscidir)ν ovcuv, tw /IST avibv TVQUVVVCUVTI.* *Zvvi(irj Ss, &g cprjci, TOV XUQJIOV EQuirjv TOV 'Inniou ysviadu, xui ibv ngbg 'AxaSrfjtiu 'EQ wta iSqvaaac&at nQwiov, s<p ob sniyiyQaniai- sq.* Fide dignius nihil potest esse comprobaturque athidographi testimonium loco Pausaniae I. 30, 1, cuius quidem oculi ipsum epigramma non inspexerunt: *Uob Ss Tjg scbSov irjg sg 'AxaSrfjtiav eCti ftwfiBg 'EQ uitog £%LQV sniyQUjiiLa, dig XuQjioq 'Afrjvuiojv nouitog^EQWit uvudsir}.* Quae narratio quam stolido postero tempore infuscata sit, probe cernitur ex Plutarcho (Sol. c. 1): *Aiysiut Ss xui HsiciciQaiog sQuet^g XuQfiov ysvic&ui xui rb uyuxfju TOV 'EQUIT og sv 'AxaSrfjdu xutyiSQfoCat.* — Phyam postero tempore ob illam causam ab Atheniensibus dam-

obit mortem (Thuc. VI, 54). ') Cadit igitur militare istud facinus in hos 6 supremos Pisistrati tyrannidis annos. Certiore termino Sigei recuperatio circumscribi nequit, velut etiam bellum ipsum quo tempore ceperit nescimus. Iam vela contraho. Devenimus ad eadem fere tempora, quibus Dunckerus quoque Sigei expugnationem adsignat, h. e. ad ultimam Pisistrati tyrannidem. Quamquam ipsam viam, qua Dunckerus illuc progressus est, equidem nec probare possum nec commendare, cum ille ut saepius ita vel hic singulorum testimoniorum inter se conciliandorum nimis videatur fuisse studiosus. Tamen quod ille effecit probo.

Atque conveniunt ea, quae computatione invenimus luculentissime cum ipsis rerum conditionibus. Ex eo, quod Pisistratus Asiaticam illam possessionem filio suo spurio tradere potuit, eius ipsius imperium eo tempore iam satis munitum et confirmatum fuisse comparet. Et profecto Herodoto teste Pisistratus TO ipiTov a/cov 'AiWjvac; epptOoae TVW Topavv(8a £TOZO6-potat T£ iroXXotat xat yprjxxdTtov auv66otat, Ttbv p-lv aoT^Osv, itbv 81 ditzb STpotidvo? TcoTap-oo aovtdvTtov (I, 64). Incidunt in hoc tempus omnino externae Pisistrati res gestae velut De li lustratio et

natam esse, Hermogenes n. svQicswv I. 3, 21 Speng. refert: *'H <bvr) ftsiu ir)ν xaidXvCtv idv IIsiCtciQdiov xQivstat, Srfjtociwv uStxrfjtiwv.* cf. etiam schol. Maximi Planudis ap. Walzium Rh. G. V p. 378. Feceritne eius mentionem etiam Phylarchus nescio, cum apud Athenaeum distinctio formarum *cpaai* et *cprjci* soli lectoris arbitrio permessa sit. Notatu dignum vel hoc est, in scholio ad Demosth. Aristocrat. (Bulletin de corresp. Hellen. 1877 p. 138) mentionem fieri Myrrhinae cuiusdam, Pisistrati filiae, quae post tyrannos exactos interfectoris manu invenerit mortem: *ovx s^ijv ftiviot, ovSs TOJ Sixaiwg dvsXbvit, 'Adrjvrjeiv oixsv. Totg yovv MVQQJVIJV irjv IIsiCtciQdiov SvyaiiQU uvriQrjxbai xui uXXag ttvdg stprjepiaavTO SwQsdg xai noXttsiav, (id quod restituo pro codicis scriptura: xdi uXXovg itvug stprjepiaavTO noXnsiav xai Sioosdv) sxsXsva&rjCav Ss bftwg sv ZaXafitv, olxslv.* Quod quidem parum pie erga eum factum est, cui maxime insulae huius possessionem debebant Athenienses.

1) Uberiora de hoc anno infra.

expugnatio Naxi insulae. Quibus omnibus res domesticas tum bene fuisse comparatas adprobatur. Itaque non erat dubitandum, quin imperium quiete transiturum esset ad Hippia filium. Hoc certe persuasum habuit tyrannus, cum Sigeum non Hippiae, sed Hegesistrato committeret, nescius ille quidem illic domus suae imperium longius duraturum esse, quam Athenis ipsis. Atque ut rebus bello Salaminio praeclare gestis Pisistratus iuvenis primum civium oculos in se converterat, ita Sigei recuperatio iam supremum senis facinus militare fuisse videtur. Quamquam Salaminis comparatio valde differt ab hac Sigei expugnatione. Cum enim Salamis extemplo rei publicae Atticae cleruchia facta sit, Sigeum sibi ipsis vindicaverunt Pisistratidae. Huc qui et Athenis et Lacedaemone expulsus erat se recipere potuit Hippias. Iam vero Pisistratidae quamdiu possessionem hanc obtinuerint nescimus, cum usque ad ea tempora, quibus Sigeum in tributorum laterculis recensetur, prorsus nulla eius oppidi memoria devenerit ad nos. ¹⁾

1) Ipsi his Pisistratarum temporibus pilae sepulcralem Phanodici Proconnesii (I. G. A. 492. Loewy, *Inscr. griech. Bildh.* Lpz. 1885 n. 4 et p. XVII) Sigei erectam esse, vulgaris adhuc hominum doctorum opinio erat: Kirchhoffius, *Gesch. d. griech. Alphab.* ³ p. 24 sq. Schützius, *Historia alphab. att.* p. 18 sq. Dunckerus *G. d. A.* VI p. 467. Sed novis titulis inventis haec sententia admodum est debilitata. Atheniensium illud, quod Koehlerus (*Mith.* IX p. 117 sq.) edidit, de Salamine insula decretum inscriptione Sigea satis esse recentius scriptura nunciam edocemur. Iam vero si recta est Koehleri sententia, qui decretum illud ad ipsam Salaminis comparationem pertinere censet, pilae Sigea fere ad VI saeculi primordia h. e. ad priorem illam Atheniensium dominationem revocanda est. Neque enim hodie quisquam, quin utraque pilae inscriptio eodem tempore incisa sit, dubitabit. Koehlerus de pilae aetate sententiam consensu suo comprobavit etiam Wilamowitzius, qui a curis Loeschckianis (*Mith.* IV p. 297 sq.) profectus, elegantissime ipsius inscriptionis sensum nuper expedit in lectionibus epigraphicis. Gottingae 1885. p. 1 sq.

III.

Veterum scriptorum de singulis Pisistrati imperiis testimonia nuper in disceptationem vocavit Ungerus, *Die Regierungen des Pisisiralus* (N. Jahrb. f. Philol. 127 (1883) p. 383 sq.). Quem cum adhuc nemo redarguerit, quatenus cum eo dissentiam hoc loco mihi liceat exponere.¹⁾ Ungerus ut Pisistratum contra, atque adhuc vulgo ferebatur, quater tyrannidem Athenis obtinuisse eundemque ter patria expulsus esse demonstrat ab Herodoti loco I, 65 proficiscitur. Tradit hic Herodotus, Croesum per nuntios de singulorum Graeciae populorum rebus sciscitantem coraperisse Athenienses, Pisistrato bis expulso, iam tertium regi ab eo. Quam legationem Ungerus (Herodoti testimonio I, 91: $\chi\phi\alpha\ \gamma\delta\pi\ \iota\chi\sigma\alpha\ \xi\text{-}\alpha\upsilon\varsigma\ \lambda\iota\delta\chi\sigma\chi\omicron\ \chi\chi\omega\ \Sigma\alpha\pi\sigma\phi\iota\upsilon\upsilon\ \delta\chi\tau\omicron\alpha\tau\upsilon\ \nu\iota\varsigma$) ad 549 a. Chr. annum reicit, Sardes 546 a. Chr. captas esse nimirum pro re explorata ducens. Iam vero cum ex Aristotelis testimonio (*Polit.* V. 9, 23 $\Sigma\alpha\chi\varsigma\ \sigma\upsilon\ \iota\chi\sigma\alpha\tau\ \chi\pi\tau\delta\chi\omicron\upsilon\upsilon\chi\alpha\ \chi\alpha\tau\ \chi\pi\tau\alpha\tau\upsilon\ \sigma\iota\chi\chi\alpha\tau\omicron\sigma\chi\alpha\ \Sigma\chi\chi\ \chi\omicron\upsilon\chi\tau\omicron\upsilon\ \sigma\upsilon\pi\upsilon\delta\upsilon\upsilon\sigma\alpha\sigma\upsilon$) 16 annos exulasse Pisistratum efficiatur eundemque ol. 54, 4 = 561/0 primum rerum potitum esse aliunde constet, Ungerus minime fieri posse credit, ut Pisistratus 549 tertium iam occupaverit tyrannidem. Quas

1) Steinius qui nuperrime quaestionem hanc iudicio suosubiecit (*Burs. J. B.* 1886 p. 159) ad debilitandam Ungeris sententiam attulit nihil.

difficultates ille ita dimovere conatus est, ut 16 illorum annorum, quos Aristotele teste exulavit Pisistratus, partem post 549 cecidisse sumeret h. e. Pisistratum post Croesi illam legationem vel semel Athenis expulsum esse statueret. Quam opinionem ut comprobaret, Ungerus duos locos arcessivit, quippe quibus Pisistratum re vera non ter, sed quater tyrannidem obtinuisse efficeretur. Priusquam autem ad hos accedamus, ipsas eas, quibus Ungerus argumentatio nititur, res gestas paullo accuratius examinemus necesse est.

Ungerus ut Sardes 546 captas esse, ita Croesilegationem tribus annis ante id tempus in Graeciam missam esse statuit. Hinc cetera, quae effecit ille pendent. De ipso anno, quo Sardes expugnatae sint, homines docti cum veteres tum recentiores mirum quantum dissentiunt, velut nuper Biidingerus plus quam decem hominum recentiorum computationes, inter se plane differentes, enumeravit (Sitzungsber. d. Wien. Ak. 92 p. 197 sq.). Sed ut equidem quaestionem contortissimam minime hoc loco solvi posse existimo, ita tamen ex singulis iis, quos viri docti constituerunt terminis non nisi duorum nunciam ratio mihi habenda videtur. Reliqui (velut etiam is, quem Dunderkerus G. d. A. IV^s p. 323 exhibet annus: 549! tantopere pugnant cum rebus aliunde satis comprobatis, ut iis fides iam nulla possit haberi. Ungerus, *Kyaxares und Aslyagcs* (Abhandl. d. Bayer. Ak. 1882 p. 245 sq.) Sosicratis testimonium recipit, unde Sardes ol. 58, 4 — 546/5 captas esse efficitur.¹⁾

1) Ex Ungerus computatione 41 annis post ol. 48, 2 = 587/6, cui anno ille Periandri mortem adsignat: Philol. XLI p. 625. Sed rectius qui eundem annum tenet (546) Dielsius M. Rh. XXXI p. 20 Diogenis verba et distinxisse et expeditivisse videtur. Gelzerus M. Rh. XXX p. 242, Busoltius Gr. G. I p. 332, Holmius Gr. G. I p. 394 eandem atque Ungerus secuti sunt rationem. Schubertus, Gesch. d. Könige von Lydien p. 110 propriam de hac re sententiam non protulit.

Similem, atque Sosicrates rationem secuti sunt Eusebius II p. 96 Sch. Solinus 30, 13 Momms. alii seriores.

Ad eundem annum (praeter Sosicratis quidem testimonium) nuperrime pervenit Eversius, *Das Emporkommen der Persischen Macht unter Kyros*. Berlin 1884 p. 8: „Medien faellt Anfang 549 — die erste Botschaft des Croesus zu den Orakeln faellt bald nachher (Herod. I, 46: αικῆα δρεῖς ἑπιπᾶσο) die 2. Botschaft nach Delphi Ende Herbst oder Anfang Winter 549 — 3 Jahre spaeter wird Lydien vernichtet: Anfang Winter 546 (Her. I, 77).’ Sed in fraudem induxerunt virum doctum tres illi oraculi anni, quibus cum Croesi legatione prorsus nullam intercedere rationem infra ostendetur.

Neque ex inscriptione Babylonia (Transactions of the society of biblical Archaeology vol. VII (1882) p. 142) quidquam ad hanc quaestionem redundat, cum regionem istam, in quam Cyrus (nono Nabonedi anno) invasisse perhibetur cum Lydia aequari omnino non liceat. ’)

Ipsa Sosicratis computatio quomodo confecta sit ignoramus. Nam quae Biidingerus hac de re disputavit, futiliora sunt, quam quae serio reiciantur²⁾. Fieri potest, ut iam veteres homines docti simili, atque supra Eversius (p. 8) usi sint ratiocinatione. At quoniam de ipso Medorum regni fine apud Grae-

1) Floigium, qui (*Cyrus und Herodot.* Lps. 1881 p. 57 et 125) pro eo, quod in lapide servatum est Is. . . . „Isparda’ (= Lydia) supplendum esse statuit, satis redarguit Eversius ipse (Mittheil. aus d. hist. Litterat. X [1882] p. 126 et 127). Idem etiam eam, quam Ungerus (*Kyaxares* p. 240 sq.) hac de re fecit, coniecturam reiecit (Mitth. XI [1883] p. 210 et *Das Empork. d. Pers. Macht* p. 10 Adn. 1).

2) Kroesus Sturz p. 214: „Das Jahr (ol. 58,3 = 646/5) ergibt sich aus dem Brande des Delphischen Tempelsol. 58,1 = 548/7, vor welchem Kroesus’ Geschenke anlangten; hiefür muss Eratosthenes, beziehungsweise Apollodor das Jahr vorher ange-setzt haben; die 3 Orakeljahre in Anschlag gebracht, ergibt die Rechnung das nun kanonisch werdende Datum.’ Ita sane quidvis potest demonstrari.

cos scriptores certa testimonia desiderantur, instabiles coniecturas capere non libet.

Exstat praeterea altera computatio, omnium, quae ad nos venerunt, vetustissima illa quidem, quam recentiores cum Eversius, tum Ungerus iusto magis mihi neglexisse videntur¹⁾. Usus est ea nuper Biidingerus (l. 1. p. 212 sq.), qui tamen in tota sua commentatione talem rationem secutus est, qualem equidem minime possum adprobare.

In Marmore Pario s. ep. 35 scriptum est: $\delta\epsilon\pi$ $\omega\omega$ 'AfXudiirjC Au8[<bv §p<a(Xsua[sv irq IHHHA]AAAL, dp/ovioc 'A&TJ-vrjatv 'AptaioxXs''ouc. Qui numerus quin hoc modo explendus sit nemo dubitat. Iam vero s. ep. 41 legitur: $\delta\epsilon\pi'$ ou Kpofaoc [I?] 'Aa(«c [s'c] AsXcpo[u]c d[7i:saietXsv Dstopouc eirj IHHFI]AAAI dpyovioc 'A07jvrjai[v Eu]du8rju.ou. Singula vocabula quomodo redintegrandas sint ambigi licet, de ipso anno ne hic quidem dubitandum. Quarum epocharum annos accuratius, quam adhuc factum est, nuper definivit Doppius, Quaestiones de Marmore Pario. Diss. Rost. 1883 p. 54 sq. qui ex tota priore lapidis parte Boeckhii computum A expellendum esse studuit demonstrare. Doppius ipse Diog. L. I § 68 loco nisus priorem Marmoris epocham adsignat ol. 44,1 — 604, alteram ol. 56,2 — 555. Sed nescio an argumentatio Doppiana spinosior sit, quam verior. Cum enim apud Diogenem (ut taceam corruptelas foedissimas) ne olympiadis quidem annus sit additus, certi quicquam inde ad hanc quaestionem concludi omnino nequit. Itaque me iudice non est, cur de Boeckhii ratione deflectamus, qui priorem epocham anno 605, alteram 556 adscripsit. Iam vero si inferiorem nu-

1) Eversius Marmor omnino non attingit, Ungerus, Kyaxares p. 246 adnotat haec: „Ebenso wenig sind die (Data) der Parischen Marmorchronik (welche bekanntlich von chronologischen Fehlern wimmelt) zu gebrauchen."

merum de superiore detrahimus, 49 anni efficiuntur, qui plane respondent 49 annis, quos Alyatti regi tribuunt chronographi (Eusebius, Syncellus, Barbarus). Hinc autem qua ratione marmoris auctor in temporibus describendis usus sit vel optime cernitur. Nec non id perspexit Boeckhii, qui adnotavit haec C. I. G. II p. 317: „Sane Noster regum quas notat epochas ab inilio regnorum sumit; et Croesi initium hic significari slatuendum omnino est: sed potuit hoc Noster ita facere, ut aliquid annolaret, quod inilio regni fecisset Croesus" (Id quod parum respexit Steinii⁵ ad Herod. I, 53). Ad ipsum igitur Croesi consultationis tempus hinc adfuit prorsus nihil: immo ol. 56, 2 — 556/5 eum significat annum, ad quem Marmoris auctor Croesi regni initium revocavit.

Annus, cui ipsa Sardiū expugnatio adsignata erat, in Marmore mutilatus est, ep. 42: $\delta\epsilon\pi'$ ou Kpotaoc 6'' Ilspatbv [3aatXsuc 2dp8stc s'X<[3s x<l KpoTaov UTO * *. Sed Croesus quot annos regnaverit, scriptores plane consentiunt: chronographi omnes (Eusebius, Barbarus, duae series regum, Syncellus) 15 annos ei vindicant, unus Herodotus 14.) Sed haec discrepantia facillime ex diversa ratione computandi explicatur (non inde quod Herodotus annos naturales h. e. vere incipientes numeraverit, chronographi Atticos: Ungerus, *Kyaxares* p. 258). Itaque non est, cur de hoc, quem omnes scriptores uno ore retulerunt, numero dubitemus, praesertim cum de ipso supremo Lydorum rege

1) Herodoti verba I, 86: *OI de HbQCui rug xe dtj Zuofog ecypp xul avxbv KQOICOV e&yQyCav, uQ^avxa exea xecsaQecxaiSexta xal xeccaQecxaidexa faeQug nolwQxn^vxu cum alii, tum Budingerus l.]. p. 205 214 et Eversius Das Emporkommen d. Pers. Macht p. 24 ita interpretantur ut inde Croesum 14 annos totidemque dies regnavisse concludant. Quod quo iure fieri liceat equidem nequaquam intellego. (Confer initium c.84). Eodem autem redit quod Busoltius Gr. G. I p 332 toto Mermnadavum regno 170 annos et 14 dies adsignat. Nec magis ea, quae Steinii⁵ ad Herod. I, 86 hac de re adnotavit comprobare possum.*

vel optime certa quaedam servari potuerit memoria. Iam vero cum Marmoris auctor de superioris regis temporibus cum chronographis prorsus conspirat, ne in Croesi quidem annis describendis eum ab iis discessisse probabile est. Reicimur igitur, si 15 illos annos, quos regnavit Croesus, de 556/5 anno, quo imperium iniiit ille, deducimus, ad 541/0 annum, cui Sardinium expugnationem adsignavisse Marmoris auctor putandus est.

Obstare inter se Sosicratis et Marmoris testimonia adparet: utrum utri praeferendum sit, diiudicare hic nec possum nec volo. Hoc tamen ostendisse mihi videor, Ungerrum in iis, quae supra conclusit, admodum praecipitem esse latum. Quamquam ipsi Lydorum regno quando finis allatus sit, remotioribus temporibus res satis nota fuisse videtur.¹⁾ Sed non video, cur integra huius rei memoria non eodem modo ad Marmoris auctorem pervenire potuerit, atque ad Alexandrinos, qui vocantur, grammaticos (Unger, *Kyaxares* p. 244). Evanescent autem, si antiquiorem Marmoris computationem re vera inde ab VI. vel V. saeculo repeti licet, iam omnes illae, quas in Herodoto detexisse sibi videtur Ungerus temporum difficultates.

Sed vel alterum erratum, quo Ungeris argumentatio nititur hic expungendum est. Copulat enim Ungerus Croesi istam, de qua verba fecit Herodotus I, 59 legationem cum Herodoti testimonio I, 91 indeque ad ipsius legationis tempus defvniendum ansam capessit.²⁾ Quod iniuria factum esse ut demonstrem, paullo altius mihi repetendum est.

1) Velut Xenophanes (apud Athen.p. 54) cauponem facit ab hospite quaerentem *nrjUxog rjcd' 6# b Mydog dy.lxtro*; Dielsius, M. Rh. XXXI p. 20. Dunckerus G. d. A. IV^s p. 327. Ungerus, *Kyaxares* p. 244.

2) Ungerus, N. Jahrb. f. Philol. 127 p. 383: „Als Kroisos drei Jahre vor seinem Sturz sich behufs einer Bundesgenossen-

Herodotus I, 90 Croesum, Sardibus captis, a Cyro petiisse refert, ut sibi liceret ab oraculo Delphico perniciosorum consiliorum reposcere rationem. Adnuente Cyro legati Delphos mittuntur, unde hoc responsum retulisse feruntur (I, 91): *TYW TOTeptoLievYjv Ltojpetv dSovaTd saTlv dTcoopoYetv xal dstp. Kpotaoc 8s TCCLITCTOU ^o|zsoq dptapTdoa e;eTcXY]as, 8? stbv 8opocp6poc 'HpaxXet8etov 86X(p ^aixr^u) £TctaTc6psvoc icpovsoae TOV 8S- aTc6TYjv xat l'ays TYW exetvoo TILYJV ou8ev ot TcpoaYJxouaav Ttpodu- vsou-evou 8e Ao^eto, 6xtoc av xa^d TOUC TcatSac TOUC Kpofaou Y^- votTo T6 SapSftov Teddoc xat LMJ XOT' auT6v KpoFaov, oux ol6c Te ^Y^veTo Tca.paYa.Ystv [xofpac" «Taov 8e dve8toxav aoTat, Yjmad TS xal syapfaaTti ol xpjo. ~{<xp eTsa STcavspdXsTo TYJV 2ap8ttov dXtoatv xat TOUTO iTctaTdadto Kpofaoc toc oaTspov Tofat ITECJI TouTotat dXooc TYJC -rcsTcptopsvYjc. Elucet hinc, Croesum tribus annis post, quam fatum fuit, regno spoliatum esse. Terminus, unde hi anni computati sunt, videlicet prius illud fati arbitrium est, (ox uaTspov xoTai eTsat TouTotat dXooc TYJC icsTcpto- pivYjc), minime vero superior ista, de qua hic nihil exstat, Croesi legatio. Hoc plane perspici valde expedit. Erat enim Candaule rege interfecto ab oraculo Mermnadibus praedictum, toc 'HpaxXesYjat Tfate Yjst ec TOV TCCLITCTOV aTC^YOvov TuYsto (Herod. I, 13). Huc Pythiae illa Kpofaoc 8e TceLiTCTOo Yovsoc d(j.apTa'8a §ijTcXY]as nimirum spectant.*

Ac provocandum mihi hic ad palmare Alfredi Schoenii inventum, quo ipsa illa, quae Croeso nuntiantur, Pythiae verba vel optime expediuntur (Herm. IX p. 496 sq). Ex Herodoti enim computatione quinquē Lydorum reges Gyges, Ardys, Sa-

schaft nach den Verhaeltnissen in Hellas erkundigte.' *Kyaxares* p. 248: „Die zweite Anfrage des Kroisos in Delphi, von welcher ab ihm der Gott die Regierung uin 3 Jahre verlaengerte.' Eundem errorem committunt Eversius, *Das Emporkommen d. Pers. Macht* p. 9 Adn. 1 et Dunckerus G. d. A. IV^s p. 326.

dyattes, Alyattes, Croesus cuncti 170 annos regnant. Hinc si tres illos, quos Croeso ultro concesserat Pythia, annos detrahimus, 167 anni efficiuntur, h. e. id spatium temporis, quod ex priore fati consulto Mermnadibus destinatum erat. Iam vero si more Herodoteo singulis quinque illorum generum 3373 annos tribuimus, cuncta 166²/₃ annos vel summatim comprehensos 167 efficiunt.¹⁾ Qui consensus sane admodum est mirificus. Cernitur autem hinc liquido, in ipso veteri oraculo tempus non ad proles, sed ad genera fuisse definitum.²⁾ Nec non Pythiae testimonium, Croesum tribus annis uaispov irjc; TcsTcētopivYjc; imperio deiectum esse, tali modo luculentissime illustratur, quae verba, nisi tempus illud certis terminis circumscriptum fuisset, sensu prorsus carerent.³⁾ Quod etiam aliunde comprobatur. Exstat enim etiamnum testimonium, ex eodem fere, atque Herodoti historiae, tempore repetendum, ubi genuina oraculi forma conservata est: Nicolaus Damascenus: F. H. G. II p. 385: dsds 8' exiXsuas xoadvos TcpostTctbv, 6rt lofc 'HpaxXsfSatc stc TC&U.TCITJV Tcvsdv rjxot xfatcj Tcapd Mspu.v<8<bv Cuius narrationis fontem in ipsa Lydia, minime vero Delphis quaerendum esse rectissime iam indicavit Schoenius l. 1. p. 498.⁴⁾ Quid hinc ad eam, quae inter Herodotum et Xanthum intercesserit rationem redundet, adeo manifestum mihi videtur esse, ut mirer, vel nuper a viro docto adfirmatum esse, Nicolaum narrationem

1) Commoneo 14 annis, quos supremo regi tribuit Herodotus (I, 86) respondere 15 annos chronographorum.

2) Elucet vel hinc, id quod etiam aliunde satis comparet, Sardinum expugnationem certo olim anno fuisse adscriptam.

3) Budingerus l. 1. p. 203 tres illos oraculi annos tribus Croesi consultationibus respondisse suspicatur.

4) Aliter de hac re iudicavit Benedictus (De oraculis ab Herodoto commemoratis. Bonnae 1871 p. 21), qui oraculum illud a sacerdotibus Delphicis post Croesi exitum fictum et cum illo antiquo Gygis oraculo, quod in priore illius vaticinationis parte inest coniunctum, deinde per Lydiam divulgatum esse coniecit.

istam ex Herodoto ipso exscripsisse.¹⁾ Nec maiorem Kirchoffii sententia habet probabilitatem (Entstehungszeit d. Herod. Geschichtsw. p. 31). Mihi quidem ipsa hac differentia quantumvis pusilla satis tamen videmur edoceri, Xanthum e puriore fonte delibasse, cum ad Herodotum iam obscurior eiusdem oraculi memoria pervenerit, quam pie, ut adsolet, exhibuit ille.

Sufficere haec opinor ad reiciendam eorum sententiam, qui ex oraculi illius verbis Croesi legationis tempus definire voluerunt. Ungerii igitur argumentatio in utramque vacillat partem: ut de ipso anno, quo Sardes expugnatae sint nequaquam constat, ita vel Croesi consultatio, quanto ceciderit ante istum terrainum, incertum et ipsum, accurate describi omnino nequit. Redundat igitur hinc ad Pisistrati res ab Herodoto (I, 59) enarratas prorsus nihil.

Praeterea autem vel unum hic commonendum videtur. Nolimus, quaeso, neglegere, quales tandem fuerint ipsae illae, quas in opere suo conscribendo secutus est Herodotus, temporum rationes. Herodotus I, 56 perhibet Croesum, antequam bellum cum Oyro incipret, Delphos misisse consultum, quosnam ex Graecis socios sibi compararet: p.sid 81 lauxa scppdvitCe taiopstov, IOUC dv EXXrjvtov ouvaitoxdiouc; sdviac Tcpoaxivjaatxo cpxXooc; taiopewv 6e euptaxe Aaxsdattjtofvouc; xat 'Adrjvafouc; Tcposyoviac;, TOUC; p.sv xou Atoptxou TSVSOC, xoo? Ss IOU 'Itovixou. Pergit c. 59: Tounov 3s <dv itbv s&vstov xd psv 'Antxdv xais/dpsvdv xs y.al 8tsaTcaap.svov ITCUV-ddvsxo d Kporaoc UIOO Hstataxpdiou IOU 'IrcTcoxpdisoc;, IOUIOV idv /pdvov lupavvsuovioc 'A&rjvftov. Intercalatur deinde more Hero-

1) Schubertus, Geschichte der Koenige von Lydien p. 121. Neque etiam Heilio (Logographis qui dicuntur num Herodotus usus esse videatur. Marbg. 1884. p. 16) adsentiri possum, qui ut Herodotum a Nicolao compilatum esse, ita eundem 'haud dubie totam hanc narrationem sacerdotibus Delphicis debere' sibi persuasit.

doteo fusa de Pisistrato narratio (c. 59-65) usque ad ultimam eius tyrannidem perducta. Sed quae hic de Pisistrati rebus inculcavit Herodotus, facillime potuerunt vel ultra ipsa ea tempora continuari, in quae Croesi ista incidit consultatio. Qua in re iam nihil credo offendet, qui norit indolem libri Herodotei. Itaque non est, cur capitis insequentis (65) verba: Του? uiv vuv ' Atrrvafou? xotauxa xov yp6vov xouxov sTcuvftdvsxo 6 Kpofao? xaxlyovxa necessario respondeant ipsis iis, quae in capitis 64 fine enarrata erant, sed universe ad totam, quae de Pisistrato interiecta est, narrationem referenda sunt.¹⁾

Iam venio ad ipsa argumenta, quibus Ungerus comprobare studuit, Pisistratum quater Athenis tyrannidem occupasse. Adfert ille primum notum illud, quod in vitis Homeri alibique servatum est, epigramma in Pisistratum conditum:

xpf? us xupavvTrjaavxa xoaaxdxt? s^souo^s
 OTJJO? 'Aibjvafiov xat xpt? STCYjYaYsxo
 x6v ueYav iv ^OUXYJ Hstataxpaxov sq.

quippe quo Pisistratum non ter, sed quater tyrannidem adripuisse, aperte indicetur: „Es bezeugt hiermit ausdrücklich, dass der Tyrann nicht drei, sondern viermal die Herrschaft an sich gerissen hat\ Quod epigramma quo tempore compositum sit homines docti valde dissentiunt. Sed cum id ad hanc quaestionem non multum attineat, solum hoc breviter mihi liceat adferre, Bergkii sententiam (Gr. Lit. G. I p. 448), qui versus illos paullo post bellum Peloponnesiacum conditos esse vult prorsus nullam habere veritatis speciem. Adridet maxime Wilamowitzii opinio, qui sicut ea, quae nunc apud grammaticos de Pisistrati curis Homericis leguntur, ita etiam epigrammatis

huius originem ad primum p. Chr. saeculum reicit (Homer. Unters. p. 235 Adn.)¹⁾ — Sapit vero totum epigramma tantopere studia grammaticorum, ut ipsi illi versus vel per se ad res gestas restituendas parum videantur esse idonei. Ac claudicat praeterea vel ipsum epigrammatis argumentum haud leniter. ~~I~~Itam id, quod ipsis illis versibus indicatur, *fuisse quemquatu ter tyrannum eundemque ler expulsum ilidem a civibus revocalum esse* hoc sane omni caret veritatis specie. Ac praesertim in Pisistratum, quippe quem tyrannum mortuum esse constat (Thuc. VI, 54), quomodo haec quadrent, nullus adsequor. Repugnant autem quae Ungerus inde extricavit vel gravissimorum scriptorum disertis testimoniis. Describuntur apud Herodotum (1,59—64) deinceps Pisistrati imperia tria, quorum memoria etiam in epigrammate isto servata est. Fuit vero omnino ipsa haec res adeo et singularis et memorabilis, ut si Pisistratus praeterea vel semel rcrum potitus esset, minime huius rei memoriam silentio pressuri fuerint scriptores. Accedit liquidum Aristotelis testimonium, qui Polit. V. 9, 23 haec habet: xpfxYj (xopavvf?) 6' xtbv Ilstataxpaxtoibv 'AiHjvYjar oux IYSVSXO 8S auvs/Yjs- 81? fdp scpuys' nstataxpaxo? xupavvibv.) Evincitur ex his omnibus, Ungeri istam interpretationem prorsus esse hebetem. — Ipsum quidem epigramma, quomodo explicandum sit, iam alia est quaestio, quae huc minus facit. Verba xpt? iTCYjYdYsxo 6 SY;UO? 'AdYjva(wv optime ad primam quoque Pisistrati tyrannidem possunt referri, quippe quam Herodoto teste is non minus quam alteram per dolum adripuerit. Difficiliora illa xoaaxdxt? i?softo;s, quae tamen haud scio an ita sint ex-

1) H. F l a c h, Peisistratos u. seine litter. Thaetigkeit. Ttibing. 1885 p. 6 versus illos ad alterum a. Chr. saeculum revocat.

2) Eunapius in vita Proaeresii I p. 80 Boisson. 5 de xal TTooaiQeatio: . . OJCHSQ b JJeiciciQuioi; ey.necdv y.xrsl'e xo Ssirsoov.

1) Video hoc rectissime posuisse etiam P. Stettinerum, Ad Solonis aetatem quaest. crit. Regim. 1885. Thes. I.

pedianda, ut Bergkio quondam visum est (Gr. Lit. G. I p. 448: ‚Der dritte Unfall trifft seine Sohne.‘) Innotuerat homini historiae imperito fortasse aliquid de postrema illa tyrannorura exactione, quam temere retulit ille ad Pisistratum patrem. Omnino patris et filiorum res haud raro inter se comraixtae sunt, id quod probe illustratur variis scriptorum posteriorum testimoniis.

Iam transeo ad alterum, quod Ungerus protulit, argumentum. Isocrates tc. iou *zzuyoug* c. 10: ~z-o.pdY.w-a o irr] xrjs axdascos Y^oP-^^o1'» 'tco livs lupdvvtov xoaouitp p.dXXov itbv dXXtov ItxtaTJ&Tjaav, toai}' droie idxstvtov xpaiTjaatsv ou p.dvov xd? otxtac; autbv xaieaxaTCTOv, *dIXd v.ox xou?* idcpoo? dvtbpuiiov, utco os itbv aup.cpuYd8ojv ouito acpdop' STCtaisuirjaav, tbaif «Tcavia iouiov idv ^pdvov 7]Yousvot iou 07jp.ou otsieXsaav. Bn quae Ungerus hinc concludit: Ex verbis dTedis xpaiTjaatsv xaxdaxa-rcxov xat dvtbpunov adparere, Alcmaeonidas identidem poena illa adfectos esse. Quod primo Pisistrati imperio vix potuisse fieri, cum Herodotus eum tum maxima clementia usum esse perhibuerit. Alteram vero tyrannidem Pisistratum per ipsos Alcmaeonidas adeptum esse. Itaque tertio demum Pisistrati imperio primum poenam istam de Alcmaeonidis potuisse capi. Iara vero cum dTeds idxstvtov xpaiTjaatsv id factum esse tradiderit Isocrates, post tertiam Pisistrati tyrannidem necessario vel unum, quo poena ista repetita sit, imperium esse statuendum.

At ut Ungerus omnino Isocratis narrationi nimiam attribuisse videtur auctoritatem, ita ne eius argumentationem quidem facere possum ut comprobem. Ungerus cum demonstraret ipse (p. 384) Isocratis vcrba dTedis idxetveov *v.po.-ipaw*) xaxsaxaTc-

1) Ipsa epigrammatis verba quominus id sumamus me iudice minime obstant: Ungerus 1. I. p. 383 adn.

TOV xat dvtbpuiiov neque ad primam neque ad alteram Pisistrati tyrannidem quadrare, optime vel hinc cognoscere potuit, ipsum illud testimonium non admodum esse urgendum. Iam vero cum oratoris verba tam parum sibi constare videret, neutiquam inde efficere debuit, quae cum rebus aliunde satis comprobatis aperte pugnarent. Isocratis testimonio per se minima fides habenda est¹⁾.

Neque aliter nos de iis iudicemus, quae Isocrates de Pisistrati temporibus retulit, nisi eius de hac re testimonium etiam aliunde confirmaretur. Testatur autem Isocrates discordiam civilem 40 annos duravisse. Quae quidem quo tempore inceperit vel quando exitum invenerit nusquam dictum est. Quamquam Ungerus pro re explorata ducens Isocratem aidaetoc: illius finem ad 511/0, quo anno Pisistratidae Athenis expulsi essent, retulisse haec facit verba: ‚Der 40-jährige Parteihader, von welchem hier die Rede ist, endigt ol. 67, 2 511/0 mit dem Sturz der Pisistratiden, beginnt also 10 Jahre nach der

1) Habet enim in his partibus non nisi laudes de Alcmaeonidis orator, quorum ope Athenae a tyrannide liberatae sint. Quae de ea gente praedicat, partim tantopere adversantur historiae fidei, ut tota eius narratio maxima aspergatur suspicione. Conveniunt superiora Isocratis verba *ovx ^iwcaiv (ISTUGXSIV Tr:g sxsivov Tvqawidog, dk)? aXovto (fivyeiv fidXXov ij IOVQ noUiag itistv dovXsvoviug* pessime cum testimonio Herodoti, qui (I, 60) Megaclem ipsum Pisistrato cum tyrannidem tum adeo filiam suam obtulisse testis est. Etiam postero tempore Alcmaeonidas quam maxime ad reditum incubuisse satis scimus (Her. V, 62). Iam vero quod Isocrates, ut demonstrat quanto maiori Alcmaeonidae, quam omnes ceteri odio fuerint tyrannis, eorum domus ac sepulcra ab his devastata esse adfert, in errorem incidit ille. Cohaeret enim poena ista artissime cum parricidio, quo Alcmaeonidae se inquinaverant; nisi illi fuissent *svaytlg*, tali poena minime essent adfecti. Denique quae de maxima illa Alcmaeonidarum Cde et de principatu, quem illi inter cives obtinuerint exponit Isocrates, haec certissimis scriptorum testimoniis cum aliorum, tum Aristotelis aperte repugnant, qui eadem vindicavit Pisistrato (Pol. V. 4, 5 et V. 8, 4).

ersten Brhebung des Tyrannen.'') Incidit igitur ex hac computatione seditionis initium in 551/0 annum. Iam vero cum secundum Herodoti narrationem tertio demum Pisistrati imperio Alcmaeonidae primum gravissima ista poena adfecti esse possint, Ungerus Pisistratum eo tempore (551/0) iam tertium Athenis regnavisse concludit.

Sed eius ratiocinatio cum ipsi Isocrati adversari tum ceterorum scriptorum testimoniis affatim mihi infringi videtur. Nam primum quidem e praecedentibus Isocratis verbis liquido adparet, oratorem discordiarum initium inde a b eo tempore repetivisse, quo primum inter utramque familiam alienatio illa facta esset. Hanc vero inde ortam esse, quod tyrannidem Athenis adripuisset Pisistratus, apertum est. Quod ipsis oratoris verbis satis comprobatur: auYfsvsfc Yap 6VTSC nsiaiaTpaTou xat Teptv sic TYJV dp/Yjv x«T«OTYJV«t [idXtoT «UTOJ ypioasvot TOJV TcoXfTbv, oux r^fojaav usT«aysfv xffi sxtvou Tupavv(8oc. Befert praeterea Isocrates, Alcmaeonidas tunc ipsum Athenas reliquisse, id quod protinus post perlatam Aristonis de Pisistrati praesidio rogationem accidisse locupletissimo Plutarchi testimonio confir-

1) Isocrates qua re adductus sit, ut seditionis initium inde a tertio Pisistrati imperio repeteret, equidem fingere non possum. Nam ipso eo tempore res internas placatissimas fuisse, satis adparet vel inde, quod Pisistratum tum omnes curas et cogitationes in res externas contulisse constat. Herodoto teste Pisistrati, adversarii eo tempore partim ceciderant in pugnis, partim autem cum Alcmaeonidis extra Atticam commorabantur (I, 64). Minime vero adsequor, cur Isocratis verba non ad primam Pisistrati tyrannidem referri liceat. Herodoti enim testimonium I, 59 minime obstat nec magis mihi haerendum videtur in loco Plutarcheo (Sol. 30), cum Alcmaeonidarum absentium domus et sepulcra non minus quam praesentium devastari potuerint: Ungerus I. I. p. 384. Repetita autem esse poena ista vel optime potest sub tertio Pisistrati imperio, quem eodem tempore Delum insulam ratione haud dissimili lustravisse Herodotus testificatur (I, 64). Quod si hoc surnimus, Isocratis narratio iarn cum omnibus ceteris testimoniis luculentissime conciliatur.

matur (Sol. 30): revoii.dvoo 8s TOUTOU xat TYJC Tc6Xetoc auvTapax-dsioYjc, 6 usv MsYaxXYJc su&uc fcpuys usTd TOJV dXXujv 'AXx-uatojv t6(bv.) Redundat ex omnibus his, Isocratem aTdoeuc illius initium non inde a tertia, sed a prima Pisistrati tyrannide computasse. De hac re iam ambigi nequit. Redarguitur vero praeterea sententia Ungeriana diserto Herodoti testimonio, qui Pisistratum ex alterq exilio undecimo demum anno Athenas rediisse testis est I, 62: 'E\$ 'EpsTptYj? 6l SpuYjdsVeeC 8td \$v8exdTou STSOC aTctxovTo 6Tct'aoj. Quod quidem cum Ungeris computatione nullo pacto potest consociari. Nam si reputaverimus, Pisistratum inde ab anno 561¹⁾ praeter decem hos annos vel semel exulasse bisque praeterea Athenis regnavisse, minime fieri potuisse adparebit, ut iam 551/0 tertium tyrannidem occuparet. Nec non animadvertit hoc Ungerus, qui pro 8td ta STSOC Herodotum 8td ereoc scripsisse satis sagaciter coniecit.) Sed miror hominem doctum tali modo rem confecisse sibi visum esse. Exstat enim testimonium, nobilissimum

1) Herodoti (I, 59) et Plutarchi (Sol. 30) de Pisistrati imperii primordiis narrationes ad diversos redeunt fontes. Plutarcho in his vitae Solonis partibus optima et locupletissima testimonia suppeditarunt. Adfertur ab eo adeo ipsius rogatoris nomen, cum in narratione Herodotea neque rogationis illius neque Solonis ulla tiat mentio. Nec de numero satellitum convenit inter utrumque scriptorem. Iam vero quae de Solone fere iisdem verbis retulerunt Plutarchus (Sol. 30), Diogenes (I § 49), Aelianus (v. h. VIII, 16) haec certe ad communem fontem revocanda sunt. Cogitari potest de Hermippo.

2) Huic anno initium Pisistrati tyrannidis adscribendum esse infra ostendetur.

3) Ungerus praeterea ex ipsa Herodoti narratione efficere studuit alteram hanc Pisistrati relegationem unum vix excessisse annum! Sed res pessime cessit illi. Si quis simplici mente ea, quae de utroque exilio scripsit Herodotus, perlegerit, nequaquam cum Ungero priori exilio octo annos, alteri vero temporis intervallum anno brevius tribuet. Redundat id omnino ex copiosa Herodoti de altero exilio narratione (I, 61), quam sub finem adeo ita contraxit ille: /i&r« JI ov aoUio Ibyoi slnsXv x9,bvo<; diiicpv xul ndviu s&QTvTO SC TTjV x&TOSOV. Ungeris interpretatio prorsus ad libidinem facta est.

illud quidem — cuius in tota commentatione sua mentionem Ungerus iniecit nullam — unde 11 illos Herodoti annos nullo pacto posse eliminari necessario cogitur. Antecedunt enim ipsa ea, quae 1. 1. p. 389 adfert Ungerus, Aristotelis verba V. 9, 23: *ev Ireat TptdxovTa xat Tptatv eVcaxaKexa TOUTCOV ITU-pdvvrjaev, 8xTcoxa(8exa 8e ot Tca?8ec, <3aT£ TCX Tcdvia eYevEIO STYJ TptdxovTa xal ravce haec: oux SYSVSTO 8s auvs^Yjc; (Iletat-aTpaTOu Tupavvt?) ok yo|p scptKye Ilsta(aTpaToc Topavvcbv* Quae hinc redundant manifestum est. Ex eo, quod Aristoteles per totum tyrannidis tempus bis exulasse Pisistratum expressis verbis perhibet, Ungeri sententiam, qui sedecim illos exilii annos ita distribuere voluit, ut pars eorum vel tertio cuidam Pisistrati exilio, quod post 549 annum reicit ille, adsignaretur, caducam esse liquido adparet. Qui anni quomodo distribuendi sint patet. Pisistrati enim exiliorum prius 6 (vel 5), alterum 10 (vel 11) annorum fuisse, necessario sequitur. Concidit vero ita vel alter calculus Ungerianus: Pisistratus ut 551/0 iam tertium rerum potitus sit, nullo modo fieri potest.

Videtur omnino ea, quam Isocrates secutus est, ratio haud ita singularis antiquis temporibus fuisse. Leguntur enim in scholio ad Aristophanis Vesp. 502 haec: *stxtkoc; 81 Tea-adptov OVTCOV xaT svtouc TCOV HstataTpaTiScbv, TOV 'TTCTC(«V Tc«psX«3sv TpeaI3aTaToc; ydp rjv OUTOC [auide; schol. Diibn. cf. Lys. 619] xat T/JV Tupavv(8a sfys, xadd xai 9OUXU8(8YJC; cpYjat- 8oxst 8s "i) Tupavvt? xaTaaYjvat, coc cpYjatv 'E p o x o aftevY] c, sVt STYJ V', TOU dxptpouc 8t«-p.apTdvcov, 'AptaTOTeXouc tiev Teaa«pdxovi« x«l ev cp^a«vToc; 'Hpo-8OTOU 81 icj x«i TptdxovTa'). 'AptaToxeXouc emendatio est Bentlei-*

1) Hinc exscripta sunt, quae exstant in scholio ad Lysistr. 619: *TsxTtxQOjv OVTQJV ruiv IlaiaiatQTTiSuiv, eixotuc; TOV 'Inniav LLOVOV efviti(i6vEvaev. IjQeajivTaTog yotQ rjv ohto; TUIV UXXOJV xai iqv TVQavviSa vni&eto, xu&uneq GovvSISqg (firiai. Kaiia%e Se rj Tvqavvic, eni eirj y, ol Se S', 'Hqodotoi Se q. Quo testimonio cum ad Hippiae tempora restituenda uterentur homi-*

ana. Codices Aristophanis nomen exhibent. Sed dubitandum non est, quin Bentleius verum viderit. Aristotelem accuratissime Pisistrati res pertractasse, satis eisdem edocemur scholiis: excitat 'AptaTOTsXYjv sv 'A&Yjvatcov TcoXITs(a nominatim de Pisistrati rebus commentator ad Acharn. 234 nec non quae in scholiis ad Lysistr. 665 et 1153 de Pisistrato exstant ad eundem Aristotelis librum revocanda sunt (Rose, Aristot. Pragm. p. 416 sq.). Contra Aristophanis grammatici de tali re testimonium, praesertim inter Eratosthenem et Herodotum interiectum summam movet suspicionem.*) Quapropter iusto iure Bentleio adstipulatus est Augustus Nauckius, Aristoph. Byz. Pragm. p. 66: „Neque enim credibile est, aut Aristophanis Byzantii auctoritatem Eratostheni opponi, aut cum Herodoto consociari Alexandrinum grammaticum." Cui tamen in omnibus adsentiri nequeo. Minime enim video, cur in Aristotelis verbis Polit. V. 9, 23: «W sv sieat Tptdxovia xat Tptatv eTCTaxa(8exa ITYJ TOUTCOV iTupdvvYjaev, 6xTtoxa(8exa 8e ot Tcaitec; <5aTe Td Tedvxa

nes docti (Clinton F. H. II p. 18, Ungerus I.] p. 386) in fraudem plecti sunt. Scholiastam enim omnino non ad Hippiae tyrannidem, sed ad universam Pisistratidarum dominationem spectasse, qui haec cum scholio ad Vesp. 502 contulerit satis intellet. Quod rectissime iam vidit Din dorfi us. Accedit, quod ipsum Herodoti testimonium (V, 55) habemus, qui Hippiae non sex, sed quattuor annos vindicat. Scholii igitur numeros turpiter mutilatos esse sequitur (velut in apographo Claudii Puteani exhibentur haec: *inl eir| TQia, oi de 6'' HQ6SOIO<; g').* Itaque haud scio an alienum sit ab arte nostra, si ex^ scholio superiore integros numeros hic substituumus hos: *eni eirj v, ol Se LIU, HQ6SOTO; Se Xg.*

1) Meursius, *Pisistratus* p. 142 adeo de Aristophane poeta cogitavit, id quod ne levissimam quidem habet probabilitatis umbram. Clintonus F. H. II, p. 218, Fischerus, *Griech. Zeittaf.* p. 135, Ungerus 1. 1. p. 390 Aristophanem tenent Byzantium, Schneidewinus, *Heraclid. politiar. fragm.* p. 38 suppleri iubet adeo Apollodorum. Dupplici se maculavit errore Onckenius, *Staatsl.d. Arist.* p. 462 adn. 4: „Dagegen ist es ein Versehen, wenn der Scholiast zu Ar. Wespen 502 die Ziffer *TeaatQuxovia xai i'v* als *'AoiatTOTiXov; bezeichnet/*

SY^VSTO STYJ TpidxovT< xai TCIVTS haeserit vir doctissimus, cum Aristophanis commentatorem non ex Politicis, sed ex Politicis delibasse satis apertum sit. Pisistratidarum vero tempora cum ab hominibus veteribus alia ab aliis ratione definita esse constet, nulla iam earum, quae nobis traditae sunt, computationum abicienda videtur, si ullius in ea invenerimus rationis vestigia. Quantopere in restituendis his rebus a vero aberrari possit, probe Schneidewini exemplo illustratur, qui fragmento Heraclideo (EistafaTpaToc- T p t d x o v x a T p t a ΠΥJ Tupawrjaac-yYjpdac- diridavsv) comprobavisse sibi videtur, Aristotelis rationem in raXtTstat? et in TcoXtTxot? necessario sibi constitisse (Heraclid. polit. fragm. 38).¹⁾ At adfuit hinc omnino nihil ad eam, quam in Politicis secutus est Aristoteles rationem. Respondent enim 33 anni, in Heraclidis Politicis commemorati (quos praeter Aristot. Pol. V, 9, 23 attulit etiam Iustinus II, 8) nequaquam ei numero, quem exhibet scholiasta: 33 anni Heraclidei videlicet ad solum Pisistrati imperium (561—528), 41 vero scholii anni ad universam Pisistratidarum dominationem pertinent. Haec omnino inter se ut concinere nequeunt, ita non debent conciliari. Schneidewinus igitur, cum hinc certum argumentum ad convellendam Bentleii coniecturam duci posse adserit, foedissime res diversissimas inter se confundit. Ob ipsam vero hanc causam ne Nauckio quidem in scholio Aristophaneo TptdxovTa xat s' (cf. Aristot. Pot. V. 9, 23) reponi iubenti facere possum ut adstipuler. Maxime enim praecaven-

1) Excerpta ix io-Jv ' HQUxXeldov rteol Tlotneiuv in codicibus Aeliani servata tantum non omnia ex Aristotelis Politicis compilata esse post curas Schneidewinianas nemo nescit (Rose, Aristot. fragm. p. 400). Nec dubitandum hac de re. Ambigebatur de auctore. De hoc coniecturam satis ingeniosam et argutam prolulit Ungerus (M. Rh. XXXVIII p. 504 sq.), qui postquam Pontico nullo pacto excerpta illa vindicari posse pluribus demonstravit, ab Heraclide Lembo ea confecta esse satis comprobavit.

dum est, ne res plane dissonas temere hic coagmentemus. Priusquam igitur eorum, quae tradita sunt, immutemus quidquam, in ipsas veterum rationes, quibus in conficiendis computationibus suis usi sunt, diligentius inquiramus opus est.

Sunt autem me iudice acerrime hic distinenda temporum intervalla potissimum tria.

Primum id tempus, quod praeteriit inde a prima Pisistrati tyrannide usque ad Hippiae exactionem, quod Aristoteles in Politicis 51 annorum fuisse perhibet, cui numero respondent 50 anni Eratosthenici (Schol. Ar. Vesp. 502). Tribuit vero Aristoteles ex hac computatione ipsi Pisistrato 33 annos integros, quos eosdem exhibent et Heraclides (Polit. fragm. p. 4 Schn.) et Iustinus (II, 8).¹⁾

Deinde id spatium temporis, quo Pisistratidae re vera Athenis tyrannidem exercuerunt, deductis 16 annis, quos exulavit pater. Huc spectant 35 anni Aristotelici (Polit, V. 9, 23) vel 36 Herodotei (V, 65).

Denique vel una computatio, differens ab his, iam satis antiquis temporibus Athenis circumlata esse videtur. Dico 41 illos, qui in scholio Aristophaneo exhibentur annos, cum quibus consociandum est testimonium Isocratis, qui oTdatv 40 annos Athenis duravisse testis est. Neque enim dubito, quin duobus his testimoniis eadem contineatur ratio.

Superiores duae computationes, quomodo confectae sint apertum est. In illustranda infima proficiscendum videtur a testimonio Isocrateo, quod quidem per se licet non magni ponderis faciendum sit, tamen quoniam alio testimonio prorsus se-

1) Franciscus Ruhl nuper ex codicibus melioribus restituit apud Iustinum numerum XXXIV. Sed num hic numerus ad aliam memoriam revocandus sit dubito. Immo probabilius videtur IV corruptum esse ex III (id quod servatum est in deteriore classe Transalpina.)

videndum. Ipsam pugnam Phaenippo archonte commissam esse et Plutarchus (Aristid. 5) et auctor Parius s. ep 48 (Phaenippus n) testificantur. Qua de re non est, cur ambigatur (cf. Ungerum 1. 1. p. 389). Phaenippum autem ol. 72, 3 = 490/89 archontis munere functum esse certo constat. ') Huic igitur olympiadi vel anno Attico pugna Marathonica necessario adsignanda est. Accuratus eius tempus definivit Plutarchus (Cam. 19. de glor. Athen. 7. de Her. malign. 26), qui eam 6 diei Boedromionis adscribit. Sed hanc terminationem errore ex die supplicationis, quae post pugnam habita est, derivatam esse satis probavit Boeckhius (Mondcycl. p. 66 sq). Quamquam ipsam pugnam haud ita multo ante eum diem commissam esse probabile est. Hic igitur unus terminus positus est. Videndum de altero. Athenienses protinus, cum Eretriam captam esse audivissent, Phidippidem cursorem Spartam miserunt, ut oppidi illius expugnationem nunciaret, auxilium peteret. Qui nono mensis die (scl. Metagitnionis) οσουΤεπαϊοϋ: sx TOU 'AoTjvahov daTsoc. vjv sv ^TcolpTTj (Herod. VI, 106). Lacedaemonii σtvδΤΤj ds oux s!;sXsuasah«t scpaaav pXj oo TeX^peoc: edvioc TOU XUXXOU. Luna completa dein egrediuntur (Herod. VI, 120). Cursor autem Athenas reversus civibus renunciat, quadriduo praeterlapso demum egressuros esse Lacedaemonios: Iustinus II, 9 (Ephorus?;. Iam vero cum ante 6. Boedromionis lunam 14. Metagitnionis die supremum completam esse constet (Boeckh Mondcycl. p. 72;., Lacedaemonios 15. die profectos esse sequitur. Ac congruit hoc luculentissime cum narratione Herodotea, ex qua Phi-

1) In Marmore inde a Phaenippo usque ad Diognetum 227 anni numerantur. Iam vero cum Marmoris auctor sibi non plane constiterit, hinc sciri nequit, intellexeritne ille ol. 72, 2 an ol. 72, 3. Solvitur quaestio eo, quod Dionysius (A. R. VII, 1) et Pausanias (VI., 9, 5) consentientes ol. 72, 2 archontem nobis conservaverunt. Qui fuit Hybrilides.

dippidem'), cum 9. Metagitnionis die SeuΤεπατδϋ; Spartam venisset 7. die reliquisset Athenas, 11. autem domum revertisset adparet. Iam vero cum Herodotus VI, 102 paucos dies inter Eretriaee expugnationem ipsamque Persarum in terram Atticam escensionem praeterlapsos esse referat'), intervallum inter 7. Metagitnionis diem et Persarum egressum nimirum quam minimum statuendum est. Quapropter nuncium de eorum ascensu non post 12. Metagitnionis diem Athenas adlatum esse sumpserim. Athenienses autem, Persarum escensione audita, dum hostes educendis militibus tempus conterunt, certe protinus concionem habuerunt eodemque vespere Marathonem profecti nocte elatos occupant locos (Clem. Al. Up. 130 Dind.). Insequenti vero die h. e. 13. Metagitnionis (vel. 8. Sept.) ipsa pugna commissa est.')

Quattuor discrepo diebus a Boeckhio, cui ex recentioribus plerique plane se adplicaverunt (Curtius Gr. G. n^s p. 824. Dunckerus G. d. A. VII^s p. 130). Boeckhius Mondcycl. p. 72 ita argumentatur: 15. Metagitnionis die Lacedaemonii egrediuntur triduique itinere facto 18. mensis die Athenas veniunt, ubi pugnam pridie commissam esse comperiunt. Adsignat ergo Boeckhius ipsam pugnam 17. diei Metagitnionis (vel 12. Sept.)

Sed unde, quaeso, scimus Lacedaemonios postridie ipsam pugnam advenisse? Legitur sane hoc apud Platonem (Legg. p. 698)

1) Qui apud ceteros scriptores unanimo consensu vocatur Phidippides. Sed utrum vero propius, audieritne *fetdinnidit;* an *Qdiniditjq* cursor? Quod munus ut ipsum nomen nescio an fuerit hereditarium in ista familia.

2) Herod. VI, 102: *XetQWCuivevoi di TTJV 'EgeTQlav xai InicxovTe; dXiyag TjLieQac; enlioov eg Tjv ^AxTixrv.* Respondet his diebus tempus illud, quod inde a Phidippidis abitu usque ad eius reditum praeteriit.

3) Quae Herodotus VI, 109 et 110 de longinquis strategarum altercationibus et de principatu Miltiadi a collegis oblato perhibet ut cum ceterorum scriptorum testimoniis non congruunt ita vel per se summam movent suspicionem. Resipiunt haec Philaidarum commenta.

et Menexeni scriptorem (p. 240), quos tamen in hac causa vix audiendos esse, non duhito quin sibi persuasurus sit, qui reputaverit, unde tandem talis rei notitia ad eos manaverit. Est autem rcs ipsa adeo et arguta et spinosa, ut lenem veritatis superlationem latere in ea, vix facere possim quin suspicer. Redolet rae iudice testimonium illud epigrammatis cuiusdam argumentum, in quo haud scio an oratorii ornamenti vel Lacedaemoniorum culpae sublevandae gratia res ita fuerit conformata. Quocirca equidem testimonio isti historiae fidem denegandam censeo meamque teneo computationem.

Sed restat, ut vel paucis verbis attingam Ungcri rationes, qui futilissimis Dionysii (A. R. V, 17) Gellii (N. A. XVII, 21) aliorum testimoniis nisus pugnam Marathoniam ad exeuntem ol. 72, 2 (h. e. ad ver 490) revocat. Fulcit Ungerus computationem suam notissimo Thucydidis loco VI, 59, quo in constituendo pugnae Marathoniae tempore uti omnino non licet, cum hinc demum Hippiae tyranni aetas definienda sit iam vero quod Ungerus etiam Aeliani testimonium v h. II, 25 in hanc quaestionem intrusit, misere lapsus est, quia 6. Thargelionis dies eodem modo e sacris, quae tum in Dianae honorem celebrabantur, deductus est. atque is, quem errore adfert Plutarchus At cardo omnino in hac versatur difficultate: obstrepit Ungeris ratio disertis cum Plutar chi, tum Marmoris testimoniis, unde pugnam sub Phaenippo archonte commissam esse confirmatur Priore vero parte anni 490, cui pugnam adsignat Ungerus, archon fuit Hybrilides ').

A pugnae Marathoniae tempore accurate circumscripto si proficiscimur, reliqui termini iam sine negotio constabuntur. Dat enim Thucydides VI, 59 haec: Τι>π<ws'ja<c 8s SYJ ipia

1) Receptit tamen Ungeris calculum Bnsoltius Gr. G. I p. 551, jd quod sanequam miror.

ITCTC1<C Stt 'A(>7jV<t<0V X<t TC<d))stC SV TOO TSIIdpTO) LJTCO A<Xe6atU0VttOV xat 'AXxuattovt8(bv xcbv cpsurovxcov s^tbpst 6TCOTCOVSOC e'c TS Xfystov 6'dsv xat 6pu<busvoc sc M<p<t>cbv< liatspov IT st si % o a T <O YJSYJ -jfspcov cbv psTd MYJOCOV saTpdTsuasv. Hinc Hippiam anno 510 Athenis expulsum esse cogitur. Qui terminus vel eo accuratius circumscribitur, quod Hipparchus interfectus est Panathenacis, quae tertio quoque olympiadis anno celebrabantur. Mors eius igitur initio anni olympiadi 66,3 = 514 adsignanda cf. [Platonis] Hipparch. p. 229. Ex' scholio iu Ar. Lys. 619 nihil licet concludi. Herodotus (V, 55) Hippiam abhinc STC'STS< Tsaaspa regnasse exhibet, quod tempus accuratius determinavit Thucydides, qui eum integros annos tres regnasse, quarto vero expulsum esse testatur. Redundat ex hac computatione, Pisistratarum exactionem ad exeuntem ol. 67, 2 vel ad priorem partem anni 510 reiciendam esse.')

Duravit autem Aristotelis teste cunctum Pisistrati filiorumque imperiura 51 annos, solum filiorum 18. Hinc Pisistratum 561 primum rerum potitum esse, 528 vero occubuisse liquido adparct. 2) Quibus terminis standum est.

1) M. P. ep. *5: ^Acp oi> 'AofioStog xui ['AQiOToye]itwv unixe[ivav '/7inu)oxov IletOtCTQuiov'A[#r]vwv TVQUVV]OV xul \4frrjvutoi [i^nviaz]riauv zov IleiiazQuziSag ix[zov Iie]Xaa[yix]oS zei^ovg exr] UHAAAIIUI, doxovtog 'A&r;vt]ot *. Epochae conficienda ex computo B, ita ut ol. 67, 2 = 511/0 redundet. Flachius hanc rem levioere, quam par fuit, egit brachio.

2) Minus accuratus Busoltius, qui (Gr. G. I p. 551. 552) hunc dat terminos: 560—527. Ungerus eosdem, atque ego amplexus est annos. Attamen eius rationes nequaquam possum probare. Quod Eratosthenes rotundo numero 50 annos numeravit (zov uxQfSovg SiuiJUQzdvwv) omnino nihil valet in sublili Iiac quaestione praeter restrictissimum Aristotelis testimonium. Hinc quod voluit efficere nec debuit nec potuit Ungerus. Neque magis eis, quae in tabula Henzeniana (M. Rh. IX p. 177. Iahn-Michaelis, Griech. Bilderchron. p. 79 sq) scripta sunt: d<p ov IliciGiatQUToz izvQuv, ev[aiiv iv *Alr]jvutg xul Aiawnog iv Aehpolg xuTixor/fiviadt/ errj tpoi) (id quod haud illepide Ungerus mutat in yoe) ad ipsum hunc terminum accuratius circumscribendum uti licet, cum unde chronici illius anni computati sint, certo definiri nequeat. Accivit praeterea Ungerus Herodoti

Restat, ut singulorum Pisistrati regnorum intervalla quantum possumus definiamus. Quod certo quidem fieri nequire

testimonium (VI, 103) ubi traditum est, Cimonem, Stesagorae filium (cognomine *KodXsfiov*. Plut. Cim. 4), cum a Pisistrato civitate eiectus esset, Olympiae quadrigis vicisse. Iam vero cum insequenti olympiade idem iisdem equis victoriam Olympiam reportasset, honorem victoriae eum translulisse ad Pisistratum. Qua re Cimonem a tyranno reditum impetrasse. Sed tertium iisdem equis eandem gloriam adeptum *xuzeXa^e unofraveTv VTTO TWV LISIGIGIQUOV nuidwv, ovxsn nsQt-eovrog amov JlstGiaiQuiov*. Quas victorias deinceps se excepisse, ex equorum natura iusto iure collegit D u n c k e r u s G. d. A. VI¹ p. 469. Verum erravit, cum ultimam victoriam propter Pisistrati exitum (527) ad annum 524 reiciendam duceret. Fieri enim potest, ut Pisistratus vel ante 63 olympiadis initium 528 mortem obierit extemploque post celebrationem Olympiam Cimon ab eius filiis interemptus sit. Hoc non iniuria obtinuit Ungerus, cuius quidem argumentationem adsequi nequeo: „Nach Aristoteles regierte Hippias 18 Jahre; dass diese reichlich bemessen sind eher tiber als unter 18 volle sind, ist daraus zu schliessen, dass Herodot VI, 65 auf die wirkliche Regierung des Pisistratus und seines Nachfolgers nicht wie Aristoteles 35 sondern 36 Jahre zaehlt. Pisistratos ist also 528, moglicherweise schon vor Ende 529 gestorben.“ Quod Ungerum commovit, ut ultimam Cimonis victoriam anno 528, non 524 adscriberet, hoc est: „Sein aelterer Sohn Stesagoras hatte damals das Mannesalter, d. h. das 20. Jahr noch nicht erreicht. Her. VI, 103. Dagegen 524 finden wir den jtingern Sohn Miltiades schon als Archon eponymos.“ Sicut Ungerus etiam reliqui recentiores, qui rem perstrinxerunt, Miltiadem, 524 anni archontem eponymum (Dionys. Hal. A. R. VII, 3) cum minore Cimonis filio, victore Marathonio, aequiparant (U n c k e r u s G. d. A. VI¹ p. 496, Petersen, de hist. gent. Att. p. 26, Busoltius, Gr. G. I p. 565). Sed sive 524 sive 528 Cimonem interfectum esse statuimus, Herodoti testimonium nequaquam cum hac opinione potest conciliari: *‘O ftiiv 6e nQsofivisaog iwv nai6wv icZ Ki/iwvi lirjaayoQrjg r)v Tr|vtxuvra* (h. e. cum Cimon interficeretur) *naQu rw ndiQw MtXituSr| T osepbf^svog sv rr) XSQGOVTJGW, b Ss vswrsQog nuQ uvrw Kiftwvt, sv ‘A&rjvrici*. D u n c k e r u s quidem de proprio verbi *iQsepbfisvog* sensu ambigit, Petersenius praesentis temporis vim nou esse urgendam statuit. Sed rimandis talibus argutiis hic iam minime potest absolvi. Aliam ingressus est viam Ungerus, qui de Miltiade inicit haec: „Diese Wurde hatten ihm die Pisistratiden, welche durch besondere Gnade gegen ihn den Verdacht des Mordes von sich abzulenken suchten, (Her. VI, 39) vermuthlich verschafft, sobald er das gesetzliche Alter von 20 Jahren erreicht hatte.“ Typothetam quem volui accusare prohibeor insequentibus verbis: „Bei der Marathon-schlacht zaehlte er, wenn diese Vermuthung zutrifft, 53—54 Jahre.“ Nodus per ambages et captiones omnino solvi nequit, sed resecandus

non ignoro.) Attamen redundat ex Herodoti narratione saltem hoc, priora duo tyranni imperia fuisse brevissima: cum enim alterum regnum suapte natura annum excedere non potuerit, prius vero brevissimum fuisse ipse addiderit Herodotus, altero hoc fuisse longius vix statuemus. Qua re unum quodque imperium quamdiu duraverit etsi certis terminis circumscribi nequeat, ambo tamen comprehensa biennium excessisse parum est verisimile. Itaque singula intervalla haud scio an hoc modo sint describenda:

561- 560	I regnum.	1.
560- 554	I exilium.	6.
554- 553	II regnum.	1.
553 - 543	II exilium.	10.
543— 528	III regnum. ²⁾	15.

est. Miltiadis nomen veterioribus temporibus non rarum fuisse, et ex libris et ex lapidibus satis conspicuum est. Itaque Dionysii verba: *sni ir|g s^rjxoCTrjg xai TeiuQTijg bXvftntdSog UQXOVTOQ ‘A&rjvtjGi MiX-rtu6ov* omnino ad Cimonis filium revocari licere nego. — Quod Herodotus de Cimone tradidit, in Megaclem transtulit commentator ad Ar. Nub. 64: *.. MsyuxlsT rco vtrjGavit iQig ‘OXvfinta xai S? InnoTQOepiav xuieXfrbvn ex rijg cpvyrjg’ eSiv^e yuQ avrbv b IleiGIOTQUTog, ov xai steienefixjiaio naQu%WQriaavTa UVTW TO irjg vixrjg xrxQvyfta*. Qui locus parum accuratae Petersenii commentationi adiungendus est.

1) Ex chronographis ad hanc quaestionem fere nihil redundat. E u s e b i i verba *IleiaiaiQaTog ‘Adqvuiwv ib SeüieQov ifSaaiXevaev* (Sync. 451, 17) in Armeniaca translatione ad ol. 59,2 = 543 revocata sunt. Cogitari possit, Eusebium tertium imperium cum altero confudisse. Hieronymus s. ol. 60,2 idem exhibet: Pisistratus secunda vice Athenis regnat. Sed variant singuli eius manus. Legitur praeterea apud Syncellum 454, 15: *nsiGiaiQuiog ^A&rjvuiwv sivQuwrjos xul sig haXiav nuQrjX&sv*, quae verba in translatione reiecta sunt ad ol. 54,4 = 561. Hieronymi manus hic non magis sibi constant. Recentiores inde a Meursio alii alia coniecerunt. Ungerus *‘huXiav* in *&STiaXiav* mutans Pisistratum vel eodem anno expulsum esse hinc deducit. Sed cum hac de re aliunde nihil notum sit, mihi quidem probabilius videtur esse, quod D u n c k e r u s G. d. A. VI¹ p. 455 snmpsit, qui post *xui* Pythagorae vel alius cuiusdam nomen excidisse censet.

2) Ad annum 544 Ungerus initium tertii exilii revocat, quod 7 annorum fuisse statuit. Confirmatur haec opinio his (p. 392): „Die auffallende Thatsache, dass die Ionier 545 von ihrer Mutterstadt Athen keinerlei Unterstutzung erhalten, ja nicht einmal um

De prioribus duobus iraperiis si quis paullo secus statuerit nullus repugno. Quod si fecerit, reliqui termini nimirum ei ad hanc normam dirigendi erunt.')

Liceat mihi sub finem commentatiunculac huius nonnulla de Marmoris Parii rationibus verba adiungere. Vulgo enim Pisistrati tyrannis inde ab anno 560 repetitur, eius mors autem ad 527 refertur. (Clintonus F. H. II p. 2 et 203. Curtius Gr. G. I^s p. 667. Dunckerus G. d. A. VI^s p. 454. Busoltius Gr. G. I p. 552.) Quorum terminorum patrocinium qui susceperunt sententiam suam chronici Parii testimonio fulciunt.

Quaestio quidem satis est intricata, quippe quam his temporibus homines docti haud parum agitaverint. Priusquam autem ipsas chronici rationes in disceptationem vocemus, de termino

eine solche dort nachgesucht hatten, obgleich Pisistratus damals schon auf der Höhe seiner Macht stand, die Kykladen und Sigeion beherrschte, auch am Strymon Besitzungen hatte, diese Thatsache laesst schliessen, dass er sich mit den Persern verstaendigt hatte und nicht helfen wollte.' ,Solche Gefiihlllosigkeit gegen das Schicksal der Tochterstaedte mag in Athen Erbitterung hervorgerufen und den Anhang seiner Gegner so verstaerkt haben, dass der Tyrann um 544 gesturzt werden konnte.' Mittere possum merasconiecturas quae nullo fulciuntur argumento. Quin immo 544 vel 543 non expulsus esse, sed Atheniensibus ad Pallenum devictis Athenas rediisse videtur Pisistratus. De proelio Pallenensi Herotus haec facit verba I, 63: *ol de tlficpi IJeiGiGiQuiov eGneGovieg iovg 'A&rjvuiovg TQUTIOVGL. cpevbybtwv de TOVTWV (jovXr)v svdnvui aocpwuirjv IIsi-aiGTQUTog emis%vuTui, oxwg firjis ctXiG&stsv sit ol 'A&rjvutoi dtsGxsSuGfiivot ie ele . uvu(iifiuOaq iovg natSug eni 'innovg nQoinefine. oi Se xuTuXuftfiuvovreg Tovg evyoviuq eXsyov rd svrsraXfiiva vnb IISIGIOTQUTOV, iruQGssiv TS xeXev-ovTfqcpxal dntivui exuarov eni ru ewvrov. net&o/iivwv Ss TWV ^A&rjvuiwv OVTW de lleiGLGTQUT og ib Toitov Gywv 'Adrjvug snoL^wOs tr)v rvQavviSa.* Sed nonne tota haec narratinnacula ex ipso tyranni nomine postero tempore ducta esse potest? — Petersenius, de hist gent. Att. p. 49 proelii Pallenensis commemorationem apud Andoc. I, 106 commiscet cum Hippiae exactione. Quippe obliviscitur ille Andocidem in historicis tironem fuisse hebetissimum.

1) Busoltius Gr. G. I p. 552 quidem me iudice parum probabiliter primum imperium altero tribus annis longius ponit. Nec quos ille statuit exiliorum termini respondent testimonio Aristotelico. Holmius Gr. G. I p. 501 quod ad tempora attinet ad Ungerum et Busoltium relegasse satis habet.

unde Marmoris anni computati surit, videndum est. Res est tritissima, singulas chronici illius epochas repeti inde a Diogneto, archonte Attico, quem Boeckhiius (C. I. G. II p. 306) anno 264/3 adsignavit. Iam vero ex quo in papyris Herculanensibus (cd. Comparetti Torino 1875) nova et ca haud indigna de Stoicorum temporibus testimonia comparuerunt multique homines docti cum alii tum Rohdiius bis rebus studium suum admovent, Boeckhii ille calculus sepultus est. Quoniam enim duo anni anonymi exstant, quorum uter Diogneto, uter Arrhenide archonte (sub quo Zeno obiit mortem) exornandus sit, traditum non est, tota haec quaestio inde pendet, quoniam anno Zenonis Stoicus defunctus sit. Rohdiius (M Rh. XXXIII p. 622 sq.) ut hunc terminum definiat, proficiscitur a papyro, (p. 57 Compar.) ubi scriptum est, Cleanthem Zenonis successorem *TYW ayfjlfy v.aw.ayzh SIC STYJ TptdxovTa y.al ouo.*) Cleanthem anno 232/1 (archonte Iasonis: Papir. Ercol. p. 57 Compar.) mortuum esse aliunde certo constat (Luc. Macrob. 19. Valer. M. VIII, 7, Extern II. papir. Ercol. p. 58). Ergo Rohdiius quo anno occubuerit Zeno, ita efficit, ut 32 hos papyri annos 232 anno adiciat, unde Zenonis mortem ad 264 revocandam esse adpareat. Quae computatio Rohdiius comprobatur testimonio Hieronymi, qui sub anno Abrah. 1753 .-^ ol. 129, 1 habet: .Zeno Stoicus moritur, post quem Cleanthes.' Recepti rationem Rohdianam Gomperzius M. Rh. XXXIV p. 154 sq. qui ipse tempus vel accuratioribus terminis circumscripsit ita, ut Zenonis mortem Scirophorioni mensi anni olympiadi 12[^], 4 adsignaret. Quem annum Gomperzius vindicat Arrhenidi Evitavit quidem hoc modo ille, quod neglexerat Rohdiius, quippe

1) Ultimum numerum in papyro paene deletum supplevit Gomperzius Ten. Lit. Ztg. 1875 p. 605. Quod supplementum proxime ad papyri vestigia accedere postmodo in Italiam profecto suis ipsius oculis inspicere licuit, cf. M. Rh. XXXIV p. 154.

cum annum 264/3, cui Rohdus Zenonis mortem adscribit, ex Marmoris computationibus occupavisset Diognetus.¹⁾ At obstrepit calculo Gomperziano ipsum Atheniensium de Zenonis morte decretum, cuius exemplar servatum est apud Diog. L. VII § 11. Cum enim hinc redundet, Athenienses mense Maemacterione, Arrhenide archonte, decrevisse *choho^rpaí abxín xal xocpov i-l xou Kspap-stxou Srju.oata*, Zeno nequaquam mense Scirophorione sub eodem archonte mortem potest obiisse. Omnino vero decretum illud non nisi continuo post philosophi exitum factum esse probabile est, id quod iusto iure obtinuit Wilamowitzius (Antigon. p. 252). Zeno igitur quin sub ipso Arrhenide vita decesserit, dubitari non potest.

Hoc autem nullo pacto posse consociari cum Boeckhii calculo rectissime perspexit Wilamowitzius, cum in *Aniigono* seriem archontum Atticorum restitueret. Wikmowitzius ergo, ut ol. 129,1 — 264/3 vacet Arrhenidi, Diognetum, quem ipsi ei anno adscripserat Boeckhii, in annum insequentem transfert: ol. 129,2 = 263/2. Hinc Wilamowitzio iudice auctor Parius annos chronici computavit. Eundem calculum complexus est etiam Gelzerus, *Hist. u. phil. Aufs. E. Curtius gewidm.* (1884) p. 18 et qui nuper chronicon illud edidit Doppius p. 61. Alii, velut Spangenbergius, *De Athen. public. institutis aet. Maced. commut.* Halis 1884 p. 31 et Flachius *Chron. Par.* p. XVI inter ol. 129,1 et ol. 129,2 incerto titubant gradu.

At argumentatio Rohdiana, qua hae rationes nituntur, argutior est, quam verior. Nam illud, quod in papyro comme-

1) Cadunt igitur Wilamowitzii illa (Antig. p. 252) „Es hfitte sich geschickt die Schwierigkeit, die ich durch Beseitigung des Diognetos gehoben habe, nicht zu verschweigen“ non in Gomperzium, sed in unum Rohdium. Rohdii calculum consensu suo comprobavit etiam Susemihlius *N. Jahrb. f. Philol.* 1882 p. 744, Adn. 39.

moratur, inter Zenonis et Cleanthis mortem intervallum, ut ipsum Zenonis mortis tempus redundaret, non ad annum 232, sed ad 231 addendum fuit. Adparet hoc inde, quod annus Abrahami 1753, ad quem Hieronymus Zenonis mortem revocat, non genuinae olympiadi 129,1 sed 129,2 respondet. Hieronymus enim in ipsa epocha olympiastica constituenda uno anno deceptum esse maxime hic tenendum¹⁾. Respondet igitur olympias Hieronymiana 129,1 non anno christiano 264/3, sed 263/2. Itaque Zeno anno 263 archonte Arrhenide (posteriore anni parte, sed ante mensem Maemacterionem) defunctus est. Quo de calculo eo minus poterit dubitari, quo Rohdus Eusebii hanc computationem ad Apollodorum, Stoicum et ipsum et Panaetii amicum redire satis probabile fecit. Quae hinc ad seriem archontum Atticorum redundant manifesta sunt: cum enim ol. 129,2 = 263/2 necessario occupetur Arrhenide, Diogneto ol. 129,1 = 264/3 reddendam esse sequitur.

Ac constituta ipsa Marmoris epocha iam de ratione, quam auctor Parius in computandis annis adhibuerit, videndum. Neque enim chronographus sibi ipsi plane constitit: nam quae indicat ille intervalla cum eo, quo opus confecit, termino non semper congruunt, verum interdum anni spatio distant ab illo. Doppius, qui nuper non sine acumine in hanc rem inquisivit, Parium rationem suam ab iis rebus instituisse censet, quae ab eo tempore, quo chronicon conscripsit, minimo intervallo distarent. Itaque eum progredientem a minoribus numeris ad maiores in ea operis parte, quam prius composuit, annum, quo ipse scriberet, non addidisse, iam vero cum inter scribendum tempus anni maiore ex parte dilapsus esset, annum ab eo esse additum.

1) Rectissime hoc monuit Gutschmidius apud Flachium *Chron. Par.* p. XVI. — In Armeniaca Eusebii translatione Zenonis mors ad ol. 128,1 revocatus est.

Qua ratiocinatione nisus Doppius ex priore parte Marmoris, posterius exsculpta illa quidem, Boeckhii computum (A) eicit, in altera retinet. Sed eius argumentationi, quantumvis sollerter excogitatae, equidem subscribere nequeo, cum causam iustam non videam, qua chronici auctor commotus sit, ut in altera lapidis parte annum, quo rationes suas insculpsit, excluderet, in altera adiungeret. Quod enim Doppius (p. 61) ipsum opus per totam seriem annorum (264/3 — 263/2) compositum esse adserit, id omnino abhorret cum ab ipsa chronici indole, tum a disertis verbis auctoris. Parius procul dubio, cum opus suum conficeret, tota computatio in charta depicta ad manum fuit, unde eam transtulit in lapidem. Aliter opus tam late patens et ex diversissimis fontibus congestum confici omnino non potuit. Quod si tenemus iam nequaquam potest exputari, cur auctor inde a suis temporibus exorsus sensim ad ultimam antiquitatem processerit. Immo qua ratione in annis computandis usus esset, satis mihi videtur indicasse in prooemio Parius ipse: *dvsypatpa . . . dp;du[sv]oc- drcA KizpoTco? xou Tεpcoiou jSaatXsucjavToc- 'A&YJVCOV EUDS dp/ovxo? su ridpcp udvczxxoc-, 'AiWjVYjatv OS AIOYVTJXOU.* Instituit igitur ille ita rationem suam, ut inde a Geopre profectus singulorum regum vel archontum nomina numeraret us que ad Diognetum. Hoc sane rectissime posuisse videtur Wilamowitzius (Antig. p. 252) neque eum a Doppio nuper refutatum esse concedere possum. Sed unde tandem differentia illa irrepit in computationem? Doppii de eius causis opinionem perlustravimus. Aliter de hac re iudicavit Gutschmidius (apud Flachium p. XVII), qui auctorem in priore lapidis parte annum, in quem desiisset, inclusisse, in posteriore vero exclusisse ceuset'). At facere non possum, quin obloquar viro doctissimo. **ISlam** Marmor num omnino ita possit bipartiri, ut alius in pri-

J) Gutschmidio adsensus est Busoltius Gr. G. I p. 493.

ore, alius in posteriore parte unice regnet computus dubito. Nec me iudice id evicit Doppius. Ut enim Boeckhium de ep. 58, 62, 63 (computi C, D, C.) erravisse libenter Doppio concedo'), ita eis, quae de ep. 35. 38. 41. 55 ille protulit ipse, adstipulari uequeo. Paulo enim dissolutius munere suo functus esse videtur. In ep. 35 et 41, quae altera ab altera pendent, utrumque computum (A et B) eodem iure licere adhiberi, supra vidimus. Sed commendari Boeckhianum (A) ex usu chronographorum nemo opinor non concedet. De ep. 38, cuius numerus ipse non est integer, certum iudicium omnino ferri nequit. Hic suo arbitrio quidvis potest supplere quivis'). Bx his igitur epochis ad Parii rationem accuratius circumscribendam extricari potest nihil. Ac; valet mea sententia prorsus idem de ep. 49, quam quidem ex computo B restitui iubet Doppius (p. 61). Agitur de anno Aristidis, qui accurate potest determinari ex loco Plutarcho (Aristid. 5): 'Ev oe Tai? dva-7p«cpats . . . ueid dJatviTCTcov (ita nomen scribendum), sv o5 TYN sv MapaDcbvt ud/Yjv svtxcov, su&uc 'AptaistOYjc- dpycov dvaysYpaTciat'). Sed ne hinc quidem ansa praebet ad certam rationem auctori obtrudendam, cum vetusta lapidis scriptura iam prorsus evanuerit: haesitabat iam Seldenus inter... AFI et AIII). Restat ep. 55, quam Marmoris auctorem sua ipsius ratione invenisse ideoque errorem commisisse Doppius autumat (p. 59). At equidem

1) Flachius se ei hic ut plerumque adplicavit. Omnino Flachius ipse in editione sua novi vix attulit quidquam, quod non et planius et enucleatius exstaret in commentatione Doppiana.

2) De veteri scriptura servata sunt haec: *HHHJ. II*, quae Chandlerus supplevit: *HHHAAU*, Boeckhii: *HHHAIUI*, Doppii: *HHHMIII*.

3) Dissentit auctor Parius a serie Phalerei, qui Aristidem ad annum pugnam Plataensem insequentem revocavit. Quenam *uvuYQutjai* illae fuerint, aliunde ignotum est, sed conspirant cum iis, quas usurpavit Parius.

4) Inaudita confidentia Flachius p. XVII: „In hac erravit Dopp, quia in lapide est J/7, ut corrigi nequeat/

causam idoneam non invenio. Parii verba haec sunt: $\delta\epsilon\pi'$ ο5
 'Tepiov Supaxouatbv eTupdvveuasv, $\delta\chi\gamma$ ΗΗΗΗΗ $\delta\pi^{\wedge}\sigma\tau\omicron\varsigma$ 'Aiwjvrjat
 X[dp]7]Toc\ Iam vero apud Diodorum de Charete haec exstant
 XI, 53: Meid oe ~au~a 'AoWjvTjat piv Tjpv^e Xdp/;c. . . ^&T) 8S reap'
 HXsfotc dXup-Tctdc sp8ou.7]xoaT7] xat sBodp.7], xaO° rjv svfxa sq. Eodem
 nomine ol. 77 exornavit etiam Dionysius A. R. IX, 37. Hinc
 quam rationem in constituenda hac epocha secutus sit Parius
 liquido adparet: ol. 77, 1 = 472 = 208 + 264. Licet de re
 gesta erraverit auctor, sed verum archontis annum quin rectis-
 sime habuerit defixum, dubitari nequit.

Sufficere haec ad debilitandam Doppii argumentationem
 arbitror. Duo illi computi in lapide cancellis inter se limitari
 omnino nequeunt. Sub operis finem quidem omnia intervalla
 ex eadem ratione (A) confecta esse apertum est. Minime vero
 hoc de superiore parte Marmoris licet statui. Hic Parii rationes
 sibi non constiterunt In eo opinor acquiescendum est. Quae qui-
 dem inconstantia auctoris unde repetenda sit nescire me fateor.
 Eis quae Wilamowitzius hac de re posuit (Je nachdem er
 diesen (Diognetos) mitzaehlte oder nicht, ergab sich die Diffe-
 renz) ipsa inconstantia tantum statuitur, non eius causae expo-
 nuntur. Sed priusquara ipsius inconstantiae leges patefactae
 erunt id omnino posse fieri despero. Nec talis socordia ita est
 mirifica in homine, cuius totum opus tot tantisque scatet erroribus.

Restat ut tribus verbis quae hinc ad Pisistrati epocham
 redant exponam. M. P. ep. 40: $\delta\epsilon\pi$ ou IistafaTpa.Toc 'Aitojvujv
 STupdvvsuasv, ITTJ HHFIAAAAHII dpxovToc [A{W]V7]a]t K[<oftfloo. Eun-
 dem archontem exhibet Plut. Sol. 32: 'Exct Ktopiou piv Tdp
 7Jp;aTo Tupawetv HetataTpaToc. Iam vero cum supra effectum sit,
 initium Pisistrati tyrannidis necessario in annum 561 incidere,
 quin etiam Comiae hic annus ex coraputo A redintegrandus sit,
 vix poterit dubitari: 297 + 264 = 561.

Sententiae controversae.

1. Aiace m Telamonium proprie heroa fuisse Megarcensem
 nego. (C. Sittl, Philoi. 1885 p. 210).
 2. Rudolfus Hercher (Homcr. Aufs. Berl. 1881) iusto
 acerbius de Demetrio Scpsio iudicium fecit. cf. p. 47. 80. 86.
 3. Lygdamis Naxius, hoiuo privatus non tyrannus ex Naxo
 insula expulsus, Erctriam venit. (Heinze de reb. Eretr.
 p. 30. Busolt Gr. G. I p. 555 Gilbert Staatsaltertli II p. 202.)
 4. Andocides I. 106 Blass-: OE -aispsc of ups-spot. . . vi-
 y.rpav-s- p.<dfj,svot TOUC Tupdvvouc STQ IlaXXrjvftp, aTp<T7jTOuvT&c
 AsojydpOU TOU TCpO-dICTCOU TOU Sp.0J X<l Xapfou 00 SXStVOC T'JV
 {hyxxipo. et/ev, s; tjc 6 7]usTepoc rjv TctrcToc. Cum Meiero
 (Opusc. Acad. I p. 102) post ~po~d7c-ou in sero xoD Tcaxpdc,
 TdITCToc muto in TcpcTca~Tcoc cf. II, 26.
- >. Septem fabulam retractationis vestigia ostendere non evi-
 cit W Richter, De dupl. ed. Sept. fabulae in Quaest. Aescli
 Berl. 1878. (Wilamowitz Herm XVII p. 354.)
 Munichus, Munichiac pacninsulac priscus cponymus ge-
 nuinus videtur fuisse rex Atticus. Quom c Thracia immi-
 grassc Athenas, nulla exstant vestigia. quibus demonstretur.
 (Wilamowitz Kydath. p 138.)
- Plutarchi verba (Alcib. ''I3i <I>spsT<t Ss^xal Xdyoc xtc xai'
 'AXxtpidSou xat <D>afaxoc Te-fpappivoc hocce fere modo red-

integranda: <D'«xt •(Bypa'x<xiwc. cf supra c. 12: x«t XOYO;
TooxpdTet T£7p«TCT«t Ttepi TOU C^UTOUC;

- 8 **Plut. Them. 12:** *Th* 8e TOI **ἄλλ'** yevet llepoTj; 6 Stxtvvoc,
«t/jiotXtoToc;, euvouc 8e **ἄλλ'** BeutoToxXer. Ultima verba sic re-
stituo: «t-/jJ.dXo)~oc euvouyoc TOU 8eutaiox-eouc.
9. **Athen. p. 609.** x«i Πῖν x«Tdyoua«v 8e IJetot'oTp«Tov **σῆμα** Πῖν
Tup«vvt'8« **ὄχι** 'Aibjvdc ov^ftsv (codd Tcetp«v) etooc lyouoav
scripserim. cf. epitom. K«Xfj 8e **συστο** x«t f. Tc«p«j3«TTja«a«
I FetataTpdTtp **σῆμα** Πῖν -up«vvt'8«, ojc'Adr,vd 8ff)ev, f. aTscpavoTcojXtc.
10. **Aristoph. Ach. 508** poctac reddendus est.
11. **Valer. Maxim. VII. 2 Ext. 7** sic lego: Aristophanis
quoque altioris est prudentiac piaceptum, qui in comocdia
introduxit rcmisum ab inferis Atheniensium principem
poetam vaticinantem non oportere in urbe nutrire konem.
cf **Arist. Ean. 1431.** (*Ilalmius:* Atheniensium principem
Periclem *Kcmppus:* Atheniensem Periclem.)

V i t a e s u m m a r i u m.

Natus Dorpati die XXVIII m Uctobris a. 1860 fidem profi-
teor evangelicam. Scptimum actatis annum ingressus a patre
carissimo praeceptorum domestico erudiendus traditus sum. Dcin
in tertiam gymnasii Dorpatensis classem receptus doctrinae
qua aetas puerilis institui adsolet fructus percepi usque ad a.
1878. Quo anno maturitatis examinc superato Dorpati primum
iurisprudentiae tum philologiae studio operam navavi. 1884 a
candidaii graduin adeptus in Germaniam commigravi, ubi per
tria semestria et philologiae et historiae disciplinam colui.
1886 a. autcm Dorpati *magistri* examen sustinui. Atque cum
omnibus, qui studia mea et benignitate et liberalitate prose-
cuti sunt gratias ago quam maximas, tum iis qui eximia bene-
volentia sua imprimis me sibi obstrinxerunt Hoers-chel-
mannio, Loeschckio, Mendelssohnio, praeceptoribus
meis Dorpatensibus. Gratus autem hoc loco animus testificandus
est etiam Nissenio et Usenero Bonnensibus, Sauppio et
Wilamowitzio Gottingensibus, quorum memoriam pio semper
animo reculturum me esse spondeo.

Corrigenda.

Doleo in verbis compositis me non semper eodem modo adsimulationibus leges observavisse. *Ille quidem* passim in unum verbum contractum est. Praeterea

pag. 1	versu 15	pro	,	legendum est -
1	n	16	>	.
„ 4	=	16	,	omissum est.
„ 43	..	14	.	f.
„ 45	v	18	non	eciendum est.
„ 49		24	pro	<i>KOVOOVQUV</i> legendum est <i>KvbboVQav</i>
„ 49	„	26	non	eciendum est.
„ 91	..	1	pro	<i>GiQayrjybv</i> legendum est <i>OtQuxrjybv</i>
„ 95	n	14	„	<i>obtai</i> legendum est <i>ovtaj</i>
„ 98	»l	5	.	omissum est
„ 126	n	9	pro	<i>^svyovg</i> legendum est <i>fevyovg</i> .